

PAMÁTKY, PŘÍRODA, ŽIVOT

54/2022

PAMÁTKY, PŘÍRODA, ŽIVOT

54/2022

OBLASTNÍ MUZEUM
V CHOMUTOVĚ

PAMÁTKY, PŘÍRODA, ŽIVOT

Ročník: 54

Rok vydání: 2022

Časopis Oblastního muzea v Chomutově

MK ČR E 22661

ISSN 0231-5076

ISBN 978-80-87898-32-1

Vydává:

Oblastní muzeum v Chomutově,
příspěvková organizace
Palackého 86, 430 01 Chomutov

Vedoucí a výkonná redaktorka:

Mgr. Milena Bílková, Th.D.

Redakční rada:

Mgr. Renáta Klucová

Mgr. Jiří Kopica

Romana Lichtenberková

Ing. Čestmír Ondráček

PhDr. Lenka Ondráčková

Mgr. Markéta Prontekerová

Jazykový redaktor:

Michal Bečvář

Autoři ručí za věcnou správnost
a původnost publikovaných článků
i za vypořádání autorských práv
na použití obrazového materiálu.

Uzávěrka 54. ročníku:

31. 5. 2022

© Oblastní muzeum v Chomutově, 2022

© Texty a přílohy:

Čestmír Ondráček, Jiří Roth,
Michaela Kopecká, Jiří Crkal,
Kryštof Derner, Jitka Šrejberová,
Jan Hirsch, Michal Bečvář

Doporučení k citování z časopisu:

Památky, příroda, život 54, 2022.

Mezinárodně uznávaná zkratka

pro přírodovědné obory:

Památ. – Přír. – Život.

Periodicita: 1× ročně (od roku 2018)

Náklad: 200 ks

Grafický design a sazba textu:

MgA. Ondřej Bouška

Tisk:

Paper Jam, Michelská 350/67,
141 00 Praha 4

Překlad resumé do německého jazyka:

Jürgen Ostmeyer

Fotografie na obálce:

3D rekonstrukce kostela sv. Petra a Pavla

v Novém Sedle nad Bílinou

autor: MUDr. et Mgr. Kryštof Derner

Autoři článků v 54. ročníku:

Ing. Čestmír Ondráček, Oblastní muzeum v Chomutově

(ondracek@muzeumchomutov.cz),

PaedDr. Jiří Roth (soukromý badatel),

Michaela Kopecká (studentka, Gymnázium Kadaň),

Jiří Crkal, Ústav archeologické památkové péče

severozápadních Čech, v. v. i. (office@uappmost.cz),

MUDr. et Mgr. Kryštof Derner, Ústav archeologické památkové

péče severozápadních Čech, v. v. i. (kderner@seznam.cz),

Mgr. Jitka Šrejberová, Ph.D. (srejberj@prf.cuni.cz),

Mgr. Jan Hirsch, Oblastní muzeum v Chomutově

(hirsch@muzeumchomutov.cz),

Michal Bečvář (becvar@muzeumchomutov.cz)

Obsah

- 5 Botanický inventarizační průzkum VN Drátovna (okr. Chomutov)
Čestmír Ondráček
- 16 Hořenecký lesík, význačná mykologická lokalita
Jiří Roth
- 27 Inventarizace hmyzu (Insecta) v zámeckém parku ve Vintřově u Radonic
Michaela Kopecká
- 47 Románský vstupní portál a nejstarší stavební fáze zaniklého kostela sv. Petra a Pavla v Novém Sedle nad Bílinou
Jiří Crkal – Kryštof Derner
- 69 Přeshraniční projekt Umění pozdního středověku v hornické oblasti Krušnohoří: informace o projektu
Jitka Šrejberová
- 83 Zvon z kostela Nejsvětější Trojice ve Stranné (1614)
Jan Hirsch
- 89 František Vondruška (1923–2012)
Jan Hirsch
- 95 Doktor Gustav Schubert
Michal Bečvář

Vodní nádrž Drátovna

foto: V. Tejrovský

Botanický inventarizační průzkum VN Drátovna (okr. Chomutov)

Čestmír Ondráček

Popis sledovaného území

Vodní nádrž Drátovna se nachází na lesních pozemcích ppč. 963 a 964/1, v k. ú. Háj u Loučné pod Klínovcem v okrese Chomutov. Nádrž slouží k retenci povrchových vod a k jejich udržení v krajině, zároveň vytváří vhodné přirozené biotopy s výskytem celé řady význačných druhů rostlin. Důvodem průzkumu byla plánovaná rekonstrukce zmíněné VN. V rámci rekonstrukce má dojít k narovnání a vyprofilování hráze, vybudování nového výpustního objektu a bezpečnostního přelivu. Součástí rekonstrukce je také oprava stávající příjezdové cesty.

Je to místo s přirozeně se akumulující vodou půdorysně do tvaru písmene „L“ vytvářeného úrovní vodní hladiny v příslušném ročním období. Hlavní přítok do nádrže je z odběrného objektu na Písečném potoce, ze kterého je vedeno nátokové potrubí zaústěné do východního cípu nádrže, další dva bezejmenné přítoky jsou v jižním cípu nádrže. Hráz nádrže je umístěna podél její severozápadní a severovýchodní části. Boční severozápadní hráz odděluje těleso nádrže od koryta toku Černá voda, čelní severovýchodní část hráze odděluje těleso nádrže od koryta Písečného potoka. Hráz je lichoběžníkového profilu, s nepevným travnatým povrchem a porostlá stromy a keři. Délka hráze měří 149 m, šířka její koruny se pohybuje v rozsahu 1,3–2,0 m. Výškově je koruna hráze nevyrovnaná, pohybuje se od úrovně 884,40 m n. m. do kóty 885,30 m n. m. Plocha vodní hladiny je rozdílná v závislosti na příslušném ročním období, při běžné úrovni hladiny (883,70 m n. m.) je její velikost přibližně 1 800 m². Vzdušní svah nádrže je v celém rozsahu zatravněn.

Vodní nádrž Drátovna se nachází v nivě potoka Černá voda v blízkosti jeho soutoku s Písečným potokem, v blízkosti zaniklé samoty Drátovna¹. Okolí VN je zalesněné smrkem ztepilým (*Picea abies*), v nivě potoka místy převládají přirozené porosty olše šedé (*Alnus incana*). Na jižní břeh VN navazuje mokřad, kde byly v minulosti zaznamenány zvláště chráněné druhy rostlin: prstnatec májový pravý (*Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*), kropenáč vytrvalý (*Swertia perennis*) a zdrojovka hladkosemenná potoční (*Montia fontana* subsp. *amporitana*). Vlastní VN je od toku potoka Černá voda oddělena

¹ Drátovna (Drahtmühle), bývalá drátovna, poté hájovna (v roce 1930 tam v 1 domě žilo 9 obyvatel) na potoku Černá voda 1,3 km v. – vsv. od obce Háj (Lorber 1994).

Ohnivec zámí
foto: Z. Ruzicka

Vodní nádrž Drátovna, foto: V. Tejrovský

hrází, na které byl vzácně zaznamenán koprník štětínolistý (*Meum athamanticum*).

Vodní nádrž Drátovna a její okolí spadá do Ptačí oblasti Novodomské rašeliníště – Kovářská a zároveň se nachází v EVL Klínovecké Krušnohoří. Lokalita není v překryvu s žádným maloplošným chráněným územím.

Přírodní podmínky zájmového území

Klimaticky spadá zájmové území do chladné oblasti (CH 6), která se vyznačuje velmi krátkým, mírně chladným, vlhkým, až velmi vlhkým létem, dlouhým přechodovým obdobím, chladným jarem, mírně chladným podzimem a mírně chladnou, velmi dlouhou zimou s dlouhým trváním sněhové pokrývky. Průměrná roční teplota vzduchu činí necelých 5 °C a průměrný roční úhrn srážek přesahuje 900 mm.

Rozhodující vliv na charakter rostlinstva má vedle klimatických činitelů též substrát. Podloží zájmového území je součástí krušnohorského krystalinika budovaného metamorfity jáchymovské skupiny (svory s vložkami ortorul), šedými, dvojslídnyými pararulami a červenými rulami. Místy se poměrně výrazně uplatňují i neovulkanity.

Horniny jsou porušené sítí zlomů a puklinových systémů, nejčastěji ve směru sz.–jv., méně často i sv.–jz. S tektonickým porušením horninového masivu jsou spojeny cínové zrudnění v křemenných

žilách a výskyty rudných žil. Tektonické struktury uvedených směrů se výrazně uplatňují i geomorfologicky (strmé zlomové svahy, predispozice sítě vodotečí).

Kvartérním pokryvem jsou mechanické zvětralinny podložních hornin a jílovito-písčité až štěrkové naplaveniny.

Nadmořská výška posuzovaného území činí přibližně 880–890 m n. m.

Floristicko-fytogeografická charakteristika

Celá zkoumaná oblast spadá podle fytogeografického členění vypracovaného v roce 1976 (Skalický et al. 1977) pro účely Flóry ČR do fytochorionu 3. oreofytikum, do fytogeografického okresu 85. Krušné hory. Charakter květeny a vegetace je v tomto fytogeografickém okrese extrazonální. Rostlinstvo oblasti alespoň fyziognomicky připomíná vegetaci boreálního pásma.

Podle rekonstrukčního uspořádání přirozené vegetace (Mikyška et al. 1969) pokrývaly zájmové území acidofilní horské bučiny (*Luzulo-Fagetum montanum*).

Obdobné je srovnání zájmového území s mapou potenciální přirozené vegetace České republiky (Neuhäuslová Z. et al. 1998). Dle této mapy pokrývaly posuzované území bikové bučiny (*Luzulo-Fagetum*).

Z hlediska biogeografického členění České republiky (Culek M. et al. [eds] 1996) spadá celé posuzované území do bioregionu 1.59 Krušnohorský bioregion.

Metodické poznámky

Zjištěné taxony jsou řazeny abecedně. Nomenklatura latinských názvů rostlin je podle Seznamu cévnatých rostlin květeny České republiky (Danihelka et al. 2012). Tučně jsou v přehledu označeny druhy zvláště chráněné (podle vyhlášky č. 395/1992) a taxony zařazené do Červeného seznamu cévnatých rostlin ČR (Grulich 2017).

Symbol za taxonem značí:

§ – druh zvláště chráněný vyhláškou MŽP ČR č. 395/1992 Sb.

§3 – druh ohrožený

C – druh zařazený do Červeného seznamu cévnatých rostlin ČR (Grulich 2017)

NT – téměř ohrožené

LC – málo dotčené

DD – taxony, o nichž jsou nedostatečné údaje

Zájmové území bylo pomocí programu MapoMat (2020) zařazeno do klimatických oblastí i fytogeografického okresu podle Skalického (1977).

Doklady k vybraným taxonům jsou uloženy v herbářové sbírce Oblastního muzea v Chomutově (CHOM), všechny sběry jsou od autora příspěvku.

Přehled zjištěných rostlinných taxonů

Latinsky	Česky	§	C
<i>Acer pseudoplatanus</i> juv.	javor klen		
<i>Agrostis canina</i>	psineček psí		
<i>Achillea millefolium</i>	řebříček obecný		
<i>Ajuga reptans</i>	zběhovec plazivý		
<i>Alchemilla effusa</i>	kontryhel medvědí		NT
<i>Alchemilla glabra</i>	kontryhel lysý		
<i>Alchemilla micans</i>	kontryhel třpytivý		
<i>Alnus incana</i> subsp. <i>incana</i>	olše šedá pravá		
<i>Alopecurus pratensis</i>	psárka luční		
<i>Anemone nemorosa</i>	sasanka hajní		
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	tomka vonná		
<i>Anthriscus sylvestris</i>	kerblík lesní		
<i>Athyrium filix-femina</i>	papratka samičí		
<i>Avenella flexuosa</i>	metlička křivolaká		
<i>Batrachium peltatum</i>	lakušník štítnatý		
<i>Bistorta officinalis</i>	rdesno hadí kořen		
<i>Calamagrostis villosa</i>	třtina chloupkatá		
<i>Caltha palustris</i> subsp. <i>procumbens</i>	blatouch bahenní poléhavý		
<i>Caltha palustris</i> subsp. <i>laeta</i>	blatouch bahenní horský		DD
<i>Campanula rotundifolia</i>	zvonek okrouhlostý		
<i>Cardamine amara</i>	řeřišnice hořká		
<i>Cardamine pratensis</i>	řeřišnice luční		
<i>Carex canescens</i>	ostřice šedá		
<i>Carex demissa</i>	ostřice skloněná		
<i>Carex flava</i>	ostřice rusá		NT
<i>Carex nigra</i> subsp. <i>nigra</i>	ostřice obecná pravá		
<i>Carex panicea</i>	ostřice prosová		
<i>Carex rostrata</i>	ostřice zobánkatá		
<i>Cerastium holosteoides</i> subsp. <i>vulgare</i>	rožec obecný luční		
<i>Cirsium heterophyllum</i>	pcháč různolistý		
<i>Cirsium oleraceum</i>	pcháč zelinný		
<i>Cirsium palustre</i>	pcháč bahenní		
<i>Crepis paludosa</i>	škarda bahenní		
<i>Dactylis glomerata</i> subsp. <i>glomerata</i>	srha laločnatá pravá		
<i>Dactylorhiza majalis</i> subsp. <i>majalis</i>	prstnatec májový pravý	§3	NT
<i>Deschampsia cespitosa</i>	metlice trsnatá		
<i>Dryopteris dilatata</i>	kapraď rozložená		
<i>Dryopteris filix-mas</i>	kapraď samec		
<i>Elytrigia repens</i>	pýr plazivý		
<i>Epilobium angustifolium</i>	vrbka úzkolistá		
<i>Epilobium montanum</i>	vrbovka horská		
<i>Equisetum fluviatile</i>	přeslička poříční		
<i>Equisetum palustre</i>	přeslička bahenní		

Latinsky	Česky	§	C
<i>Equisetum sylvaticum</i>	přeslička lesní		
<i>Eriophorum angustifolium</i>	suchopýr úzkolistý		
<i>Eriophorum vaginatum</i>	suchopýr pochvatý		
<i>Festuca rubra</i>	kostrava červená		
<i>Filipendula ulmaria</i>	tužebník jilmový		
<i>Fragaria vesca</i>	jahodník truskavec		
<i>Galeopsis tetrahit</i>	konopice rolní		
<i>Galium palustre</i>	svízel bahenní		
<i>Galium saxatile</i>	svízel sudetský		
<i>Geranium sylvaticum</i>	kakost lesní		
<i>Geum rivale</i>	kuklík potoční		
<i>Geum urbanum</i>	kuklík městský		
<i>Glyceria declinata</i>	zblochan zoubkatý		
<i>Hieracium laevigatum</i>	jestřábník hladký		
<i>Holcus lanatus</i>	medyněk vlnatý		
<i>Hypericum maculatum</i>	třezalka skvrnitá		
<i>Chaerophyllum hirsutum</i>	krabilice chlupatá		
<i>Chrysosplenium oppositifolium</i>	mokryš vstřicnolistý		NT
<i>Peucedanum ostruthium</i>	všedobr horní		
<i>Juncus articulatus</i>	sítina článkovaná		
<i>Juncus effusus</i>	sítina rozkladitá		
<i>Lathyrus pratensis</i>	hrachor luční		
<i>Linaria vulgaris</i>	lnice obecná		
<i>Lonicera nigra</i>	zimolez černý		
<i>Luzula multiflora</i>	bika mnohokvětá		
<i>Luzula pilosa</i>	bika chlupatá		
<i>Luzula sudetica</i>	bika sudetská		LC
<i>Luzula sylvatica</i>	bika lesní		
<i>Lychnis flos-cuculi</i>	kohoutek luční		
<i>Lysimachia nemorum</i>	vrbina hajní		
<i>Melampyrum sylvaticum</i>	černýš lesní		
<i>Meum athamanticum</i>	koprník štětinnolistý	§3	LC
<i>Montia fontana</i> subsp. <i>amporitana</i>	zdrojovka hladkosemenná potoční	§2	EN
<i>Cicerbita alpina</i>	mléčivec alpský		LC
<i>Mycelis muralis</i>	mléčka zední		
<i>Myosotis nemorosa</i>	pomněnka hajní		
<i>Nardus stricta</i>	smilka tuhá		
<i>Oxalis acetosa</i>	šťavel kyselý		
<i>Petasites albus</i>	devětsil bílý		
<i>Phyteuma nigrum</i>	zvonečník černý		LC
<i>Phyteuma spicatum</i>	zvonečník klasnatý		
<i>Picea abies</i>	smrk ztepilý		
<i>Pilosella cespitosa</i>	chlupáček trsnatý		
<i>Poa humilis</i>	lipnice namodralá		

Latinsky	Česky	S	C
<i>Poa chaixii</i>	lipnice širolistá		
<i>Poa trivialis</i>	lipnice obecná		
<i>Polygala vulgaris</i>	vítod obecný		
<i>Potentilla erecta</i>	mochna nátržník		
<i>Primula elatior</i>	prvosenka vyšší		
<i>Ranunculus acris</i>	pryskyřník prudký		
<i>Ranunculus auricomus</i>	pryskyřník zlatožlutý		
<i>Ranunculus repens</i>	pryskyřník plazivý		
<i>Rhinanthus minor</i>	kokrhel menší		
<i>Rubus idaeus</i>	ostružník maliník		
<i>Rumex acetosa</i>	šťovík kyselý		
<i>Rumex aquaticus</i> subsp. <i>aquaticus</i>	šťovík vodní pravý		
<i>Rumex arifolius</i>	šťovík áronolistý		
<i>Rumex obtusifolius</i>	šťovík tupolistý		
<i>Salix aurita</i>	vrba ušatá		
<i>Sambucus racemosa</i>	bez hroznatý		
<i>Scirpus sylvaticus</i>	skřipina lesní		
<i>Scrophularia nodosa</i>	krtičník uzlovitý		
<i>Senecio ovatus</i>	starček Fuchsův		
<i>Silene dioica</i>	silenska dvoudomá		
<i>Sorbus aucuparia</i> juv.	jeřáb ptačí		
<i>Stellaria alsine</i>	ptačinec mokřadní		
<i>Stellaria graminea</i>	ptačinec trávovitý		
<i>Stellaria nemorum</i>	ptačinec hajní		
<i>Swertia perennis</i>	kropenáč vytrvalý	§2	EN
<i>Taraxacum</i> sect. <i>Ruderalia</i>	pampeliška lékařská		
<i>Tephrosia crispa</i>	starček potoční		LC
<i>Trientalis europaea</i>	sedmikvítek evropský		LC
<i>Trifolium pratense</i>	jetel luční		
<i>Trifolium repens</i>	jetel plazivý		
<i>Tussilago farfara</i>	podběl lékařský		
<i>Urtica dioica</i>	kopřiva dvoudomá		
<i>Vaccinium myrtillus</i>	brusnice borůvka		
<i>Valeriana dioica</i>	kozlík dvoudomý		LC
<i>Valeriana excelsa</i> subsp. <i>sambucifolia</i>	kozlík výběžkatý bezolistý		LC
<i>Veronica beccabunga</i>	rozrazil potoční		
<i>Veronica chamaedrys</i>	rozrazil rezekvítek		
<i>Veronica officinalis</i>	rozrazil lékařský		
<i>Vicia cracca</i>	vikev ptačí		
<i>Vicia sepium</i>	vikev plotní		
<i>Viola palustris</i>	violka bahenní		

Hráz vodní nádrže

Drátovna

foto: V. Tejrovský

Souhrn

V průběhu průzkumu v roce 2021 bylo v celém zájmovém území zaznamenáno 128 taxonů cévnatých rostlin. Z tohoto počtu jsou 4 taxony zvláště chráněné podle vyhlášky MŽP ČR č. 395/1992 Sb., a to v kategorii §2, silně ohrožené 2 taxony, a §3, ohrožené 2 taxony.

Z Červeného seznamu cévnatých rostlin ČR (Grulich 2017) bylo v území zaznamenáno 15 taxonů: EN (ohrožené) 2 taxony, NT (téměř ohrožené) 4 taxony a LC (málo dotčené) 8 taxonů. Do kategorie DD (taxony, o nichž jsou nedostatečné údaje) spadá 1 taxon.

Komentář k některým významným a zvláště chráněným druhům

***Alchemilla effusa* (kontryhel medvědí), NT**

Vykytuje se zejména na březích a mokřadech v nivě Písečného potoka. Nejbližší vodní nádrži se nacházejí populace:

- 50° 24.967' N, 13° 01.041' E
- 50° 24.981' N, 13° 01.024' E aj.

a rovněž na mokřadu jižně od VN:

- (50° 24.955' N, 13° 00.947' E).

***Carex flava* (ostřice rusá), NT**

Jednotlivé trsy ostřice rusé rostou na jihozápadním břehu VN a při vodním toku potoka Černá voda.

Prstnatec májový pravý
(*Dactylorhiza majalis*
subsp. *majalis*)
foto: Č. Ondráček

***Cicerbita alpina* (mléčivec alpský), LC**

Roztroušeně byl zaznamenán v nivě potoka Černá voda v blízkosti vodní nádrže.

***Chrysosplenium oppositifolium* (mokryš vstřícnořistý), NT**

Celkem běžně se vyskytuje na mokřadech, prameništích a na březích menších vodních toků a nádrží.

***Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis* (prstnatec májový pravý), §3, NT**

Druh byl zaznamenán zejména na mokřadu na jihozápadním břehu VN (50° 24.909' N, 13° 00.955' E až 50° 24.923' N, 13° 00.955' E):

- 79 kvetoucích jedinců
- a dále na mokřadu při Písečném potoce v blízkosti hráze VN:
- 50° 24.990' N, 13° 01.018' E: 2 kvetoucí ex.;
- 50° 24.985' N, 13° 01.023' E: 1 kvetoucí ex.;
- 50° 24.981' N, 13° 01.024' E: 18 kvetoucích ex.

***Luzula sudetica* (bika sudetská), LC**

Vzácně se vyskytuje na mokřadu na jihozápadním břehu vodní nádrže. Obtížně rozpoznatelný druh.

***Meum athamanticum* (koprník štětinořistý), §3, LC**

V nejbližším okolí VN byl koprník štětinořistý zaznamenán na několika místech. Vyskytuje se zejména na hrázi oddělující VN od potoka Černá voda a na hrázi:

- 50° 24.995' N, 13° 00.964' E – 50° 24.975' N, 13° 00.944' E: do 25 ex.;
- pod hrází VN (50° 25.002' N, 13° 00.983' E): 1 ex.;
- na úpatí stráně na levém břehu potoka Černá voda (50° 24.953' N, 13° 00.922' E): roztroušeně.

Vodní nádrž Drátovna od
jihů s porostem zdrojovky
hladkosemenné potoční
(*Montia fontana* subsp.
amporitana) v levém
dolním rohu

foto: Č. Ondráček

***Montia fontana* subsp. *amporitana* (zdrojovka hladkosemenná potoční), §2 EN**

Roste na březích a při vtoku jižního potůčku do VN (ca 50° 24.964' N, 13° 00.957' E), neurčený počet rostlin na ploše zhruba 1 × 15 m.

***Phyteuma nigrum* (zvonečník černý), LC**

Jednotlivé rostliny byly zaznamenány na sušších místech na březích a hrázi, na loukách v okolí obce Háj je vzácný.

***Swertia perennis* (kropenáč vytrvalý), §2 EN**

Zaznamenán byl velmi vzácně na mokřadu při jižním břehu VN na ploše 0,25m² (50° 24,962' N, 13° 00,967' E).

***Tephrosieris crispa* (straček potoční), LC**

Roste roztroušeně na mokřadu na jihozápadním břehu VN.

***Trientalis europaea* (sedmikvítek evropský), LC**

Vyskytuje se běžně ve smrčinách na okrajích vodní nádrže a v jejím okolí.

***Valeriana dioica* (kozlík dvoudomý), LC**

Roztroušeně se vyskytuje na mokřadu na jihozápadním břehu VN a na březích jejích přítoků.

***Valeriana excelsa* subsp. *sambucifolia* (kozlík výběžkatý bezolistý), LC**

Malá populace byla zaznamenána ve smíšeném lesním porostu pod hrází vodní nádrže. V Krušných horách je tento poddruh vzácnější než nominální *Valeriana excelsa* subsp. *excelsa*.

Literatura

- Culek M. [eds] et al. (1996): Biogeografické členění České republiky. – Praha.
- Danihelka J., Chrtěk J. jr. et Kaplan Z. (2012) Checklist of vascular plants of the Czech Republic: 3rd edition. – Preslia 84: 647–811.
- Graulich V. (2012): Red List of vascular plants of the Czech Republic: 3rd edition. – Preslia 84: 631–645.
- Hejný S. et Slavík B. [eds] (1988): Květena ČSR 1. – Academia, Praha.
- Hejný S. et Slavík B. [eds] (1990): Květena ČR 2. – Academia, Praha.
- Hejný S. et Slavík B. [eds] (1992): Květena ČR 3. – Academia, Praha.
- Kubát K., Hrouda L., Chrtěk J. jun., Kaplan Z., Kirschner J. et Štěpánek J. [eds] (2002): Klíč ke květeně České republiky. – Academia, Praha.
- Lorber J. (1994): Zeměpisná vlastní jména Chomutovska a Kadaňska. I. Místopis (stav k 1. 1. 1992). – Okresní knihovna Chomutov a Okresní muzeum Chomutov, 208 p.
- Mikyška R. et al. (1968): Geobotanická mapa ČSSR. 1. České země. Vegetace ČSSR A2. – Praha.
- Moravec J. et al. (1995): Rostlinná společenstva České republiky a jejich ohrožení, Ed. 2. – Severočes. Přír., Příloha 1995.
- Neuhäuslová et al. (1998) - Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. – Praha.
- Skalický V. et al. (1977): Regionálně fyto geografické členění ČSR. – In: Informace Red. Rady Květeny ČSR, No. 7:1–18. Průhonice.
- Slavík B. [ed.] (1995): Květena ČR 4. – Academia, Praha.
- Slavík B. [ed.] (1997): Květena ČR 5. – Academia, Praha.
- Slavík B. [ed.] (2000): Květena ČR 6. – Academia, Praha.
- Slavík B. et Štěpánková J. [eds] (2004): Květena ČR 7. – Academia, Praha.
- Štěpánková J. [ed.] (2010): Květena ČR 8. – Academia, Praha.

Botanik-Bestandsaufnahme am Stausee Drátovna (Bez. Chomutov)

Der Stausee Drátovna befindet sich auf Waldflächen bei der Gemeinde Háj u Loučné (Stolzenhain) am Fuß des Keilbergs im Kreis Komotau. Diese Staustufe dient zur Retention (Wasserrückhaltung) von Oberflächenwässern in der Landschaft; gleichzeitig lässt er geeignete Naturbiotope mit dem Vorkommen einer ganzen Reihe markanter Pflanzenarten entstehen. Diese Forschung verlief in der Vegetationszeit 2021.

Im Untersuchungsverlauf wurden auf dem gesamten Beobachtungsgebiet 128 Gefäßpflanzen-Taxone verzeichnet. Von dieser Anzahl stehen 4 Taxone unter besonderem Schutz laut Erlass des Umweltministeriums der ČR Nr. 395/1992 Sb. und zwar in der Kategorie §2: stark gefährdet 2 Taxone und §3 gefährdet 2 Taxone.

Von der Roten Liste der Gefäßpflanzen der ČR (Grulich 2017) wurden auf dem Gebiet 15 Taxone verzeichnet: EN (gefährdet) 2 Taxone; NT (Potenziell bedroht) 4 Taxone und NT (geringste Bedenken) 8 Taxone. In die Kategorie DD (fehlende Daten) entfällt 1 Taxon.

Zu den bedeutendsten Funden gehören *Alchemilla effusa*, *Dactylorhiza majalis* subsp. *majalis*, *Montia fontana* subsp. *amporitana* und *Swertia perennis*.

Hořenecký lesík, význačná mykologická lokalita

Jiří Roth

Popis a historie lokality

Hořenecký lesík je vzdálen asi kilometr jihovýchodním směrem od vsi Hořenec. Nejdříve věnujeme pozornost historii a vývoji lokality, poté bude pozornost zaměřena na její přírodní podmínky a druhy hub, které se v ní vyskytují.

Obec Hořenec leží na soutoku Chomutovky a Hačky v nadmořské výšce 270 metrů, asi šest kilometrů jihovýchodně od Chomutova. Vesnice stavebně navazuje přímo na východní okraj Nezabylic, do jejichž katastrálního území jako část obce patří. Název vsi je odvozen z mužského jména Hořen čili ves Hořeniců. Připouští se však i možný původ od slova hořet. V písemných pramenech se Hořenec objevuje poprvé roku 1327 jako sídlo příslušníků vladyckého rodu z Hořenic.

Obyvatelé Hořence se věnovali převážně zemědělství a chovu dobytka, ale určitým zdrojem obživy byla výroba třísla. V horských vesnicích se tříslo získávalo z kůry smrků, ale nejvíc třísloviny obsahuje mladá dubová kůra. Proto byly v předhůří a v nížinných oblastech vysazovány dubové háje. Každých 8–10 let byl pruh dubů pokácen a znovu osázen. Hájek tak byl znovu obnovován. Tak tomu bylo v Údlících, Otvicích, Všehrdech a také v Hořenci. Hořenecký lesík je pozůstatkem tohoto hospodaření. Tříslo tam bylo vyráběno až do začátku 20. století.

Tříslo je přípravek získaný z rozdrčené kůry stromů nebo jiných částí rostlin a sloužilo k vydělávání kůží při jejich přeměně v useň. Hlavní účinnou složkou třísla jsou třísloviny (taniny), což jsou látky, které způsobují srážení bílkovin (proteinů). Kůže byla po zbavení srsti a dalších organických částí ponořena do roztoku třísla a vody. Kromě jam vymazaných jílem byly k tomuto účelu od středověku používány i sudy a kádě. Doba činění závisela na síle kůží a mohla trvat od několika měsíců až po tři roky. Tříslo bylo k činění kůží používáno již ve starověku a takto vydělané kůže byly nalezeny i v egyptských hrobkách.

Současný stav lokality

Na konci 17. století se v Hořenci začala rozrůstat židovská komunita. O sto let později tam žilo asi 170 Židů, kteří měli vlastní synagogu a hřbitov. Po roce 1920 byla synagoga zbořena a hřbitov vytvořený na jihovýchodním okraji lesíka byl v pozdějších letech nacisty poničen. Na jeho místě vznikl hromadný hrob obětí pochodu smrti v roce 1945.

1 Ouško citronové

foto: Miroslav Junek, BioLib

V roce 2016 obec Nezabylice vyhlásila výběrové řízení na úpravu cesty Hořeňeckým lesíkem včetně vybavení mobiliářem. Zakázka byla financována dle Programu rozvoje venkova v období 2014–2020. V rámci programu byl upraven hrob obětí a na celé původní hřbitovně ploše zůstalo jen několik poničených židovských náhrobků.

Současně s budováním cesty, laviček a naučných tabulí byl „uklizen“ i les v nejbližším okolí. Úklid spočíval ve sběru velkých větví a jejich nakupení do hromad. Z počátku byl lesík bohatý jak na listový, tak dřevní opad. To je živná půda pro saprofytní houby a některé dřevozijné druhy. Z bezpečnostního hlediska to byl dobrý úmysl, ale pro rozvoj mykoflory nevhodný. Z ekologického hlediska je vhodnější lesní opad ponechat přírodnímu rozkladu. Návštěvník může pozorovat přírodní změny v prostředí, učit se chování a pohybu v lesním prostředí. S touto lokalitou jsem se seznámil v 60. letech minulého století a v dalších letech jsem ji rád navštěvoval. Kromě velké plochy barvínku z území hřbitova se tam vyskytovaly větší plochy konvalinek a hlavně houby.

Přírodní poměry lokality a druhy hub v ní

Hořeňecký lesík je tvořen převážně porostem dubu. Část lesa od obce je modelována hlubokým údolím, kde převažují jasan, dub letní i dub zimní a bříza. Na jeho okraji jsou jabloně, hrušně, slivoň trnka i slíva, vrba jíva, ptačí zob, ostružiník, růže šípková. Celkově lze lesík charakterizovat jako acidofilní doubravu. V jihovýchodní části lesa převažují oba druhy dubů, ale i dub červený, bříza a borovice lesní. Z keřového patra jsou zastoupeny hloh, ostružiník, ptačí zob. Lesík se nachází převážně v nadmořské výšce 295–305 m n. m. Severojižním směrem prochází lesem cesta od obce až k silnici č. 607. Podle hodno-

2 Hřib příživný

foto: Jaroslav Malý, naturatlas.cz

cení v územním plánu obce je les považován za významný krajinný prvek. Ve východní části lesa je chráněna rokle s odkrytými vrstvami jílu a spraší. Les je navštěvován především houbaři z Nezabylic a Hořence, ale i ostatními obyvateli jdoucími do lesa za rekreací nebo k pomníčku.

Od roku 1991, kdy jsem začal zaznamenávat nálezy, jsem do současnosti zaznamenal 142 druhů hub (z nich 56 požitelných). V přehledu druhů se objevují běžné hřibovité houby: hřib dubový, hnědý, kovář i koloděj, ale i menší hříbký, zvané babky. Také tam rostou kozáky a křemenáče. Poslední roky se objevují i lišky. Vyskytují se i muchomůrky, z nich nejznámější růžovka (masák), ale i jedlé muchomůrky ze skupiny pošvatek. Kromě muchomůrky červené se tam objevují i další jedovaté muchomůrky, citronová, a dokonce i muchomůrka zelená.

Pro běžné houbaře by tento výčet hub mohl být dostačující, aby si domů přinesli plný košík. Ale do seznamu patří i houby, které rostou na odpadlých větvích nebo na stromech či pařezech a čerpají výživu ze dřeva, nazýváme je dřevožijné nebo lignikolní. Náleží k nim i houby rostoucí na spadaném listí nebo jehličí, případně na holé zemi. O takové houby nemají místní zájem, ale jsou ukázkou pestrosti a bohatosti Hořeneckého lesa.

Komentář k vybraným nálezům hub

V seznamu druhů jsou uvedeny i druhy vyskytující se ojediněle, zřídka nebo velmi vzácně. Z velmi vzácných druhů se v Hořeneckém lesíku nachází ouško citronové (*Otidea concinna*). Plodnice je kornoutovitá podobně jako zaječí ucho, dovnitř se zahnutými okraji, žlutě až citronově zbarvená, asi 5 cm vysoká. Ouška rostou v hustých skupi-

3 Rovetka pýchavkovitá

foto: b.gun, ohoubach.cz

4 Šiškovec černý

foto: Borch3kawki, wikipedia.org

nách. Tato houba se řadí mezi druhy zvláště chráněné (podle zákona č. 114/1992 Sb.) a spadá do kategorie silně ohrožené druhy (obr. 1).

Z dalších uvedených druhů se ojediněle vyskytuje bedlovnice zlatá (*Phaeolepiota aurea*). Je to statná velká houba, rostoucí rovněž ve skupinách. Klobouk dosahuje až 25 cm v průměru, je skořicově hnědý, někdy naoranžovělý. Třeň je stejně zbarvený jako klobouk, může být až 30 cm vysoký, má blanitý prsten. Houba je jedlá a většinou se objevuje v trávnicích na okraji lesa nebo v křoví.

Pod borovicemi lze najít hřib příživný (*Pseudoboletus parasiticus*). Je to houba velikosti „babeč“, je symbiontem borovic, ale živiny čerpá z plodnice pestřece, na němž parazituje až několik plodnic (obr. 2). Další parazitickou houbou je rovetka pýchavkovitá (*Asterophora lycoperdoides*) rostoucí na starých, rozkládajících se ryzcích a holubinkách, například na holubince černající. Je to malá, asi 3 cm vysoká bělavá houbička, s kloboukem do 2 cm, jenž dozráním hnědne do skořicové barvy. Houba je nejedlá (obr. 3).

Do seznamu nálezů se dostala velmi málo známá houba, až odstrašujícího vzhledu, šiškovec černý (*Strobilomyces strobilaceus*). Tento druh roste převážně v jehličnatých (smrkových) lesích ve vyšších polohách, ale v poslední době jsem se s ním setkal i v polohách nižších a v dubinách. Snad je to vlivem klimatických změn. Tato houba je asi 15 cm vysoká a její klobouk dosahuje v průměru až 15 cm. Je celá černá a na klobouku pokryta hrubými šupinami. Dužnina na řezu je bělavá, ale hned červená a později zčerná. Je jedlá kromě třeně, který je tuhý (obr. 4).

Zajímavou skupinu hub tvoří pohárovky a čišenky. V Hořeneckém lese byla nalezena pohárovka obecná (*Crucibulum laeve*). Tvar plodničky připomíná malý pohárek asi 1 cm vysoký, v mládí žlutavý, později hnědne až černá a je plstnatý. Uvnitř pohárku krytého bělavou

5 Pohárovka obecná

foto: Lucie Zíbarová, mykologie.net

6 Lesklokorka ploská

foto: Alena Hamplová, mudr-alena-hamplova.cz

blanou jsou malé pečičky připojené ke stěně nitkou. Když plodnička dozraje, blanitý kryt odpadne. Při zvýšené vlhkosti vzduchu se nitky napnou a vystřelí „pečičky“ z pohárku do okolí (obr. 5).

Mezi dřevožijné houby mimo jiných patří i hlíva. V zimním období, od října do března, roste na odumírajících i mrtvých stromech hlíva ústříčná (*Pleurotus ostreatus*), v teplejším období od dubna do podzimu se objevuje hlíva plicní (*Pleurotus pulmonarius*). Hlívy jsou jedlé a velmi dobré houby s širokým uplatněním v kuchyni. Kromě toho mají i léčivé účinky chránící naše zdraví. Mezi ty hlavní patří posilování imunity, zvyšování odolnosti organismu vůči virům a bakteriím, plísním a parazitům. Byly prokázány také účinky antioxidační a protirakovinné. Léčivé účinky hlívy jsou podporovány vitamíny, především C a vitamíny řady B, a zvláště kyselinou listovou. Minerální látky jsou zastoupeny draslíkem, železem a fosforem. Ze stopových prvků je významný selen.

Z dalších lignikolních druhů bych zmínil troudatce kopytovitého (*Fomes fomantarius*) a troudatce pásovaného (*Fomitopsis pinicola*) a lesklokorku ploskou (*Ganoderma applanatum*) (obr. 6). Tyto choroše jsou z daleka viditelné na živých i mrtvých stromech nebo pařezech a v lesích patří mezi velké škůdce, dokonce napadají i ovocné stromy. Choroš březovník obecný (*Piptoporus betulinus*) napadá pouze břízu, na jiných stromech neroste. Je rovněž léčivý, ale sbírány jsou jen mladé, měkké plodnice. Má protizánětlivé účinky, působí proti virům a bakteriím a různé studie potvrdily také protirakovinné působení. Škodlivost chorošů spočívá v napadení stromu výtrusou hub, které se ve dřevě rozrůstají v podhoubí, jež způsobuje kostkovitou hnilobu a předčasné odumření stromu. Další dřevožijné houby ze zkoumané lokality jsou pevníky a outkovky, které se podílejí na rozkladu dřevní hmoty většinou opadlých větví nebo kmenů a pařezů.

Závěr

Bohatý seznam druhů je výsledkem několikaletého pozorování a zaznamenávání nálezů. Množství nalezených druhů v jednotlivých ročních obdobích je různý. Záleží to na počasí a dalších podmínkách. Důležité je, že Hořeňecký lesík je považován za významný přírodní prvek a je chráněn územním plánem. Upravená cesta s mobiliářem poskytuje obyvatelům možnost navštěvovat les jak v rámci pohybové aktivity, tak pro poučení o výskytu rostlin a stromů. Tímto příspěvkem o houbách doplňuji poznatky o přírodní pestrosti Hořeňeckého lesíka. Seznam druhů je uveden v příloze na s. 22–25.

Literatura

- Antonín V. et Bieberová Z. (1995): Chráněné houby ČR. MŽP ČR, Praha.
- Binterová Z. (1994): Vznik a význam místních jmen v okrese Chomutov. Památky, příroda, život 26/3: 84–85.
- Binterová Z. (2002): Obce chomutovského okresu. Kapitola Hořenec. Okresní muzeum v Chomutově, s. 173.
- Holec J., Bielich A. et Beran M. (2012): Přehled hub střední Evropy. Academia, Praha.
- Chytrý M., Kučera T. et Kočí M. (2001): Katalog biotopů České republiky. AOPK ČR, Praha.
- Lorber J. (1994): Zeměpisná vlastní jména Chomutova a Kadaňska. Okresní knihovna Chomutov.
- Příhoda A. (1953): Houby a bakterie poškozující dřevo. SZN Praha.
- Rak R. (2014): Hořenec. Nástup [online]. [cit. 2014-05-17].
- Socha R. et Jegorov A. (2014): Encyklopedie léčivých hub. Akademia, Praha.
- Slach T. et al. [ed.] (2016): Starobylé výmladkové lesy. Mendelova universita Brno.
- Geomorfologická mapa. Národní geoportál INSPIRE, Praha
- Hořenec (Nezabylice): Wikipedie ([wikipedia.org](https://cs.wikipedia.org/wiki/Hořenec))
- Chráněné houby České republiky: Wikipedie ([wikipedia.org](https://cs.wikipedia.org/wiki/Chráněné_houby_České_republiky))
[https://cs.wikipedia.org/wiki/Tříslo_\(koželužství\)](https://cs.wikipedia.org/wiki/Tříslo_(koželužství))

Příloha:**Přehled zaznamenaných druhů hub v lokalitě Hořenecký lesík**

poř. č.	Název latinsky	Název česky
1	<i>Agaricus campestris</i>	pečárka polní
2	<i>Agrocybe dura</i>	polnička tuhá
3	<i>Amanita muscaria</i>	muchomůrka červená
4	<i>Amanita rubescens</i>	muchomůrka růžovka (masák)
5	<i>Amanita citrina</i>	muchomůrka citronová
6	<i>Amanita crocea</i>	muchomůrka šafránová
7	<i>Amanita fulva</i>	muchomůrka ryšavá
8	<i>Amanita pantherina</i>	muchomůrka tygrovaná
9	<i>Amanita phalloides</i>	muchomůrka zelená
10	<i>Amanita spissa</i>	muchomůrka šedivka
11	<i>Asterophora lycoperdoides</i>	rovetka pýchavkovitá
12	<i>Auricularia auricula - judae</i>	ucho Jidášovo
13	<i>Bjerkandera adusta</i>	šedopórka osmahlá
14	<i>Boletus badius</i>	hřib hnědý
15	<i>Boletus erythropus</i>	hřib kovář
16	<i>Boletus reticulatus</i>	hřib dubový
17	<i>Bovista plumbea</i>	prášivka šedivá
18	<i>Calvatia expuliformis</i>	pýchavka palicovitá
19	<i>Cantharellus cibarius</i>	liška obecná
20	<i>Clitocybe nebularis</i>	strmělka mlženka
21	<i>Clitocybe odora</i>	strmělka anýzka
22	<i>Clitocybe phyllophila</i>	strmělka listomilná
23	<i>Collybia cirrata</i>	penízovka třásnitá
24	<i>Collybia tuberosa</i>	penízovka hlíznatá
25	<i>Coprinus micaceus</i>	hnojník třpytivý
26	<i>Cortinarius gentilis</i>	pavučinec příbuzný
27	<i>Crucibulum laeve</i>	pohárovka obecná
28	<i>Cystoderma carcharias</i>	zrnivka žraločí
29	<i>Cystoderma amianthinum</i>	zrnivka osinková
30	<i>Cystodermella cinnabarina</i>	zrnivka rumělková
31	<i>Daedalea quercina</i>	sítkovec dubový
32	<i>Daedaleopsis confragosa</i>	sítkovec načervenalý
33	<i>Diatrype disciformis</i>	korovitka terčovitá
34	<i>Diatrypella quercina</i>	polštářnatka dubová
35	<i>Exidia nigricans</i>	černorosol bukový
36	<i>Fistulina hepatica</i>	pstřeň dubový
37	<i>Flammulina velutipes</i>	penízovka sametonohá
38	<i>Fomes fomentarius</i>	troudnatec kopytovitý
39	<i>Fomitopsis pinicola</i>	troudnatec pásovaný
40	<i>Ganoderma applanatum</i>	lesklokorka ploská
41	<i>Gymnopilus sapineus</i>	šupinovka jedlová
42	<i>Gymnopus dryophilus</i>	penízovka dubová

poř. č.	Název latinsky	Název česky
43	<i>Gymnopus confluens</i>	penízovka splývavá
44	<i>Gymnopus fusipes</i>	penízovka větvenonohá
45	<i>Hapalopilus rutilans</i>	hlinák červenající
46	<i>Hebeloma crustuliniforme</i>	slzivka oprahlá
47	<i>Hebeloma sinapizan</i>	slzivka ředkvičková
48	<i>Hohenbuehelia auroscalpium</i>	hlívička stopkatá
49	<i>Hygrophoropsis aurantiaca</i>	lištička pomerančová
50	<i>Hygrophorus hypotheus</i>	šťavnatka pomrazka
51	<i>Hygrophorus lucorum</i>	šťavnatka modřínová
52	<i>Hymenochaete rubiginosa</i>	kožovka rezavá
53	<i>Hypholoma fasciculare</i>	třepenitka svazčitá
54	<i>Hypoxylon fragiforme</i>	dřevomor červený
55	<i>Infundibulicybe gibba</i>	strmělka nálevkovitá
56	<i>Inocybe geophylla</i>	vláknice zemní
57	<i>Inocybe rimosa</i>	vláknice kuželovitá
58	<i>Laccaria amethystina</i>	lakovka ametystová
59	<i>Laccaria laccata</i>	lakovka obecná
60	<i>Laccaria proxima</i>	lakovka statná
61	<i>Lactarius helvus</i>	ryzec hnědý
62	<i>Lactarius rufus</i>	ryzec ryšavý
63	<i>Lactarius pyrogalus</i>	ryzec palčivý
64	<i>Lactarius quietus</i>	ryzec dubový
65	<i>Lactarius subdulcis</i>	ryzec nasládlý
66	<i>Lactarius turpis</i>	ryzec šeredný
67	<i>Leccinum scabrum</i>	kozák březový
68	<i>Leccinum versipelle</i>	křemenáč březový
69	<i>Lenzites betulina</i>	lupeník březový
70	<i>Lepista flaccida</i>	strmělka přehnutá
71	<i>Lepista nuda</i>	čírůvka fialová
72	<i>Lycoperdon molle</i>	pýchavka čokoládová
73	<i>Lycoperdon pyriforme</i>	pýchavka hruškovitá
74	<i>Lycoperdon perlatum</i>	pýchavka obecná
75	<i>Marasmiellus ramealis</i>	špička větevná
76	<i>Marasmius epiphyllus</i>	špička listová
77	<i>Melanoleuca cognata</i>	tmavobělka žlutavá
78	<i>Mycena galericulata</i>	helmovka tuhonohá
79	<i>Mycena pura</i>	helmovka ředkvičková
80	<i>Mycena vitilis</i>	helmovka měnlivá
81	<i>Mycoacia aurea</i>	hrotnatečka zlatavá
82	<i>Otidea concina</i>	ouško citronové
83	<i>Otidea onotica</i>	ouško kornoutovité
84	<i>Paxillus involutus</i>	čechratka podvinutá
85	<i>Phaeolepiota aurea</i>	bedlovnice zlatá
86	<i>Phellinus punctatus</i>	ohňovec tečkovaný
87	<i>Phellinus igniarius</i>	ohňovec obecný

poř. č.	Název latinsky	Název česky
88	<i>Phellinus robustus</i>	ohňovec statný
89	<i>Pholiota aurivella</i>	šupinovka zlatozávojná
90	<i>Pholiota lenta</i>	šupinovka šedohlínová
91	<i>Pholiota squarrosa</i>	šupinovka kostrbatá
92	<i>Piptoporus betulinus</i>	březovník březový
93	<i>Pleurotus pulmonarius</i>	hlíva plicní
94	<i>Pluteus cervinus</i>	štitovka jelení
95	<i>Polyporus arcularius</i>	choroš plástvový
96	<i>Polyporus brumalis</i>	choroš poloplástvový
97	<i>Polyporus ciliatus</i>	choroš brvitý
98	<i>Psathyrella piluliformis</i>	křehutka vodomilná
99	<i>Psathyrella candolleana</i>	křehutka candolleova
100	<i>Pseudoboletus parasiticus</i>	hříb přizivný
101	<i>Pycnoporus cinnabarinus</i>	outkova rumělková
102	<i>Radulomyces molaris</i>	struhák blanitý
103	<i>Rhodocollybia butyracea f. asema</i>	penízovka máslová kuželovitá
104	<i>Rhodocollybia maculata</i>	penízovka skvrnitá
105	<i>Russula aeruginea</i>	holubinka nazelenalá
106	<i>Russula paludosa</i>	holubinka jahodová
107	<i>Russula aeruginea</i>	holubinka trávozelená
108	<i>Russula amara</i>	holubinka nahořklá
109	<i>Russula badia</i>	holubinka brunátná
110	<i>Russula cyanoxantha</i>	holubinka namodralá
111	<i>Russula foetens</i>	holubinka smrdutá
112	<i>Russula fragilis</i>	holubinka křehká
113	<i>Russula heterophylla</i>	holubinka bukovka
114	<i>Russula nigricans</i>	holubinka černající
115	<i>Russula ochroleuca</i>	holubinka hlínožlutá
116	<i>Russula undulata</i>	holubinka černonachová
117	<i>Russula vesca</i>	holubinka mandlová
118	<i>Russula xerampelina</i>	holubinka révová
119	<i>Scleroderma citrinum</i>	pestřec obecný
120	<i>Scleroderma verrucosum</i>	pestřec bradavčitý
121	<i>Schizophyllum amplum</i>	mušlovka plstnatá
122	<i>Schizopora paradoxa</i>	pórnovitka různotvará
123	<i>Stereum gausapatum</i>	pevník dubový
124	<i>Stereum hirsutum</i>	pevník chlupatý
125	<i>Stereum rugosum</i>	pevník korkovitý
126	<i>Stereum sanquinolentum</i>	pevník krvavějící
127	<i>Stereum subtomentosum</i>	pevník plstnatý
128	<i>Stereum rameale</i>	pevník bledookrový
129	<i>Strobilomyces strobilaceus</i>	šiškovec černý
130	<i>Strobilurus stephanocystis</i>	penízovka provázková
131	<i>Suillus grevillei</i>	klouzek sličný
132	<i>Thelephora terrestris</i>	plesňák zemní

poř. č.	Název latinsky	Název česky
133	<i>Trametes hirsuta</i>	outkovka chlupatá
134	<i>Trametes versicolor</i>	outkovka pestrá
135	<i>Tremella foliacea</i>	rosolovka listová
136	<i>Tricholoma fulvum</i>	čirůvka žlutohnědá
137	<i>Tricholoma sulphureum</i>	čirůvka sírožlutá
138	<i>Tricholoma ustale</i>	čirůvka osmahlá
139	<i>Tubaria hiemalis</i>	kržatka zimní
140	<i>Xerocomellus chrysenteron</i>	hřib žlutomasý
141	<i>Xerocomellus porosporus</i>	hřib uřatovýtrusný
142	<i>Xerocomus subtomentosus</i>	hřib plstnatý

Das Wäldchen von Hořenec, eine bedeutende Mykologie-Lokalität

Das Wäldchen von Hořenec liegt etwa einen Kilometer südöstlich von der gleichnamigen Ortschaft und gilt als ein bedeutendes Landschaftselement. Ursprünglich bot der Wald Rohmaterial für die Gewinnung von Gerberlohe, später wurde in seiner Umgebung Lehmsand als Baustoff gegraben. Man kann das Gehölz als azidophilen Eichenwald charakterisieren.

Seit den neunziger Jahren hat der Autor hier die in der Anlage aufgeführten Pilzfunde gemacht. Unter der Gesamtzahl von 142 Arten finden sich darunter einige seltenere Pilzarten, z. B. der Zitronengelbe Röhrling (*Otidea concinna*), geschützt laut Gesetz Nr. 114/1992 Sb. Von den weiteren selteneren Arten werden der Goldfarbene Glimmerschüppling (*Phaeolepiota aurea*), der Parasitische Röhrling (*Pseudoboletus parasiticus*) und der Gemeine Strubbelkopfröhrling (*Strobilomyces strobilacaeus*) genannt.

Inventarizace hmyzu (Insecta) v zámeckém parku ve Vintířově u Radonic¹

Michaela Kopecká

Úvod

Již od malička trávím hodně času na chalupě ve Vintířově v Doupovských horách a vždy mě příroda přitahovala, až jsem z čiré zvědavosti a trochu i fascinace začala v roce 2018 fotografovat veškeré bezobratlé živočichy v okolí. Nejvíce jsem se pohybovala ve starém zámeckém parku, jehož hranice neleží ani 100 m od naší chalupy. V médiích, populárně naučných časopisech nebo článcích na internetu (např. Malenovský 2021 a další) jsem se několikrát dočetla nebo doslechla o alarmujícím úbytku hmyzu ve světě i u nás a různých dopadech tohoto drastického poklesu.

Aby moje pozorování nebylo jen samoúčelné, rozhodla jsem se, že sestavím seznam (s fotodokumentací) všech druhů hmyzu, které jsem v parku našla.² Pokusím se také navrhnout management parku, aby se rozmanitost a početnost druhů zachovala, či nejlépe zvýšila.

Hlavní cíle mé práce jsou:

- inventarizace druhů hmyzu v parku
- fotodokumentace zjištěných druhů
- návrh managementu parku s ohledem na vyskytující se hmyz

Metodika

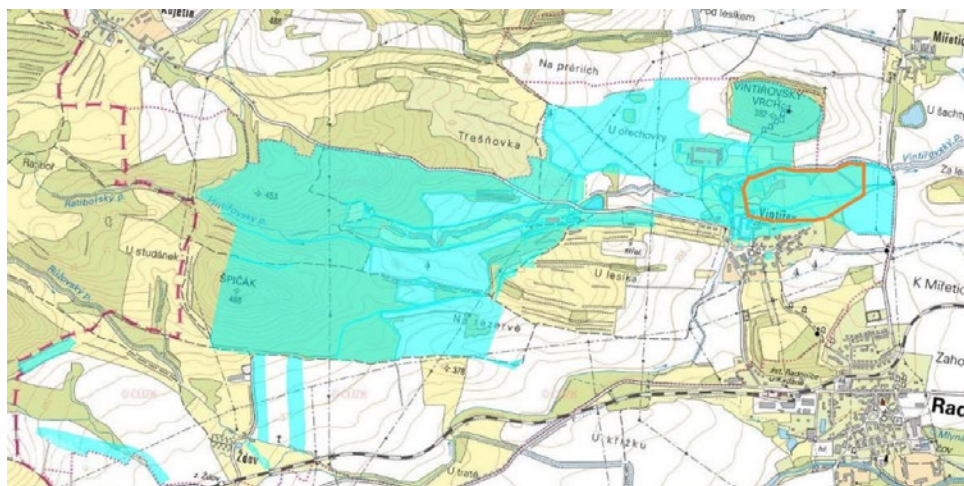
Zájmové území je tvořeno celým zámeckým parkem a zónou přibližně 100 m okolo parku. Lokalitu jsem navštěvovala zpravidla 1x týdně, v letních měsících i častěji.

K fotografické dokumentaci jsem používala mobilní telefon (nejdříve Galaxy A5 a od roku 2019 Xiaomi Mi A1). Fotografovala jsem jak přes den, tak v noci. Z fotografií jsem druhy určovala sama s následnou kontrolou od pana Krásenského. K určování jsem používala internetovou stránku „Kolářkova galerie motýlů“ a knihy Příroda České republiky, průvodce faunou (Kolibáč et al. 2019) a Velká kniha živočichů (Anděra 1993).

Denní lovy jsem prováděla i několikrát denně od rána do večera. Spočívaly v procházení luk, porostu po obvodu parku a podél potoka,

¹ Tato práce vznikla v rámci středoškolské odborné činnosti Obor č. 8: Ochrana a tvorba životního prostředí na Gymnáziu v Kadani (5. května 620, 432 01 Kadaň). Odborným konzultantem práce byl Pavel Krásenský z Oblastního muzea a galerie v Mostě. Text redakčně upravil Čestmír Ondráček.

² Z fotodokumentace byl pro tento článek vybrán reprezentativní vzorek.

Mapka pozemků se zjednodušeným vyznačením parku

Dostupné na [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://prazdnedomy.cz/domy/objekty/detail/177-zamecky-areal-vintrov>

v pozorování trouchnivějších pařezů a padlých stromů. Okolí potoka jsem navštěvovala v létě pouze za slunečného počasí, kdy komáři a klošji jsou méně aktivní. Noční lovy se především skládaly z pozorování rozkvetlých „motýlích keřů“ (*Buddleja davidii*) a pozorování přilétajícího hmyzu za světlem v zahradní dřevěné pergole a na stěnách chalupy a garáže. Používala jsem i padací pasti vytvořené z kelímku od jogurtu (500 g) nebo podobně velkého obalu na květináč, které jsem zakopala do úrovně terénu. Do pasti jsem nalila pivo (asi 1 cm nad dno) jako vábidlo a přidala jsem i trávu, aby se hmyz neutopil. Pasti jsem vybírala většinou hned následující den, v některých případech po několika dnech.

Ves Vintřov a její historie

Vintřov je malá ves v severozápadních Čechách ležící přibližně 8 km jižně od Kadaně v Ústeckém kraji. Je součástí Doupovských hor, přesněji jejich části zvané Úhošťanská vrchovina. Zároveň také náleží do ptačí oblasti Doupovské hory. V roce 2000 tam bylo registrováno 48 domů se 114 trvalými obyvateli. Správní administrativa spadá pod obec Radonice.

Inventarizace hmyzu byla prováděna v zámeckém parku. Ve Vintřově byl první, takzvaný Starý zámek postaven na místě tvrce roku 1544 za vlády Albrechta Šlika. Stavbu druhého, takzvaného Nového zámku, zahájili v roce 1717 Losynthalové, ta však byla po třech letech přerušena. Pokračoval v ní až o sto let později Josef Mikuláš Windischgraetz. Nový zámek nechali stavebně upravit i jeho poslední majitelé Lobkovicové, kteří jej vlastnili od roku 1868. Roku 1945 byl

Mapa parku s vyznačenými ekosystémy:

modře louky, žlutě solitérní stromy, hnědě okrajový porost, tyrkysově studánka, červeně bývalá hasičská nádrž, růžově místo výskytu křídlatky

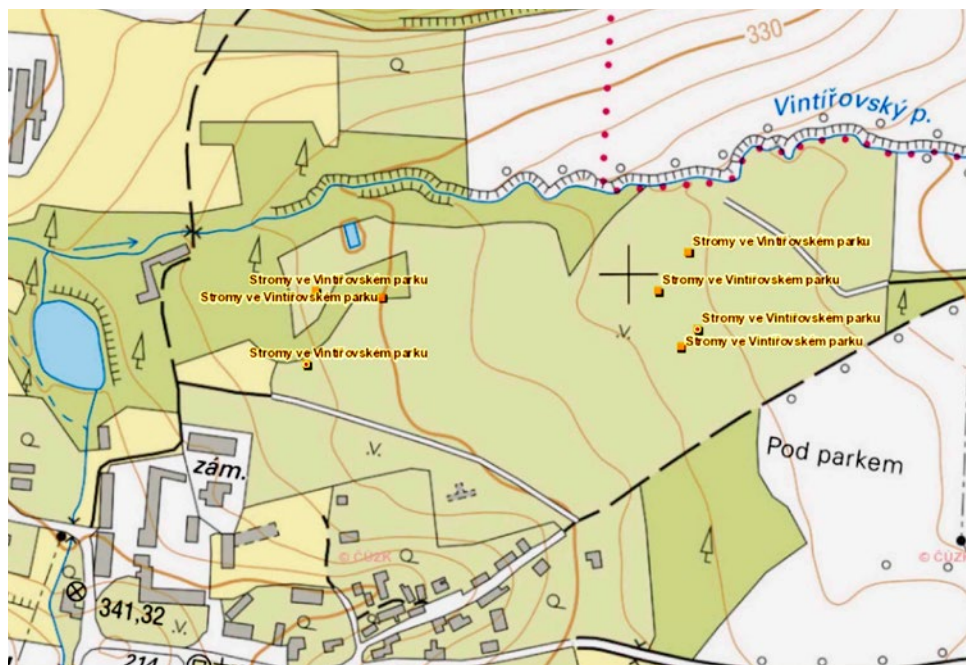
screenshot: mapy.cz

Stromy rostoucí v parku jsou koncentrovány po jeho obvodu, až na pás, který rozděljuje východní louku na dvě části. Je tvořen výhradně topolem bílým, který sleduje bývalý tok potoka a začíná se náletově rozšiřovat do stran. Stromové patro tvoří dub zimní i letní, jírovec maďal, olše lepkavá, javor babyka, lípa srdčitá, ořešák královský, místně jedle ojiněná, cypřišek nutkajský, smrk ztepilý, tis červený, topol bílý, kusově vrba bílá. V keřovém patru najdeme nejčastěji pámelník bílý, bez černý, pustomyl obecný.

Břeh Vintřovského potoka, který tvoří hranici parku, je hustě porostlý v parku všudypřítomnou bršlicí kozí nohou, kopřivou dvoudomou, tulipánem lesním a místně se vyskytují blatouch bahenní a devěsíl lékařský. Jedním z přítoků do potoka je studánka, která také napájí bývalou hasičskou nádrž ležící přibližně 30 m od studánky. Voda přítékající do nádrže je vedena trubkou pod povrchem, takže se neohřívá, a průměrná teplota v nádrži je proto velmi nízká, od jara do podzimu se pohybuje mezi 10–17 °C.

Louky, pokrývající většinu plochy parku, jsou na jaře nejhojněji porostlé různými druhy hluchavkovitých bylin (zběhovec plazivý, popenec obecný, černohlávek obecný, hluchavka bílá, h. nachová, aj.), také se na loukách hojně vyskytují tulipán lesní, snědek Kochův,

Mapka s lokací památných stromů

screenshot: Digitální registr ÚSOP AOPK, [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/pstromy/index.php?>

prvosenka jarní, křivatec žlutý, psárka luční, bojínek luční, srha říznačka. V létě po sečení tam převažují rdesno hadí kořen, krvavec toten, šťovík kyselý, kakost luční a místně rostou kostival lékařský, kontryhel obecný, řepík lékařský.

Soliterní staré stromy se nacházejí na nejvýchodnější louce, podél prostřední louky a cesty, která vede od kaple sv. Šebestiána až na Vintřovský vrch. Jsou to především duby, lípy, jírovce. Sedm z nich bylo vyhlášeno za památné stromy: 2 duby zimní, 2 jírovce madaly, 1 lípa srdčitá, 1 buk lesní a 1 ořešák černý.

Současná péče o park

Správcem parku je Milan Pavlíček a na starosti má správu parku a dalších částí pozemků. Roku 2019 byl vystavěn pevnější nový plot na východní a západní hranici parku. Jižní hranici ovšem tvoří starý a silně poničený plot a severní hranice není oplocena vůbec, ale přírodní hranici tvoří potok.

Na podzim roku 2020 byly místně vykáceny křoviny, zejména porost pámelníku v okolí hasičské nádrže. Toto se stalo od roku 2007, kdy jsme si pořídili chalupu, vůbec poprvé.

Každoročně je park sekán. Kolikrát se sečba provede, však záleží na množství srážek. Dříve, do roku 2015, než začala být horká a suchá léta, byly seče dvakrát do roka, většinou v květnu a v srpnu. Ovšem od roku 2015 je kvůli pomalejšímu a málo bujnému růstu trav zapříčiněným nedostatkem srážek seč prováděna pouze jednou ročně, a to v červnu. Sekány jsou vždy všechny louky najednou, během jednoho, maximálně dvou dní. Místa vysoké trávy zůstávají pouze v blízkosti solitérních stromů, kam se traktor snadno nedostane.

Poslední činností, která je v parku prováděna, je likvidace popadaných stromů. Již několikrát se stalo, že v parku spadl mohutný, vzrostlý strom. Důvody jsou různé, nejčastěji stromy padají při bouřkách po zásahu bleskem a při silnému větru. Strom také často nevydrží kvůli dutému kmenu nebo rozežrané dolní části kmenu mravencem dřevokazem, který si v kmeni vytvořil mraveniště.

Seznam nalezených druhů

Většina druhů byla určena podle fotografií, které jsem pořídila. Ovšem některé druhy bylo velmi obtížné fotografovat. Například znakoplavku obecnou (*Notonecta glauca*), již lze bezpečně určit, není vůbec snadné fotografovat podobně jako další vodní druhy.

Následně jsem zjišťovala, zda nenaleznu nějaké druhy v Červeném seznamu (Příroda 2017) a ve vyhlášce 395/1992 Sb. To je uvedeno v tabulkách níže ve třetím sloupci.

Jednotlivé tabulky jsou rozděleny podle stanovišť, kde byly druhy nejčastěji nalezeny. Nelze tedy říci, že se konkrétní druh vyskytoval pouze na jednom stanovišti, i když několik výjimek existuje, zejména u druhů vázaných na vodu. Proto v přehledu chybějí například stanoviště solitérních stromů.

Legenda podle přílohy III vyhlášky 395/1992 Sb.

§ kriticky ohrožené

§ silně ohrožené

§ ohrožené

Legenda podle Červeného seznamu:

CR – kriticky ohrožený

EN – ohrožený

NT – téměř ohrožený

VU – zranitelný

Tab. 1: Barevné odlišení druhů v tabulkách podle řádů

Motýli	křísi
Brouci	sítkokřídli
ploštice (polokřídli)	dlouhošjky + srpice
blanokřídli	vážky
dvoukřídli	rovnokřídli

Legenda pro výskyt (četnost nálezu):

častý = nelze určit počet nálezů

méně častý = počet nálezů je do 15

ojedinělý = počet nálezů je do 5

vzácný = nalezen 1x

Tab. 2: Seznam druhů na stanovišti louka

Český název	Latinský název	Výskyt (četnost nálezu)	Červený seznam / § chráněné druhy
babočka admirál	<i>Vanessa atalanta</i>	častý	
babočka sítkovaná	<i>Araschnia levana</i>	méně častý	
babočka bílé C	<i>Polygonia c-album</i>	častý	
bělokřídlec luční	<i>Siona lineata</i>	méně častý	
bělásek řepkový	<i>Pieris napi</i>	častý	
bělásek řeřichový	<i>Anthocharis cardamines</i>	méně častý	
blyskavka ptačincová	<i>Hoplodrina octogenaria</i>	vzácný (nalezen jako kukla)	
černokřídlec smuteční	<i>Odezia atrata</i>	častý	
kovolesklec gama	<i>Autographa gamma</i>	častý	
kropenatec jetelový	<i>Chiasmia clathrata</i>	častý	
modrásek komonicový	<i>Polyommatus dorylas</i>	méně častý	CR
modrásek vičencový	<i>Polyommatus thersites</i>	méně častý	VU
modrásek tmavohnědý	<i>Aricia agestis</i>	ojedinělý	
modrásek jehlicový	<i>Polyommatus icarus</i>	méně častý	
modrásek krušinový	<i>Calastrina argiolus</i>	vzácný	
ohniváček černosvrnný	<i>Lycaena tityrus</i>	častý	
otakárek fenyklový	<i>Papilio machaon</i>	méně častý	§ ohrožený
okáč bojínkový	<i>Melanargia galathea</i>	častý	
okáč luční	<i>Maniola jurtina</i>	častý	
okáč pohánkový	<i>Coenonympha pamphilus</i>	častý	
okáč rosičkový	<i>Erebia medusa</i>	častý	NT
obaleč jahodníkový	<i>Celypha lacunana</i>	častý	
obaleč zdobený	<i>Olethreutes arcuella</i>	méně častý	
obaleč bojínkový	<i>Aphelia paleana</i>	méně častý	

Český název	Latinský název	Výskyt (četnost nálezu)	Červený seznam / § chráněné druhy
perleťovec stříbropásek	<i>Argynnis paphia</i>	častý	
pídalka kopřivová	<i>Camptogramma bilineata</i>	méně častý	
přástevník kostivalový	<i>Euplagia quadripunctaria</i>	častý	
přástevník kopřivový	<i>Spilosoma urticae</i>	vzácný	EN
přástevník chrastavcový	<i>Diacrisia sannio</i>	ojedinělý	
soumráčník metlicový	<i>Thymelicus sylvestris</i>	častý	
soumráčník jahodníkový	<i>Pyrgus malvae</i>	méně častý	
soumráčník jitrocelový	<i>Carterocephalus palaemon</i>	méně častý	
soumráčník máčkový	<i>Erynnis tages</i>	ojedinělý	
šedavka trávová	<i>Apamea monoglypha</i>	vzácný (nalezen jako kukla)	
tmavoskvrnáč vřesový	<i>Ematurga atomaria</i>	častý	
travařík obecný	<i>Crambus lathoniellus</i>	častý	
travařík zahradní	<i>Chrysoteuchia culmella</i>	častý	
vnopásník kostkovaný	<i>Scopula immorata</i>	častý	
vlnočárník sveřepový	<i>Scotopteryx chenopodiata</i>	častý	
žlutokřídlec hlínožlutý	<i>Idaea serpentata</i>	častý	
zejkovec hluchavkový	<i>Pseudopanthera macularia</i>	ojedinělý	
zavíječ	<i>Pyrausta despicata</i>	častý	
žlutavka dlouhonosá	<i>Polygogon tentacularius</i>	méně častý	
krytohlav hedvábný	<i>Cryptocephalus sericeus</i>	častý	
drabčík	<i>Ontholestes murinus</i>	méně častý	
hrotař špičatý	<i>Mordella aculeata</i>	častý	
hrotař páskovaný	<i>Variimorda villosa</i>	méně častý	
kovařík šedý	<i>Agrypnus murinus</i>	častý	
kovařík locikový	<i>Agriotes sutator</i>	ojedinělý	
křivonožec polokřídlý	<i>Valgus hemipterus</i>	méně častý	
lalokonosec libečkový	<i>Otiorhynchus ligustici</i>	častý	
mrchožrout obecný	<i>Silpha obscura</i>	častý	
majka obecná	<i>Meloe proscarabaeus</i>	méně častý	VU (2017), EN (2005), §ohrožený
měkkokrovečník huňatý	<i>Lagria irta</i>	častý	
nosatec dubový	<i>Curculio glandium</i>	častý	
rušník muzejní	<i>Antherenus museorum</i>	méně častý	
páteříček sněhový	<i>Cantharis fusca</i>	častý	
páteříček žlutý	<i>Rhagonycha fulva</i>	častý	
páteříček černavý	<i>Cantharis nigricans</i>	méně častý	
střevlík kožitý	<i>Carabus coriacerus</i>	častý	
střevlíček	<i>Pterostichus melanarius</i>	ojedinělý	

Český název	Latinský název	Výskyt (četnost nálezu)	Červený seznam / § chráněné druhy
slunéčko sedmitečné	<i>Coccinella septempunctata</i>	častý	
stehenáč nahnědlý	<i>Oedemera podagrariae</i>	častý	
štítonoš	<i>Cassida panzeri</i>	ojedinělý	EN (2017), CR (2005)
vrbař uhlazený	<i>Clytra laeviuscula</i>	častý	
zlatohlávek zlatý	<i>Cetonia aurata</i>	častý	
zlatohlávek tmavý	<i>Oxythyrea funesta</i>	častý	§ ohrožený
zlatohlávek huňatý	<i>Tropinota hirta</i>	ojedinělý	VU (2017), EN (2005), § silně ohrožený
kněžice kuželovitá	<i>Aelia acuminata</i>	častý	
kněžice páskovaná	<i>Graphosoma italicum</i>	častý	
klopuška travní	<i>Notostira erratica</i>	ojedinělý	
klopuška šestitečná	<i>Grypocoris sexguttatus</i>	vzácný	
kněžice rohatá	<i>Carpocoris fuscispinus</i>	ojedinělý	
kněžice rudonohá	<i>Pentatoma rufipes</i>	častý	
ploštička luční	<i>Spilostethus saxatilis</i>	méně častý	
ploštička pestrá	<i>Lygaeus equestris</i>	méně častý	
ruměnice pospolná	<i>Pyrrhocoris apterus</i>	častý	
štitovka obilní	<i>Eurygaster maura</i>	ojedinělý	
vroubenkovka červená	<i>Corizus hyoscyami</i>	méně častý	
vroubenka smrdutá	<i>Coreus marginatus</i>	častý	
čmelák skalní	<i>Bombus lapidarius</i>	častý	§ ohrožený
čmelák zemní	<i>Bombus terrestris</i>	častý	§ ohrožený
nomáda ryšavá	<i>Nomada lathburiana</i>	častý	
pískorypka lesklá	<i>Andrena nitida</i>	méně častý	
pískorypka obecná	<i>Andrena flavipes</i>	méně častý	
kodulka horská	<i>Mutilla marginata</i> Baer	méně častý	NT
pílatka kokoříková	<i>Phymatocera aterrima</i>	méně častý	
pílatka	<i>Rhogogaster scalaris</i>	ojedinělý	
vosík jižní	<i>Polistes gallicus</i>	častý	
dlouhošíjka žlutohohá	<i>Dichrostigma flavipes</i>	ojedinělý	
srpice obecná	<i>Panorpa communis</i>	častý	
pěnodějka červená	<i>Cercopis vulnerata</i>	méně častý	
kuklice	<i>Nowickia (Tachina) ferox</i>	méně častý	
dlouhososka velká	<i>Bombylius major</i>	častý	
dlouhososka	<i>Villa hottentotta</i>	ojedinělý	
kobylka šedá	<i>Platycleis albopunctata</i>	méně častý	
kobylka zelená	<i>Tettigonia viridissima</i>	častý	

Tab. 3: Seznam druhů na lokalitě okrajový porost

Český název	Latinský název	Výskyt (četnost nálezů)	Červený seznam / § chráněné druhy
adéla	<i>Nematopogon schwarziellus</i> Zeller	ojedinělý	
adéla pestrá	<i>Nemophora degeerella</i>	častý	
běločárník bukový	<i>Campaea margaritaria</i>	vzácný (nalezen mrtvý jedinec)	
žlutokřídlec šťovíkový	<i>Timandra comae</i>	častý	
okáč pýrový	<i>Pararge aegeria</i>	častý (pouze na jednom místě)	
klikoroh borový	<i>Hylobius abietis</i>	častý	
listohlod zlatozelený	<i>Phyllobius argentatus</i>	méně častý	
mrchožrout znamenatý	<i>Oiceoptoma thoracicum</i>	ojedinělý	
roháček kozlík	<i>Dorcus parallelipedus</i>	častý	
štítonoš skvrnitý	<i>Cassida nebulosa</i>	vzácný	
tesařík obecný	<i>Leptura rubra</i>	méně častý	
tesařík dubový	<i>Plagionotus arcuatus</i>	ojedinělý	
drabčík zdobený	<i>Staphylinus caesareus</i>	méně častý	
cvrček polní	<i>Gryllus campestris</i>	ojedinělý	
škvor obecný	<i>Forficula uricularia</i>	častý	
bzučivka zelená	<i>Lucilia vicina</i>	častý	
tiplice obrovská	<i>Tipula maxima</i>	méně častý	
tiplice skvrnitá	<i>Nephrotoma appendiculata</i>	vzácný (nalezen mrtvý jedinec)	
čelnice zdobená	<i>Otites formosa</i>	ojedinělý	
kloš jelení	<i>Lipoptena cervi</i>	častý	
kněžice červená	<i>Eurydema dominulus</i>	ojedinělý	
kněžice mramorovaná	<i>Halyomorpha halys</i>	ojedinělý	

Tab. 4: Seznam druhů na lokalitě zahrada

Český název	Latinský název	Výskyt (četnost nálezů)	Červený seznam / § chráněné druhy
adéla	<i>Cauchas rufimitrella</i>	vzácný	
babočka kopřivová	<i>Aglais urticae</i>	častý	
babočka paví oko	<i>Inachis io</i>	častý	
babočka bodláková	<i>Vanessa cardui</i>	častý	
bělásek řepový	<i>Pieris rapae</i>	méně častý	
bekyně velkohlavá	<i>Lymantria dispar</i>	častý	
blýskavka lebedová	<i>Trachea atriplicis</i>	ojedinělý	

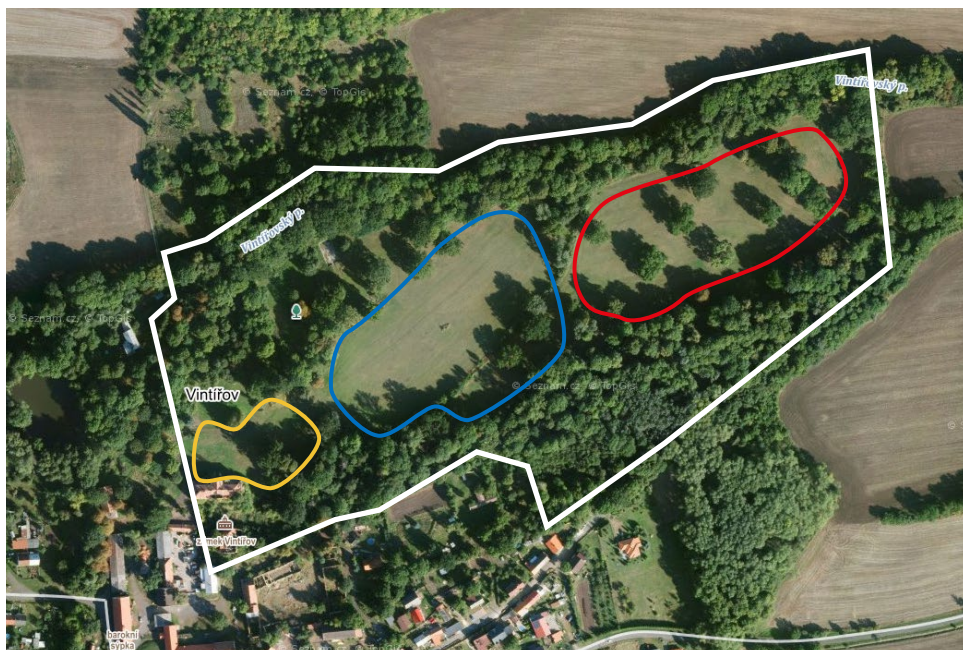
Český název	Latinský název	Výskyt (četnost nálezu)	Červený seznam / § chráněné druhy
bourovec ostružiníkový	<i>Macrothylacia rubi</i>	méně častý	
dlouhohobka svízelová	<i>Macroglossum stellatarum</i>	častý	
dlouhohobka zimolezová	<i>Hemaris fuciformis</i>	ojedinelý	VU (2017), NT (2005)
hnědoskvrnka největší	<i>Lygephila lusoria</i>	méně častý	EN (2017), VU (2005)
kovolesklec černočárý	<i>Abrostola triplasia</i>	ojedinelý	
lesknačka rudokřídla	<i>Amphipyra pyramidea</i>	méně častý	
můra jetelová	<i>Hadula trifolii</i>	ojedinelý	
lišejníkovec vroubený	<i>Eilema complana</i>	častý	
okáč šedohnědý	<i>Hyponephele lycan</i>	ojedinelý	CR
okáč strdivkový	<i>Coenonympha arcania</i>	ojedinelý	NT
okáč prosíčkový	<i>Aphantopus hyperantus</i>	méně častý	
osenice podobná	<i>Noctua janthe</i>	ojedinelý	
osenice prvosenková	<i>Noctua comes</i>	ojedinelý	
pernatuška trnková	<i>Pterophorus pentadactylus</i>	častý	
pernatuška svlaččová	<i>Emmelina monodactyla</i>	ojedinelý	
pídalka jarní	<i>Hydria cervinalis</i>	vzácný	
pídalka obecná	<i>Epirrhoe alternata</i>	ojedinelý	
pídalka hojná	<i>Xanthorhoe ferrugata</i>	ojedinelý	
perleťovec malý	<i>Issoria lathonia</i>	častý	
rudopásník šťovíkový	<i>Lythria purpuraria</i>	méně častý	
šípověnka šťovíková	<i>Acronicta rumicis</i>	vzácný (nalezena housenka)	
šípověnka maďalová	<i>Acronicta aceris</i>	vzácný	
šípověnka trnková	<i>Acronicta psi</i>	ojedinelý	
šedavka žlutavá	<i>Apamea lithoxylae</i>	ojedinelý	
štetconoš trnkový	<i>Orgyia antiqua</i>	vzácný (nalezena housenka)	
travařka zelená	<i>Calamia tridens</i>	častá	
vlnopásník jitrocelový	<i>Scopula nigropunctata</i>	ojedinelý	
zavíječ kopřivový	<i>Pleuroptya ruralis</i>	častý	
zavíječ červenavý	<i>Endotricha flammealis</i>	častý	
zavíječ senomilný	<i>Hypsopygia costalis</i>	vzácný	
zobonosec kopřivový	<i>Hypena proboscidalis</i>	ojedinelý	
žlutokřídlec kručinkový	<i>Idaea aversata</i>	častý	
žlutokřídlec měsíčkový	<i>Idaea dimidiata</i>	méně častý	
žlutokřídlec polní	<i>Idaea rusticata</i>	častý	
žlutokřídlec zejkaný	<i>Idaea emarginata</i>	ojedinelý	
žlutásek řešetlákový	<i>Gonepteryx rhamni</i>	častý	
červenáček ohnivý	<i>Pyrochroa coccinea</i>	vzácný (nalezen mrtvý)	

Český název	Latinský název	Výskyt (četnost nálezu)	Červený seznam / § chráněné druhy
drabčík	<i>Ocypus nitens</i>	vzácný	
kovařík černý	<i>Hemicrepidius niger</i>	méně častý	
rušník krtičnkový	<i>Anthrenus scrophulariae</i>	ojedinělý	
stěvlík hladký	<i>Carabus glabratus</i>	vzácný	
kozlíček mramorovaný	<i>Saperda scalaris scalaris</i>	vzácný	
hrobařík malý	<i>Nicrophorus vespilloides</i>	vzácný (nalezen ve trativodu)	
kněžice chlupatá	<i>Dolycoris baccarum</i>	ojedinělý	
vroubenka americká	<i>Leptoglossus occidentalis</i>	častý	
zákeřnice tmavá	<i>Rhynocoris annulipes</i>	méně častý	
čmelák rolní	<i>Bombus pascuorum</i>	častý	§ ohrožený
piskorypka popelavá	<i>Andrena cineraria</i>	častý	
piskorypka ryšavá	<i>Andrena fulva</i>	méně častý	
drvodělka fialová	<i>Xylocopa violacela</i>	méně častý	
mravkolev skvrnitý	<i>Euroleon nostras</i>	méně častý	
mravkolev běžný	<i>Myrmeleon formicarius</i>	méně častý	
lumek žlutý	<i>Ophion luteus</i>	ojedinělý	
peštěnka rybízová	<i>Syrphus ribesii</i>	vzácný	
peštěnka štíhlá	<i>Shaerophoria scripta</i>	vzácný	
bráněnka měnlivá	<i>Stratiomys chamaeleon</i>	vzácný	

Tab. 5: Seznam druhů na lokalitě vodní plochy a okolí

Český název	Latinský název	Výskyt (četnost nálezu)	Červený seznam / § chráněné druhy
šídélko páskované	<i>Coenagrion puella</i>	ojedinělý (ve stádiu larvy)	
vážka rudá	<i>Sympetrum sanguineum</i>	ojedinělý	
spleštule blátivá	<i>Nepa cinerea</i>	méně častý	
znakoplavka obecná	<i>Notonecta glauca</i>	častý	
hladinatka číluhřbetá	<i>Velia caprai</i>	méně častý	
hrabulka velká	<i>Cydnus aterrimus</i>	ojedinělý	
komár pisklavý	<i>Culex pipiens Linnaeus</i>	častý	
jepice	<i>Habrophlebis lauta</i>	vzácný	
potápník	<i>Platambus maculatus</i>	méně častý	
potápník vroubený	<i>Dytiscus marginalis</i>	méně častý	
koprník	<i>Rhantus gutticollis</i>	méně častý	

Mapka rozdělení luk – západní (žlutá), prostřední (modrá) a východní (červená)
screenshot: mapy.cz

Ohrožené druhy nalezené v parku

Nyní bych se chtěla blíže věnovat ohroženým druhům, které jsem v parku našla. Ráda bych zmínila jednu zajímavost, která může s jejich výskytem souviset: Louky parku totiž nejsou stejné. Jsou různě vlhké, což lze vidět jak v zimě, kdy se na prostřední louce vyskytují zamrzlé plochy ledu, tak přes rok podle rostlin, které na loukách rostou.

Louky v parku lze rozdělit na tři hlavní louky: východní, prostřední a západní. Prostřední a východní louka jsou vlhké. Rostou na nich rdesno hadí kořen, kontryhel obecný (tyto dva jen na prostřední louce), krvavec toten, šťovík kyselý a další vlhkomilné rostliny. Avšak ani jedna z uvedených rostlin neroste na západní louce před Novým zámkem. Ta je oproti východní a prostřední louce mnohem menší a ohraničuje ji cesta. Usuzuji tedy, že západní louka je mnohem sušší, a proto na ní byly zaznamenány ohrožené stepní druhy.

Seznam ohrožených druhů:

Dlouhozobka zimolezová (*Hemaris fuciformis*) je rozšířena po celém našem území, ovšem není hojná. Naštěstí se však podle Červeného seznamu (Hejda R. et al. 2017) její stav zlepšuje, je již jen zranitelná.

Hnědoskrvka největší (*Lygephila lusoria*) nejvíce přilétala v noci na *Buddleja davidii*, její stav se zhoršuje, roku 2005 byla označena za zranitelnou a roku 2017 již za ohroženou.

Modrásek komonicový (*Polyommatus dorylas*) je u nás kriticky ohrožený. Jeho živnou rostlinou je úročník bolhoj (*Anthyllis vulneraria*) a obecně vyhledává sušší stanoviště.

Modrásek vičencový (*Polyommatus thersites*) je označen jako zranitelný. Opět obývá raději suchá místa a jeho živnými rostlinami jsou vičenec písečný (*Onobrychis arenaria*) a v. setý (*O. vicifolia*).

Okáč šedohnědý (*Hyponephele lycaon*) je také kriticky ohrožený a našla jsem ho, když přiletěl na „motýlí keř“ *Buddleja davidii*. Jako předešlý modrásek obývá sušší louky a jeho housenky se vyvíjejí na různých druzích sveřepů (*Bromus* sp.) a kostřav (*Festuca* sp.).

Okáč rosičkový (*Erebia medusa*) není bezprostředně ohrožený, ale jeho stavy se snižují, je již téměř ohrožený. Jeho živnými rostlinami ve střední Evropě jsou trávy sveřep vzpřímený (*Bromus erectus*) a kostřava ovčí (*Festuca ovina* agg.).

Okáč strdivkový (*Coenonympha arcania*) je téměř ohrožený a kvůli intenzivně obhospodařované krajině dále ustupuje. Jeho živnými rostlinami jsou válečka prapořitá (*Brachypodium pinnatum*), medyněk vlnatý (*Holcus lanatus*) aj.

Otakárek fenyklivý (*Papilio machaon*), velmi známý druh, není ohrožen, avšak je chráněný. Nalezla jsem ho jak v parku, tak u nás na *Buddleja davidii*. Jeho živnými rostlinami jsou druhy z čeledi miřkovitých (*Apiaceae*).

Přástevník kopřivový (*Spilosoma urticae*) je u nás ohrožený.

Majka obecná (*Meloe proscarabaeus*) se pase brzy z jara na mladé trávě a její larvy prodělávají složitý vývoj u různých druhů včel. Dle Červeného seznamu (Hejda R. et al. 2017) se její stav zlepšuje, je již pouze zranitelná.

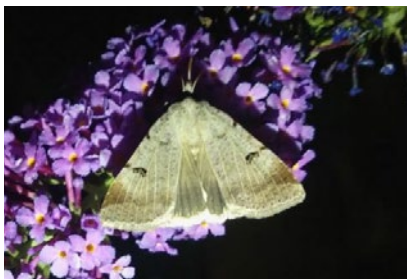
Štítonoš (*Cassida panzeri*) je druh, o kterém toho moc známo není. Spekuluje se o tom, jaká je jeho živná rostlina. U nás by to měla být kozí brada luční, ta se také na určitých místech v parku vyskytuje.

Zlatohlávek tmavý (*Oxythyrea funesta*) je podle vyhlášky ohrožený, však v posledních letech se jeho výskyt výrazně zvýšil.

Zlatohlávek huňatý (*Tropinota hirta*) také vyhledává suchá stanoviště a jeho stav se postupně zlepšuje, od roku 2017 je označen jako zranitelný.

Čmelák skalní (*Bombus lapidarius*), čmelák zemní (*Bombus terrestris*) a čmelák rolní (*Bombus pascuorum*) jsou hojné druhy bez zvláštních požadavků na stanoviště (*B. lucorum* má raději vlhčí stanoviště), ovšem jsou stále chráněni a podle vyhlášky ohroženi, což může poukazovat i na zastaralost vyhlášky.

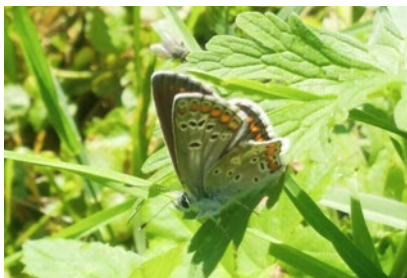
Kodulka horská (*Mutilla marginata* Baer) parazituje téměř na všech druzích čmeláků střední Evropy stavících si hnízda v zemi. A nově je od roku 2017 označena za téměř ohrožený druh.

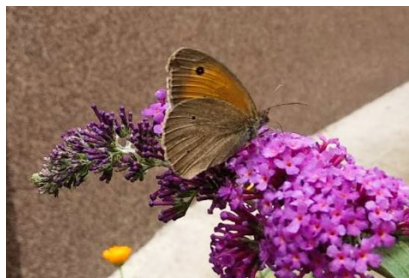
Hnědoskvrnka největší (*Lygephila lusoria*)

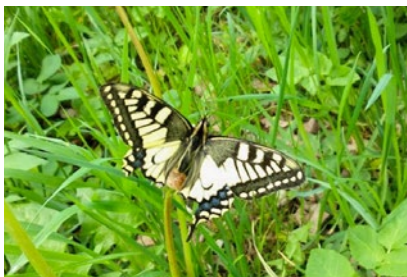
Modrásek komonicový (*Polyommatus dorylas*)

Modrásek víčencový (*Polyommatus thersites*)

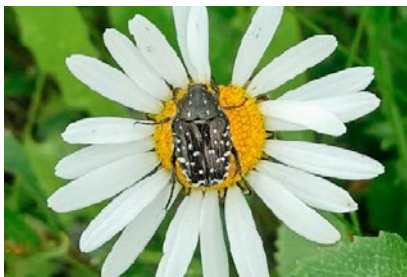
Okáč šedohnědý (*Hyponephele lycaon*)

Otakárek fenyklový (*Papilio machaon*),

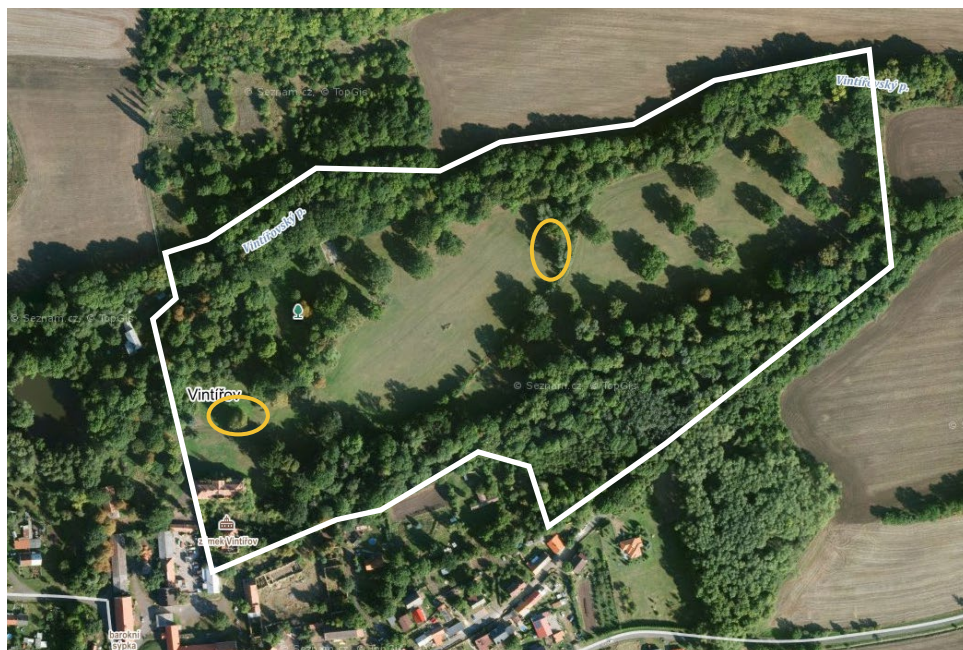
Majka obecná (*Meloe proscarabaeus*)

Zlatohlávek tmavý (*Oxythyrea funesta*)

Kodulka horská (*Mutilla marginata* Baer)

Mapka lokací trvalých ostrůvků

screenshot: mapy.cz

Návrh managementu s ohledem na vyskytující se hmyz

Park je s ohledem na hmyz velmi špatně obhospodařován. V první řadě, co se týče seče, doporučovala bych mozaikovou seč. Ta spočívá ve vytváření ostrůvků neposečených rostlin. Ostrůvky by měly dohromady zabírat $\frac{1}{3}$ celkové plochy luk. Umístění těchto ostrůvků se může každý rok měnit. Kromě toho bych vytvořila i takzvané „trvalé ostrůvky“, aby nebyly každoročně v době květu posekány rostliny, které nikde jinde v parku nerostou. Jeden „trvalý ostrůvek“ by se vyskytoval u pásu topolu bílého v prostřední louce, kde se pomalu rozrůstají kopretiny bílé. Druhý by byl kolem lípy srdčité stojící naproti Novému zámku, protože kolem ní roste kostival lékařský. Sečení bych doporučovala provádět jednou ročně po odkvětu trav strunovým vyžinačem nebo zahradním traktorem namísto používané bubnové sekačky, která je připevněna na traktoru.

Stromy, které mají na sobě hodně suchých větví, by potřebovaly prořezat. Prořezávka by se měla týkat velkých suchých větví v průměru přes deset centimetrů a délce přes jeden metr, aby nehozilo nebezpečí úrazu. Padající suchá větev může také poškodit další větve stromu. Řez by neměl být veden přímo u kmenu, bylo by vhodné zanechat přibližně metrový pahýl. Také velké trouchy a zaklíněné vyvrácené stromy by měly být strženy na zem, opět kvůli bezpečnosti. Avšak

v žádném případě by padlé dřevo nemělo být rozřezáno a odváženo jako palivové dřevo! Nejen že tím hrozí zánik veškerých larev a brouků, kteří ve dřevě žijí, ale zničeno by bylo i místo, jehož by mohly budoucí generace saproxylického hmyzu využívat. Proto je vhodné ořezané větve neodvážet pryč z parku, ale odsunout je do jeho okrajového porostu, kde by nepřekážely a posloužily by svému účelu. Je-li opravdu nutné nějaký strom pokácet, mělo by být zanecháno co nejvyšší torzo, nebo aspoň přibližně 1,3 metru vysoký pařez. Zbytek pokáceného stromu pak může být uložen tak, aby nepřekážel.

Tím se dostávám k dalšímu problému, a to k fázi rozkladu trouchnů. Různé druhy saproxylického hmyzu potřebují dřevo v různých fázích rozkladu. Například tesaříci vyžadují umírající nebo čerstvě mrtvé stromy, kdežto roháčci vyžadují již značně trouchnivější dřevo. A v parku je většina trouchnů již velmi ztrouchnivělá. Poukazuje na to i zjištění, že tesaříků v parku, konkrétně tesaříka dubového (*Plagionotus arcuatus*) a tesaříka obecného (*Leptura rubra*), je výrazně méně než naopak velmi častého roháčka kozlíka (*Dorcus parallelipedus*). Na vině jsou jak legální, tak nelegální odvozy padlého dřeva. Často se totiž stává, že spadne-li strom v přístupnější oblasti porostu, místní obyvatelé dřevo rozřezají a odvezou si je autem nebo traktůrkem. Proto bych naprosto zamezila přístupu veškerých motorových vozidel do parku s výjimkou údržby. Nelze ovšem zapomenout na uzavření „bočního vchodu“ – díry v plotě na jižní hranici –, kterým bez problémů auto projede.

Dalším velmi důležitým krokem by měla být likvidace křídlatky, která se v parku rozrůstá.

Závěr

Za tři roky (2018–2020), kdy jsem dokumentovala hmyzí druhy v zámeckém parku, jsem určila s pomocí pana Krásenského 196 druhů z 243 nalezených. Z nich je 12 druhů uvedených v Červeném seznamu a dle vyhlášky 395/1992 Sb. je 6 druhů uvedených jako ohrožené a 1 druh jako silně ohrožený.³

Pro budoucí management parku jsem pro seče doporučila vytvoření trvalých i přechodných ostrůvků, likvidaci křídlatky, ošetření uschlých větví stromů a odstranění nebezpečně zaklíněných stromů. Pro zachování a rozšíření saproxylických druhů hmyzu navrhuji ponechání poražených kmenů v parku. Návrhy na management budou předány správci p. Pavlíčkovi.

Diskuse

Výsledky své práce považuji za zajímavé, avšak těžko porovnatelné, protože chybí porovnávací materiál. Musela bych vyhledat práce zabývající se podobnou lokalitou, ale i v podobném rozsahu. Smutná je skutečnost, že téma hmyzu je málo veřejně publikováno. Například v knize Doupovské hory (Broum, Bušek, Dvořák et al. 2016), kterou považuji za nejrozsáhlejší publikaci o Doupovských horách, je hmyz

³ Z fotografií jsem vytvořila prezentaci. Prezentace může sloužit jako výukový materiál, na Gymnázium Kadaň jsme ji ve výuce biologie již použili.

zmíněn pouze okrajově. Z knihy se dozvídáme o několika ohrožených a vzácných druzích, které se tam vyskytují, ovšem celkový obrázek o situaci hmyzu v Doupovských horách si vytvořit nedokážeme. Touto prací jsem chtěla poukázat na špatné obhospodařování parků vůči hmyzu, kdekoli se parky nacházejí. Likvidace stromů, frézování paře-zů, nadměrné sekání travnatých ploch a podobně jsou postupy užívané všude kolem nás. Pokud svůj přístup nezměníme, přispějeme svou nevhodností k záhubě mnoha vzácných, zajímavých a krásných druhů hmyzu.

Poděkování

Nejdříve bych chtěla poděkovat mé třídní profesorce Dítě Kuchtaninové, která mě přivedla k práci SOČ. Také bych chtěla velmi poděkovat paní profesorce Haně Kožíškové, která měla se mnou velkou trpělivost a s prací mi poradila a pomohla. Rovněž děkuji panu Pavlu Krásenskému, který mi obratem pomáhal určovat mnou nalezené druhy.

Použité zdroje, literatura

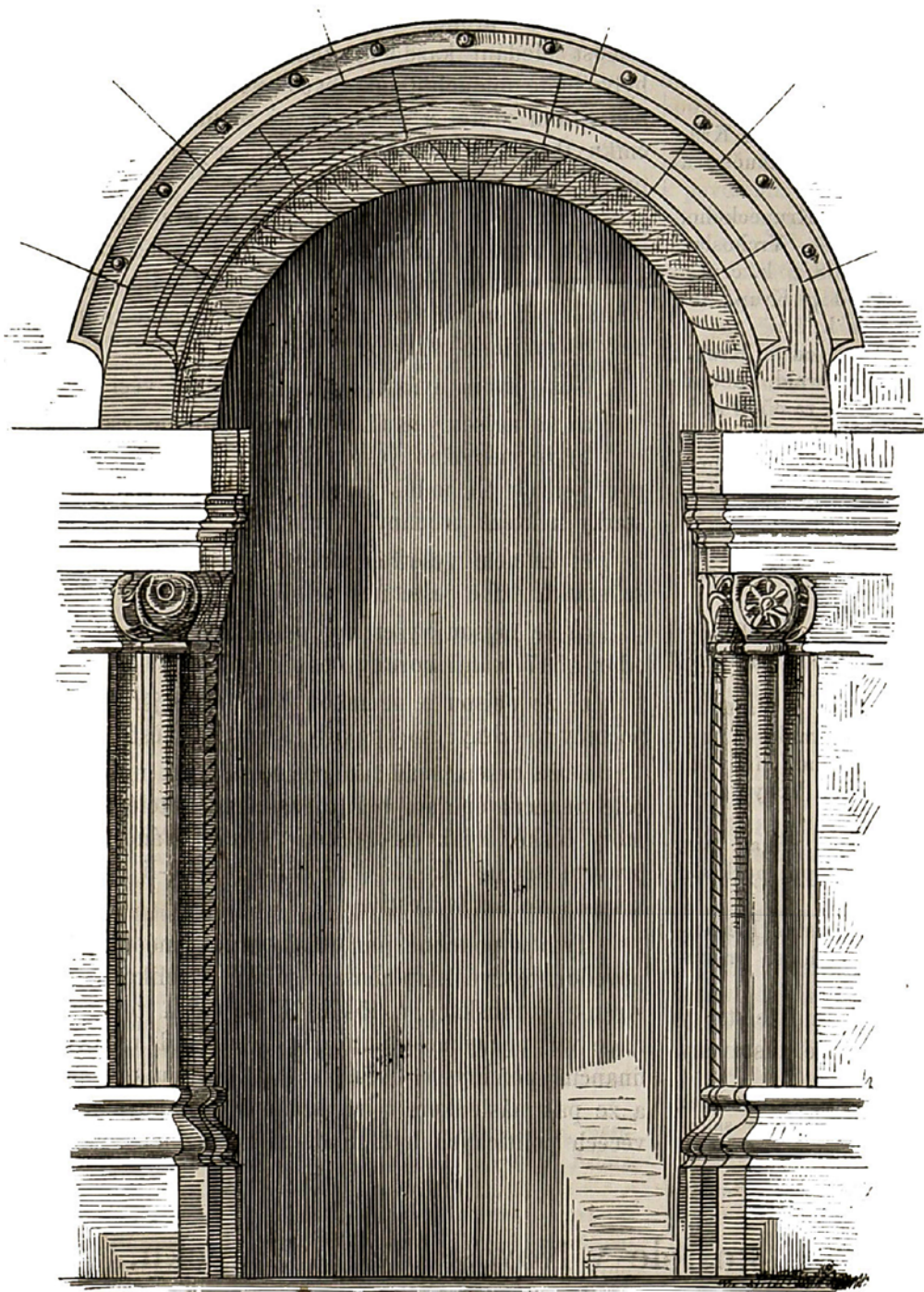
- Anděra M. (1993): Velká kniha živočichů: Hmyz, ryby, obojživelníci, plazi, ptáci, savci. – Příroda, Bratislava, ISBN 80-07-00510-2.
- Bellmann H. (2016): Poznáváme rostliny. – Praha, Knižní klub, Do přírody, ISBN 978-80-242-5162.
- Broum M., Bušek O., Dvořák S. & al. (2016): Doupovské hory. – Česká geologická služba, Praha, ISBN 978-80-7075-909-7.
- Hejda R., Farkač J., Chobot K. [eds] (2017): Červený seznam ohrožených druhů České republiky – Bezobratlí, Příroda 36, AOPK ČR. ISBN 978-80-88076-53-7. ISSN 1211-3603.
- Kolibáč J., Hudec K., Laštůvka Z. & Peňáz M. (2019): Příroda České republiky: průvodce faunou. Druhé, upravené a doplněné vydání. – Academia, Praha, ISBN 978-80-200-2993-5.
- Krása A. (2015): Ochrana saproxylického hmyzu a opatření na jeho podporu: metodika AOPK ČR. – AOPK Praha. ISBN 978-80-87457-98-6.
- Malenovský I. (2021): Hmyzu ubývá, předpovědět dopady je těžké [online]., Dostupné z: <https://www.em.muni.cz/vite/11566-hmyzu-ubyva-predpovedet-dopady-je-tezke>. [cit. 2021-04-06].
- Pojar P. (2020): Českéstavby.cz [online]. [cit. 2021-04-06]. Dostupné z: <https://www.ceskestavby.cz/clanky/co-je-mozaikova-sec-travniku-proc-a-jak-se-provadi-a-jak-pomaha-v-boji-se-suchem-28772.html>

Insekteninventarisierung im Schlosspark von Winternitz (Vintřov) bei Radonitz (Radonice)

In diesem Beitrag wurde eine Inventarübersicht der Insektenfauna im Schlosspark von Winternitz bei Radonitz und in dessen Umgebung erarbeitet. Die Forschungen wurden in den Jahren 2018–2020 durchgeführt. Im Beobachtungsgebiet wurden sechs verschiedene Biotope ausgegliedert und für jedes ein Verzeichnis der festgestellten Arten erstellt.

Von den gefundenen 243 Arten konnten 196 bestimmt werden. Zwölf von den 243 erwähnten Arten werden in der Roten Liste der gefährdeten Arten der Tschechischen Republik aufgeführt, zudem werden im Erlass Nr. 395/1992 Sb. des Umweltministeriums sechs Arten genannt. Bei den festgestellten gefährdeten und unter Schutz stehenden Arten wurde ein Kurzkomentar geliefert. Abschließend wurde ein Managemententwurf im Hinblick auf das hiesige Insektenvorkommen geliefert. Diese Arbeit ist im Rahmen der Mittelschulpraxis entstanden.

1 Románský vstupní portál, kresba J. Pudil, 1876, zdroj: Pudil 1878, 484

Románský vstupní portál a nejstarší stavební fáze zaniklého kostela sv. Petra a Pavla v Novém Sedle nad Bílínou

Jiří Crkal – Kryštof Derner

Nové Sedlo nad Bílínou patří k mnoha sídlům našeho kraje, která se stala obětí těžby hnědého uhlí v Podkrušnohorské pánvi. Území, kde se tato ves nacházela, je dnes skryto hluboko pod výsypkou hnědouhelného lomu Jan Šverma. Ten od počátku 50. let postupně ukrajoval části do té doby bohaté kulturní krajiny nacházející se na rozhraní chomutovského a mosteckého okresu, až roku 1970 pohltil i jednu z historicky nejvýznamnějších obcí této oblasti. Dodnes ze vsi zůstaly zachovány pouze románský vstupní portál z kostela sv. Petra a Pavla nacházející se v lapidáriu v suterénu chomutovské radnice a také několik drobných sakrálních památek rozmístěných po několika místech našeho regionu.

Historie a sídelní historie Nového Sedla a kostela sv. Petra a Pavla

Nové Sedlo nad Bílínou leželo ve staré sídelní oblasti obývané od mladší doby kamenné přes dobu bronzovou a starší a mladší dobu železnou (kultury halštatské a laténské) až po raný středověk.

Vlastní ves byla situována na toku řeky Bíliny, 4 km východně od Jirkova v nadmořské výšce 257 m. Část její zástavby zaujala mírně svažitou, až plochou inundační nivu při obou březích Bíliny, část svahů a okraje říčních teras, levou spíše povlovnější, na pravém břehu vyšší a výraznější, přecházející v plošinu, táhnoucí se až k úpatí Krušných hor. Na tomto břehu, na okraji terasy, zaujal dominantní polohu kostel (obr. 2), vedle nějž mohl být situován případný dvůr šlechtického vlastníka, a níže se nacházelo několik skutečně doložených a postupně vznikajících panských sídel. Mezi kostelem a Bílínou můžeme také předpokládat nejstarší, románské jádro vsi. Zda již tehdy nesla své jméno, či je dostala později, je otázkou, pravobřežní část s ulicovou návsi se jeví jako lokační a může být dílem transformace staršího sídliště někdy ve druhé polovině 13. nebo průběhu 14. století (obr. 3). I když prvá písemná zmínka pochází až z poloviny 14. století,

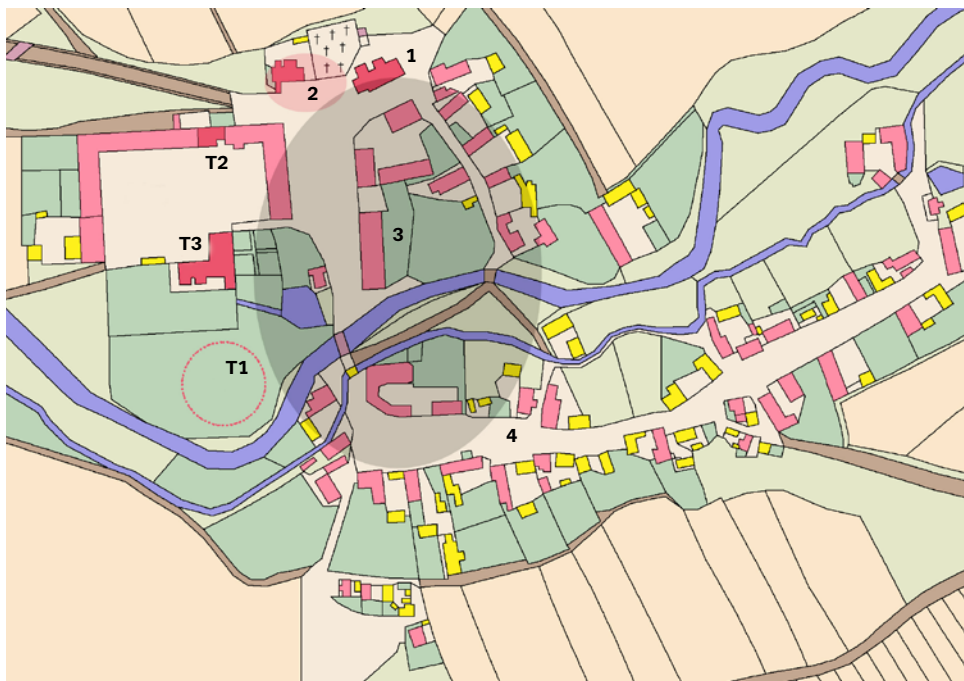
2 Vyobrazení kostela sv. Petra a Pavla na dobové pohlednici z roku 1906, pohled na západní průčelí a jižní stěnu s románským portálem

původní pozdně románský portál (obr. 1), zachovaný při barokní přestavbě kostela, nás zpětně posunuje ještě o více než jedno století.¹

Písemné zmínky počínající rokem 1352 informují pouze o výši odváděných papežských desátků z novosedelské farnosti, tehdy zapsané jako *Nova villa*, které činily 9 grošů (RDP 78). Prvním zachyceným držitelem vsi je Ota z Bergova jako patron dosazující roku 1372 nového faráře (LC II, 79). Dalšími jsou roku 1377 Johann a Henrich z Gablence (LC III-IV, 75), rodu pocházejícího z Plíseňka a zpočátku spjatého se Šumburky, uvedeni jako klienti nejspíše pánů z Bergova (LC III-IV, 75) a potom od roku 1395 Bavorové z Měrunic, píšící se již po Novém Sedle: Bavor a Martin z *Noweho Sedla* nebo *Nuwindorf-ŕu* (AČ 31/293, č. 98; LE V, 568). Následuje řada majitelů, z nichž posledními byli od roku 1618 Lobkovicové, kterým byly poslední novosedelské majetky zkonfiskovány až roku 1948. Dějinám Nového Sedla se obsáhleji věnovali Zdeněk Vachata a Zdena Binterová (Vachata 1968, Binterová 1996).

Určení možného stavebníka románského kostela je obtížné. Páni z Bergova přicházejí k majetku v Novém Sedle, který mohl být součástí původního panství nejprve Starého a později Nového Žeberka, jako dědicové Alberta ze Žeberka po jeho smrti po roce 1321. Albert pocházel z míšeňského Leisniku a panství Žeberk získal někdy

¹ Podle pověsti měla ves stát jinde – jižně od Červeného rybníka (pův. *Rothlander Teich*) – a nazývat se *Sorge*. Na tamních polích měly být vidět ještě koncem 19. století pozůstatky kamenných základových zdí. Obyvatelé měli zemřít na mor a přeživší založit nové sídlo nazvané Neudorf (*Htsk 604*). Název *na Rothlandě* je však zaznamenán pouze v Dvorských deskách k roku 1604, sběry keramiky přinesly materiál datovaný do (s malou jistotou) 14. století až po převažující 16/17. století, vše však v druhotných pozicích, bez nalezených objektů (*Durdík 1981*).

3 Intravilán Nového Sedla na císařském otisku stabilního katastru z roku 1843

- 1 Kostel sv. Petra a Pavla
- 2 Poloha předpokládaného nejstaršího panského sídla
- 3 Hypotetické nejstarší, románské jádro vsi
- 4 Ulicové rozšíření po transformaci vsi
- T1 Poloha archeologicky doloženého tvrzíště zaniklého v 15. století
- T2 Pozdně gotická tvrz v poplužním dvoře
- T3 Renesanční tvrz, pozdější zámek z 2. poloviny 16. století

po druhé třetině 13. století, jistě před rokem 1277, kdy je již uváděn s predikátem ze Žeberka. Majetky pánů z Bergova byly silně provázány s majetky pánů ze sousedních Ervěnic (drženy v podílech $\frac{1}{3}$ z Bergova, $\frac{2}{3}$ Ervěničtí), kde se mimochodem ve vzdálenosti necelé dva kilometry od novosedelského kostela nacházel rovněž původně románský, v roce 1899 zcela přestavěný kostel zasvěcený sv. Jakubovi (Merhautová 1971, 121).

S Albertem ze Rvenic, synem Načeplukovým, se setkáváme roku 1238, s bratry Bohuslavem a Nevlasem ze See (čili Ervěnic) v roce 1281 (*RBM II*, 530). Podle Tomáše Velímského pocházejí z rodu, který patřil k českým družinným elitám 11. a 12. století a který byl územně svázán se Žatcem a žateckou hradskou provincií (Velímský 2015). Je pravděpodobné, že právě Ervěničtí byli iniciátoři sídelního postupu směrem k úpatí Krušných hor a rovněž někdo z ervěnického rozrodu mohl být tím, kdo dal podnět k výstavbě kostela.

4 Vyobrazení kostela s dřevěnou zvoničkou a ještě chybějící věží, pohled na východní průčelí a severní stěnu, před rokem 1898

zdroj: Htsk

Dosavadní stavebně-historické, umělecko-historické a archeologické bádání

Stavební vývoj kostela je znám, proto se omezíme jen na základní fakta. Původně románský kostel byl ve své poslední fázi orientovaný jednoduchou stavbou obdélného půdorysu s pravouhle uzavřeným presbytářem a představenou věží čtvercového půdorysu.

Při renesanční přestavbě v polovině 16. století byl k západnímu průčelí přistavěn nový presbytář. Během barokní přestavby v letech 1674–1701 byl sklenut valenou klenbou a k jeho severní straně byla přistavěna sakristie s oratoří a v průběhu 18. století byla k severní stěně lodi přistavěna kapse Panny Marie. V roce 1906 bylo východní průčelí doplněno o hranolovou věž. Původní věž byla pro zchátralost snesena již v roce 1675 a kostel měl do roku 1906 pouze štíhlou dřevěnou věžičku nad presbytářem (obr. 4). Loď byla plochostropá, rovněž tak sakristie, a přízemí věže bylo sklenuto plackovou klenbou. Střecha nad presbytářem i lodí byla sedlová s valbami, s pseudorenesančním sanktusníkem. Hřbitov původně obklopující kostel byl nově vymezen severozápadně od kostela.

Roku 1965 se v kostele konala poslední mše, v roce 1972 byl stržen. Ze staršího vybavení se dochovaly dřevěná socha Madony z let 1500–1510 a krucifix z doby okolo roku 1520 z okruhu Ulricha Creutze, rovněž se v kostele nacházel gotický sanktuář, v jehož tympanonu byl vepsaný trojlist s kraby, a v ostění barokního triumfálního oblouku byly zazděny dva reliéfní renesanční epitafy: Kryštofa Truxese z Killendalu v životní velikosti, datovaný rokem 1557, z bílého mramoru, a menší z doby po polovině 16. století, dnes oba bohužel nezvěstné (podle *Laurenčíková–Gaža 2001, 11–12; Poche a kol. 1978, 500; Vachata 1968, 39–40*).

Nejvýznamnější památkou dochovanou z kostela je však románský portál nacházející se v jižní stěně lodi (obr. 5). Jeho umělecko-historickému zhodnocení se věnovala řada osobností především z řad historiků umění a architektury a každá z nich jej zhodnotila svými slovy.

5 Pohled na jižní stěnu kostela s detailem portálu v původním umístění, rok 1965
zdroj: NPÚ

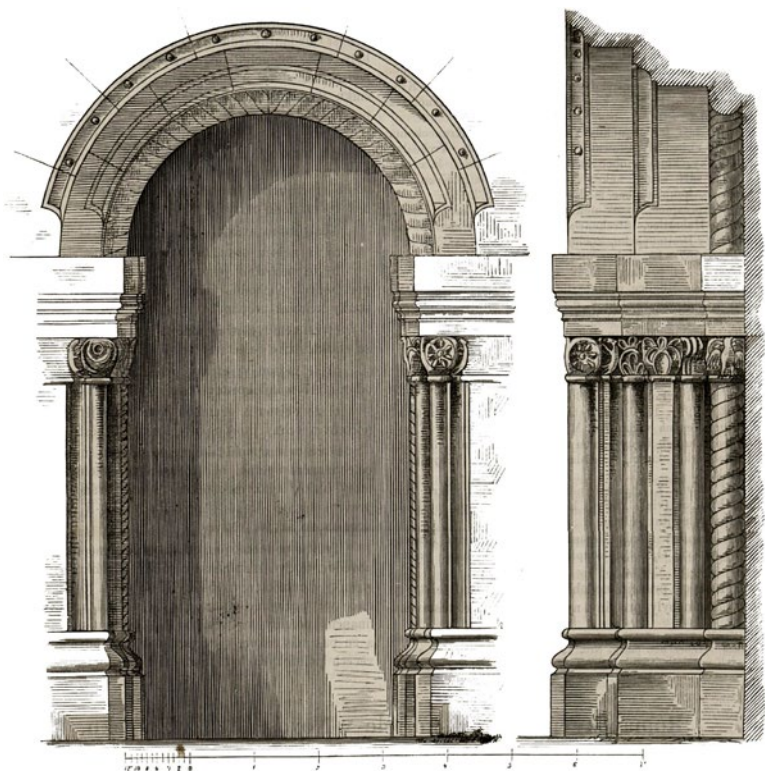
Portál poprvé popsal zakladatel české archeologie Jan Erazim Vocel (*Vocel 1859, 135*), který jej spatřil při své cestě po západních Čechách roku 1858. Časově ho zařadil do počátku 13. století a podobnou formu portálu spatřoval v kostelích ve Vinci a Vroutku. Dveřní otvor portálu byl již tehdy zazděn a jeho spodní část vyplňovala zděná lavice, takže celek působil jako hluboká nika, na jejímž pozadí byl vymalován obraz Krista na Olivetské hoře. Jan Pudil, zaměstnanec lobkovické správy v Bílině, o dvacetiletí později uvedl, že prastarý románský portál pochází z původní, již dávno zbořené stavby, všímá si jeho zvětrání a materiálu, kterým je tvrdý, žlutohnědý a tmavohnědý a silně železité pískovec. Pozastavuje se také nad profilací portálu, odlišné od podobných, zevně se silně rozšiřujících portálů. Ten novosedelský se rozšiřuje jen nepatrně a středy prostředních dvou sloupků se nacházejí v přímce a stojí kolmo na hlavní stěně (*Pudil 1878, 482–484*), viz obr. 6.

Ještě v 19. století portál popsal profesor Josef Neuwirth. Podle něho na stupňovitě odsazených, avšak nikoliv výrazně zkosených patkách stojí vždy po čtyřech polosloupech, z nichž oba nejvnitřnější mají tordovaný dřík. Obdobným způsobem pojatý prut zdobí vnitřní archivolta, zatímco v prožlabení vnějšího ostění (myšleno archivoly, pozn. autorů) jsou umístěny malé koule (v dnešní terminologii bobule). Hlavice sloupů spojené silně profilovanou římsou vykazují přechod od kulovitěho ke kalichovitému tvaru (*Neuwirth 1888, 219*).

August Sedláček popsal výzdobu hlavic jako reliéfy medvěda, orlice, růže a hvězdotvých znamení (*Sedláček 1923, 239*). Historik umění Sáva Suchevič provedl pro Národní památkový ústav před zánikem kostela průzkum spojený se sondami pod omítkou a věnoval se i portálu. Podle jeho popisu se portál skládá ze čtyř hloubkových vrstev. Jsou jimi: Zevně široký, plochý, čelně postavený pilastr s bohatě profilovanou trojdílnou trnožovou římsou a římsou v patce záklenku, s oblým prutem s krychlovou hlavicí, kterou zevnitř portálu podpírá vztyčující se postava čtyřnohého zvířete; v střední vrstvě je pilastr, obrácený dovnitř portálu; v třetí vrstvě je šroubovitě kanelovaný sloup nesoucí figurální hlavicí a v levém i pravém ostění je pták s roztaženými křídly; vlastní dveřní rám s obloučkovým vlysem na čelní straně, z něhož se zachovalo na každé straně pět obloučků. Podobně je členěna i archivolta portálu. Portál je z pískovce, olíčen vrstvou náteru (www.pamatkovykatolog.cz; *dokument GO545768*).

Václav Mencl přiřadil portál k bohatému portálovému typu rozvíjenému v severozápadních Čechách ve dvacetiletí 1220–1240.² Tento typ portálu se na naše území dostal s výtvarnými proudy, jež vyšly ze západní Evropy, zejména z Burgundska. Mencl rozeznává dvě větve, franskou a saskou (saská měla někdy jen nepatrný předstih), jež spolu souvisejí prostřednictvím společného východiska, kterým je cisterciácký klášter v bádensko-württemberském Maulbronnu. Autor uvádí: „*Varianty tohoto typu se přimykají jednou spíše k původnímu hmotnému pojetí alsaskému, jindy ke křehčí osnově bamberské. Souběžně s ním přijímají i popudy ze současného saského umění, které rozvádělo alsaské podněty v hornosaském, tzv. pozdně königs-lutterském slohu.*“ Vznik novosedelského portálu klade Mencl do

² Vedle novosedelského portálu uvádí jako nejtypičtější příklady portály v kostelích ve Vroutku, Libčevsi, Potvorově, Vinci a jižní portál v cisterciáckém kostele v Oseku.

let 1230–1240 a právě na něm dokládá příměs saských vlivů. „Jeho ostění totiž ztratilo charakter románských ústupků tím, že jakoby pod tlakem byly do jeho hmoty vlisovány jeho sloupky i ústupky, čímž vznikly nelogické tvary, známé jen ze saského umění“.³ Sloupky se tak dostaly do výžlabků konkávních nik čili pod povrch hmoty. U skupiny příbuzných kostelů, zvané vinecká, rovněž zdůrazňuje vazby k bamberkému dómu, kde je dostavba východního chóru datována do první třetiny 13. století (Mencl 1960, 8–26, 112).

Menclovo zjištění doplňuje Anežka Merhautová. Řadí kostel do skupiny kostelů severozápadních Čech, pro které za hlavní inspirační zdroj považuje kostel sv. Mikuláše a sv. Alžběty v Chebu, a za pojítka mezi kostely této skupiny a kostelem v Chebu považuje rovněž Bamberg.⁴ Skladba portálu a výběr ornamentálních motivů podle Merhautové prozrazuje dílo rustikálního charakteru opírající se o příklady ze severozápadních Čech a datuje jej do doby kolem roku 1240 (Merhautová 1971, 178–179, lokalita zde nesprávně uvedena jako Nové Sedlo u Žatce).

V nedávné době se portálu věnoval ještě Tomáš Velímský (2015, 7–37). Popisuje a datuje jej stejně jako předchozí badatelé, navíc zmiňuje plastické bobule jako jeden z druhů výzdoby profilovaných archivolt.

³ Jako příklady uvádí klášterní kostely v Paulinzelle (Durynsko), Hammerslebenu (Sasko-Anhaltsko) a Erfurtu (Durynsko).

⁴ Do této skupiny řadí ještě kostely v Očihově, Ostrově, Kostomlatech pod Milešovkou, Údlících a Želíně.

7 Vlevo pohled do interiéru kostela v době archeologického výzkumu: vpředu románský západní závěr, uprostřed zdivo východního závěru, vzadu zdivo apsidy. Vpravo nahoře zdivo apsidy; dole zdivo apsidy a gotického závěru

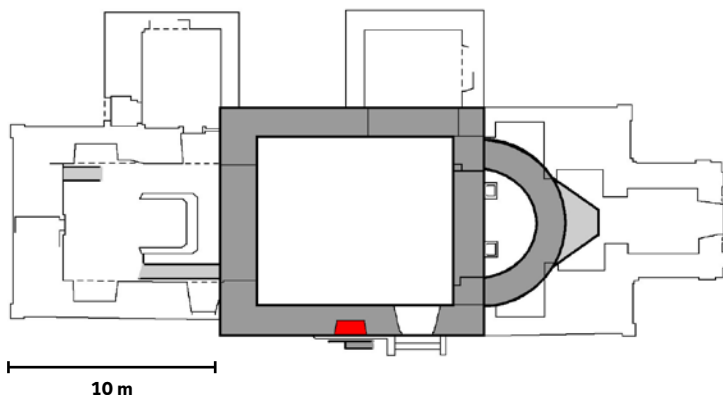
foto: A. Hejna

V letech 1966 a 1971 byl v zanikající vsi uskutečněn archeologický průzkum pod vedením Antonína Hejny z Archeologického ústavu AV. Průzkum měl ověřit půdorysnou dispozici a stavební podobu původního románského kostela, zachytit doklady nejstaršího osídlení a v další fázi ověřit místo a stavební podobu zaniklé tvrze, doložené písemnými prameny. Výsledky výzkumu kostela a tvrze byly zhodnoceny nálezovými zprávami, výzkum kostela byl i publikován (Hejna 1969; 1971; 1983).

Uvnitř kostela byly položeny základní zjišťovací sondy ve směru V–Z a S–J. První zachytila na západní straně masivní zdivo o šířce 180 cm, které lze považovat za relikv původního západního závěru, na východní straně nejprve zdivo východního závěru o šíři 130 cm a o 2,5 m dále směrem k východu další, mírně zaoblené zdivo o šíři 140 cm, určené jako zdivo východní apsidy. Toto zdivo bylo na rozdíl od předchozích zděných na sucho vyzděno z valounů kladených na maltu. Sonda S–J zachytila práh původního portálu a na obou koncích sondy vnitřní líce obvodového zdiva, považovaného za románské. Na sondy navázal plošný výzkum. Ten zachytil zdivo opěrného pasu pod vítězným obloukem, na obou stranách se dotýkající náběhů

8 Zaměření kostela s vyznačením románské fáze (tmavě šedá), gotického závěru (šedá) a portálu na základě archeologického výzkumu A. Hejny z roku 1966

apsidy, jejíž obvodové zdivo vytvářelo pravidelný půlkruh o světlosti 5 m a hloubce 2,5 m. Za vnějším obvodem apsidy byla ve vzdálenosti 1,5 m od jejího líce zachycena část vnitřního líce trojbokého závěru překrytého barokní přestavbou. Z technických a časových důvodů nebylo možné zjistit jeho šíři. Ta však byla značná, minimálně 200 cm. Trojboký závěr patrně pochází z prameny nezachycené gotické přestavby kostela (obr. 7). Pod barokní fasádou a zčásti i pod dlažbou současné sakrální stavby se tak v obvodových zdech a dílech v reliktech uchovala nejstarší románská stavba o vnějších rozměrech 16,7 m (s apsidou; vlastní loď 13,5 m) x 11 m. Z vnějšku se ještě k západní straně připojovala obdélná stavba o neúplně délce 7 m a šíři 4 m, se spíše subtilní šířkou zdiva 70 cm (předsíň?, ne věž), viz obr. 8. Protože se nacházela pod barokním kněžištěm, její vznik je předpokládán ve druhé, pozdně středověké stavební fázi, méně pravděpodobný je vzhledem k jižnímu vstupu ve fázi románské. Sondy v interiéru kostela také odhalily celkem 5 hrobů, podle pozůstatků tkanin to byly vesměs kněžské pohřby z období baroka. Jediná sonda provedená při vnější jižní zdi lodi (průběh S–J, délka 4 m, šíře 1,2 m) ukázala v hloubce 65 cm kamenný stupeň nebo schod ukazující úroveň terénu v období užívání původního portálu. V této sondě byl získán nepřilíhší početný keramický soubor a ten lze podle technologických znaků a výzdoby částečně datovat do období vzniku a existence románské fáze kostela, tj. částečně již do první poloviny 13. století, většinu však do druhé poloviny 13. století až první poloviny 14. století. Zlomky ležely v tmavě hlinité vrstvě překrývající v nestejně výšce 25–70 cm žlutavé jílovité podloží. To se značně sklání jižním směrem. Základové zdivo s výrazným předzákladem sahá do hloubky 150 cm, za barokní přestavby byl terén navýšen o 80–90 cm.

Sondy prováděné pod omítkou ukázaly četné druhotné použití opracovaných pískovcových kvádrů, v několika případech i s částečně dochovanou profilací, a úlomek obloučkového vlysu z románského okna (Suchevič 1966).

Hejnuv výzkum tak zachytil celou románskou fázi kostela: západní závěr a východní zdivo s apsidou na ústupku i obvodové

9 Rekonstrukce hypotetické podoby kostela podle půdorysu základového zdiva (Hejna 1966), podoby dochovaného portálu a podle soudobých analogií

zdivo lodi s původním umístěním portálu. Zásadním způsobem tak ozřejmil složitý stavební vývoj dnes již zcela zaniklé stavby, z níž se však podařilo zachránit nejhodnotnější část, románský portál (Hejna 1969, 1–10; 1983, 281–284; Rada 1966), viz obr. 9. Vzhledem k významu portálu bylo ještě před demolicí kostela rozhodnuto o jeho vyjmutí. Náročného úkolu se ujali akademičtí sochaři a restaurátoři František Rada a Miroslav Zentner. Ti nejprve jednotlivé části očíslovali, pořídili dokumentaci a poté portál citlivě rozebrali. Byl přepraven do sklepení chomutovské radnice, kde byl částečně znovu sestaven. Prostory sklepení využívá Oblastní muzeum v Chomutově a prohlídka portálu je možná na vyžádání v rámci návštěvy muzea.

Popis portálu v jeho dnešním stavu

V současnosti stojí proti sobě levý a pravý bok portálu a zvláště jsou na podlaze vyskládány tři jednotlivé oblouky archivolty a tympanon bez dochovaného reliéfu (obr. 10, 11). Profilace boků portálu a jejich tvar

10 Fotogram portálu vytvořený metodou Structure from motion a sesazený podle fotografií stavu před zbořením kostela. Tordovaný oblouk nebylo možné zřepředu vyfotit, dosazen ze starých fotografií. Vnější oblouk bylo nutno lehce roztáhnout – patrně byl znovu sestaven nepřesně.

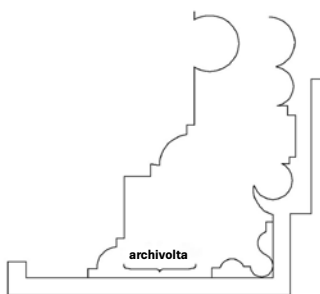
1

2

4

3

5

11 Stavební články portálu: 1 levý bok, 2 pravý bok, 3 řez pravým bokem a archivolťou (převzato z Mencl, 1960), 4 patka vnějšího oblouku archivolty, 5 detail gotické polychromie a nápisu na druhém oblouku archivolty

1

2

3

12 Detaily hlavic pravé strany s reliéfy: 1 fotogram pravé strany, 2 reliéf na vnější straně levé přední hlavice, 3 reliéf na vnější straně pravé přední hlavice

jsou zřejmé z popisů dosavadních badatelů a obrazové dokumentace. Vzhledem k rozboru ikonografie popíšeme podrobněji pouze výzdobu hlavic.

Vnější hlavice nesou směrem ven obrazy kosmických těles: vlevo (z pohledu vstupujícího) horizontálně uložený půlobloukový tvar (měsíc), vpravo šesticípou hvězdu. Znak jsou umístěny ve štítcích. Mezi okrajem levého štítku a navazující římsy se nachází vystupující podlouhlý svisle umístěný nečitelný útvar. Podle staršího Pudilova vyobrazení (1878) to měl být čtvernožec běžící po okraji štítku vzhůru. Stejný se měl nacházet i na pravé hlavici, kde by však pro něj mezi štítkem a římsou bylo velmi málo místa. Dnes je tam ničím nevyplněná plocha.⁵ Na vnitřní straně levé hlavice je zobrazen kruh se středem zvýrazněným důlčkem a pěti listy (nebo svazky paprsků), podle nejlépe dochovaných příkladů byl každý členěn dvěma rýhami (nebo sestával ze tří paprsků). Po pravé straně kráčí po obvodu směrem vzhůru čtyřnožec se sehnutou hlavou a krátkým ocasem, patrně správně dosavadním bádáním interpretovaný jako medvěd. Vpravo je odpovídající reliéf velmi nezřetelný, jeví se jako pěticípá hvězda ve štítku, po jehož levém okraji se nacházejí nezřetelné stopy svisle orientovaného válcovitého útvaru a rýhy směřující

⁵ Není jasné, zda reliéf byl v Pudilově době lépe dochován, nebo si některé detaily autor vyobrazení domyslel.

1

2

3

13 Detaily hlavic levé strany s reliéfy: 1 fotogram levé strany, 2 detail výjevu na vnitřní straně pravé přední hlavice, 3 detail ptačí figury na levé straně

od něj ke štítku. Pravděpodobně to rovněž bylo vyobrazení čtyřnožce, kráčejícího však hlavou dolů. Střední blok hlavic je na obou stranách zdoben rostlinným ornamentem. Vně a uprostřed jsou zobrazeny velmi podobné trojlisty ohraničené shora obloukem, z nějž (pouze na pravém boku portálu) vystupují ještě tři skloněné lalokovité útvary.⁶ Rostlina uprostřed se jeví s o něco špičatějším středovým listem, oblouk nad ní je uprostřed zahrocen v zobáček směřující dopředu (vpravo) nebo dolů (vlevo). Třetí rostlina je vyznačena třemi nebo čtyřmi stvoly/kmeny, z nichž dva se v horní části vyklenují půlobloukem vpřed.

Hlavice nad vnitřním polosloupem nese na obou stranách shodnou figuru ptáka s roztaženými křídly a zobrazeného zepředu. Z analogií lze usuzovat na holubici, či vzhledem k roztaženým křídům spíše na orla. Nad tělem a křídly jsou ryty obloučkovité souběžné linie v několika řadách s vrcholy obloučků směřujících vzhůru (obr. 12, 13).

⁶ Pravý bok je více poškozen. Je možné, že tyto útvary byly poškozeny, odtesány.

Pokus o interpretaci ikonografie portálu

Kupodivu žádný z dosavadních popisů portálu nedospěl ani k pokusu o interpretaci zobrazených výjevů. Přitom na poměry nejen vesnických kostelů je to portál ikonograficky bohatý. Samozřejmě nelze vyloučit, že část výjevů nebo jejich detailů je dána ne zcela správným pochopením smysluplnějšího programu, anebo užitím dříve významných symbolů jen jako dekorace. V dalším textu se přesto pokusíme o jakousi maximální interpretaci v mezích našeho porozumění (obr. 14).

Portál je možné chápat jako prostup mezi světem profánním a posvátným, tedy místo přechodu nejen fyzického, ale i transcendentálního (Olovsdotter 2018, 142). Trychtýřovitě se zužující románský portál unáší náš zrak k výjevu na tympanonu, stejně jako vede naše kroky tímto směrem, a vytváří zároveň iluzi plynutí času unášející nás k zobrazované uzlové události v dějinách spásy.

V románské fázi kostela sv. Petra a Pavla v Novém Sedle byl výjev na tympanonu nepochybně reliéfní. Motiv bohužel není dochován. Muselo to být ukřižování, Poslední soud, anebo zobrazení stromu života. Jestliže barokní malba Krista na hoře Olivetské zachovala alespoň přibližně původní christologický motiv, bylo by to nejspíše ukřižování. K těmto tématům se musely vztahovat symboly na hlavicích poloslooupů. Je jich celkem 12 (ideální číslo procházející celou biblí, Heinz-Mohr 1999, 259).

Na vnějších hlavicích jsou umístěna tzv. světla světa (měsíc, hvězdy) a navíc rozeta. Obloukem archivoly je spjat měsíc vlevo a šesticípá hvězda vpravo. Tento oblouk může také ukazovat dráhu těchto vesmírných těles. Logické by však bylo, kdyby v opozici k měsíci stálo slunce. Protože slunce bylo někdy zobrazováno jako hvězda⁷ a protože hvězda by se na portálu vyskytovala zbytečně dvakrát, je možné, že skutečně slunce zobrazuje. Oblouk mezi měsícem a sluncem symbolizuje vše pod sluncem a měsícem a zároveň veškerý čas – dne i noci – těmito tělesy na jejich dráze vyměřovaný. Slunci a měsíci je určeno měřit čas a chvalořečit Krista (Heinz-Mohr 1999, 156). Tato symbolika, užívaná již v pozdní antice u zobrazení postavy císaře doprovázeného Měsícem a Sluncem (Olovsdotter 2018, 150, 151), byla na počátku středověku převzata do scény ukřižování (Pacalová 2007, 27), v níž nebeská tělesa povyšují Krista mezi nesmrtelné (Heinz-Mohr 1999, 156).⁸ Matoucí je, že na portálu z Nového Sedla je měsíc vlevo, avšak lze to snad považovat za jistou nedůslednost zobrazení. Na vnější hlavici uvnitř portálu je rozeta. Pomineme-li její možnou solární symboliku, zobrazuje květinu. Pozoruhodné je, že rozety se v raně středověkém umění vyskytují spolu s hvězdami, neboť jsou stejně jako ony důsledkem působení slunce: Ať už jsou odrazem světla (hvězdy), či jsou živeny jeho září (květy), nehledě na jejich velmi blízkou podobu (Novák 2007, 149). Zajímavé je, že pravděpodobný počet paprsků nebo listů v květu rozety by byl 5, což je nejspíše i počet paprsků protilehlé hvězdy. Číslo 5 přitom odkazuje k mikrokosmu čili člověku (pět výběžků z těla

⁷ Např. osmicípá hvězda po pravici Ukřižovaného na portálu sv. Pankrácia v Hoinkhausen.

⁸ Dalším souvisejícím vysvětlením je, že slunce je Nový zákon vrhající světlo na měsíc čili na Starý zákon. Synoptická evangelia vyprávějí, že v poledne nastala tma a trvala do tří hodin. To bylo znamení, že nebesa drží smutek za smrt Spasitele (Pacalová 2007, 27).

1

2

13 Příklady užití kosmických těles na románských tympanonech:

1 Siurana – kostel Panny Marie (Španělsko), 2 Hoinkhausen – kostel sv. Pankratia (SRN, Severní Porýní-Westfálsko)

zdroj: <https://www.pikist.com/free-photo-ivmju/cs>, <https://www.pinterest.de/vicente8802/romanesque-tympan/>

– včetně hlavy –, pět prstů na končetinách). Jako by se perspektiva cestou hlouběji do portálu posouvala od kosmického zarámování blíže k člověku. Všechny uvedené symboly se vyskytují pospolu na románských tympanonech.⁹ V nejobecnějším smyslu představují nebe s jeho věčností (Olovsson 2018, 150–151), pozitivní znamení, duchovní světla světa bojující se silami temnoty a materiálna (Heinz-Mohr 1999, 72).

Tyto světlu a duchu protikladné síly by mohli symbolizovat medvědi kráčející na hlaviciích po obvodu těchto kosmických těles (k převládajícím negativním konotacím medvěda ve středověku např. Cooperová 1999, 113). Figurou s vlastním samostatným významem pravděpodobně nejsou, počítáme-li s tím, že ucelenou výpověď vydává vždy výjev na celé hlavici, kde jsou medvědi velikostí i umístěním evidentně doplňkovým prvkem.

Jiný možný výklad přítomnosti medvědů je astronomický.¹⁰ Medvědi by představovali souhvězdí Velké a Malé medvědice, v nichž

⁹ Např. Pforta Westphalica na evangelickém farním kostele v Kleinenbrehmen, portál kostela sv. Pankrácia v Hoinkhausen, západní portál kostela sv. Štěpána v Unterdollingu (k němu např. Weber 1985, 438).

¹⁰ Na tuto možnost nás upozornila kapitola o domu U Medvídků v knize M. Stejskala (2003, zejm. 58–59).

1

2

14 Příklady užití kosmických těles na románských tympanonech:

1 Unterdolling – kostel sv. Štěpána (SRN, Bavorsko), 2 Kleinenbrehmen – kostel Swurchhandgottes (SRN, Severní Porýní-Westfálsko)

zdroj: <https://www.pikist.com/free-photo-ivmju/cs>, <https://www.pinterest.de/vicente8802/romanesque-tympans/>

na ohonu Malé medvědice se nachází polárka ukazující poutníkům cestu, tak jako Kristus ukazuje cestu věřícím. Je však třeba upozornit na fakt, že z pohledu příchozího je uvedená poloha, resp. směr chůze medvědic, opačná než ve skutečnosti.

Střední trojice hlavic pod střední archivoltou nese vegetabilní motivy, na obou stranách nejspíše původně symetrické. Lalokovité výběžky nad, resp. za vyobrazením, směřující vzhůru mohou hypoteticky naznačovat zmnožení motivu. Podobné půlobloučkové pole s výběžky v několika řadách nad sebou vystupuje však i z figury orla na vnitřních hlavicích. Proto se domníváme, že tento „dekor“ znázorňuje spíš jakési světelné vyzařování, které vyjadřuje transcendentální povahu zobrazovaných objektů, jak to běžně vidáme na románských iluminacích (*Novák 2007, 31, 32*). Efekt imitující světlo je vyjádřením faktu, že máme před sebou objekt nebo událost nasvícenou a oživenou boží akcí nebo přítomností. Za rostlinami je tedy třeba hledat křesťanskou symboliku vztahující se ke Kristu

(Zvířecí 2011, 33, 47; Cooperová 1999, 9). Rostlina s kulatými listy představuje nejspíše palmu čili symbol mučednictví a vítězství nad smrtí; ostrolistý je akant neboli znamení bolesti, hříchu a jeho potrestání; kmeny, resp. úponky náležejí vinné révě, zastupující samotného Krista.¹¹

Poslední figurou je orel. Od nejstarších kultur je okřídlení bytostí znakem jejich všudypřítomnosti a tím vševědoucnosti vyhrazené v křesťanství Bohu. Orel je vítězící, již od starověké Římské říše spojen se (světo)vládou (Olovsdotter 2018, 151, 152). Orel údajně snese pohled do slunce, vždy zvítězí v boji nad hadem (zlem) a vynáší svá mláďata ke slunci, tak jako Kristus přináší věřícím možnost vzkříšení (Heinz-Mohr 1999, 188–189). Orel na portálu tedy zastupuje Krista vítězného.

Pomineme-li další možné cesty interpretace ikonografie portálu, jako například alchymistickou, nebo numerologickou, potom podle našeho názoru provádí portál věřícího pomyslnými branami tří archivolt k tympanonu s následující „choreografií“, resp. s následujícím poselstvím:

1. Dějiny spásy jsou součástí kosmického dramatu boje dobra se zlem (kosmické symboly, medvědi).
2. Kristus, jehož příkladem se máme držet, překonal mučednickým způsobem strasti tohoto života (palmeta, akant, vinná réva):
3. ... aby se objevil jako Kristus vítězný, jenž překonal smrt a dal věřícím možnost vzkříšení (orel).
4. ... aby svou vlastní smrtí na kříži a zmrtvýchvstáním (bylo-li v tympanonu ukřížování) přinesl lidem naději na věčný život (byl-li to Poslední soud).

Článek vznikl v rámci výzkumného projektu „Proměna středověkého venkovského kostela jako symbolu duchovní tradice a identity“ DG18PO20VV042, financovaného z Programu na podporu aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje národní a kulturní identity na léta 2016 až 2022 (NAKI II).

¹¹ Při Poslední večeři se nazve Kristus kmenem vinné révy, učeďníky přirovná k jejím výhonkům. Písmo svaté Starého a Nového zákona, Ekumenický překlad, Praha 1979, 15. kapitola Janova evangelia.

Prameny

- AČ: Archiv český čili staré písemné památky české a moravské z archivův domácích i cizích, Díl XXXI. Ed. Gustav Friedrich (Praha 1921).
- Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad. Praha 1979.
- LC: Libri confirmationum II, Anno 1369–1373. Ed. F. A. Tingl (Praha 1868).
- LE: Libri erectionum Archidioecesis Pragensis, Lib. V (1398–1407). Ed. C. Borovy (Pragae 1889).
- RBM: Regesta Diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars II. Annorum 1253–1310). Ed. J. Emler (Pragae 1882).
- RDP: Registra decimarum papalium čili Registra desátků papežských z diecezí Pražské. Ed. W. W. Tomek (Praha 1873).

Literatura

- Binterová, Z. 1998: Zaniklé obce Chomutovska IV. Chomutov.
- Cooperová, J. C. 1999: Encyklopedie tradičních symbolů. Praha.
- Durdík, T. 1981: Povrchový průzkum zaniklé středověké vsi Rotland, k. ú. Kundratice, okr. Chomutov. Archeologické rozhledy XXXIII. s. 325–326. Praha.
- Heinz-Mohr, G. 1999: Lexikon symbolů. Obrazy a znaky křesťanského umění. Praha.
- Hejna, A. 1969: Nálezová zpráva výzkumu kostela v Novém Sedle n. Bíl., č. j. 5160/69, Archiv ARÚ ČSAV, Praha.
- Hejna, A. 1972: Nálezová zpráva výzkumu v areálu sídla v Novém Sedle n. Bíl., č. j. 6828/72, Archiv ARÚ ČSAV, Praha.
- Hejna, A. 1983: Zjišťovací a záchranný výzkum v Novém Sedle nad Bílinou. Praha.
- Htsk: Deutscher Bezirkslehrerverein Komotau (ed.) 1898: Heimatkunde des. Polit. Bezirkes Komotau. Komotau.
- Laurenčíková, M. – Gaža, J. 2001: Zaniklé kostely na Chomutovsku po roce 1945. Chomutov.
- Mencl, V. 1960: Vývoj středověkého portálu v českých zemích. In: Zprávy památkové péče XX/1.
- Merhautová, A. 1971: Raně středověká architektura v Čechách. Praha.
- Neuwirth, J. 1888: Geschichte der christlichen Kunst in Böhmen bis zum Aussterben der Přemysliden. Prag.
- Novák, A. 2007: Vědomí středověku. Z kulturních dějin prvního tisíciletí. Praha.
- Olovsdotter, C. 2018: 7. Architecture and the Spheres of the Universe in Late Antique Art. In: C. Olovsdotter (Ed.) Envisioning Worlds in Late Antique Art: New Perspectives on Abstraction and Symbolism in Late-Roman and Early-Byzantine Visual Culture (c. 300–600). Berlin, Boston, 137–177.
- Pacalová, V. 2007: Křížová cesta aneb poslední cesta Ježíše Krista. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy, Diplomová práce. Dostupná z <https://theses.cz/id/xzpgi7/402040> [cit. 31. 7. 2022].
- Poche a kol. 1978: Umělecké památky Čech 2. K/O. Praha.
- Pudil, J. 1878: Románský portál při kostele v Novosedlicích v Žatecku. In: Památky archeologické 10. Praha.
- Rada, F. 1966: Nové Sedlo nad Bílinou, CV, kostel sv. Petra a Pavla, románský portál, I. etapa záchrany, restaurátorská zpráva. NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, restaurátorská dokumentace, 180/R.
- Sedláček, A. 1923: Hrady, zámky a tvrze království Českého. Díl XIV. Praha.

- Suchevič, S. 1966: Kostel sv. Petra a Pavla. Stavební vývoj na základě rozboru zdiva, sondy do omítek. NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem, 362/A.
- Vachata, Z. 1968: Nové Sedlo nad Bílinou. Chomutov.
- Velímský, T. 2015: K počátkům středověkého osídlení v povodí horního toku řeky Bíliny. In: Ústecký sborník historický 2015/1–2. Ústí nad Labem.
- Weber, G. 1985: Die Romanik in Oberbayern. Pfaffenhofen.
- Wocel, E. 1859: Bericht über die im Jahre 1858 unternommene kunstarthologische Reise im westlichen Böhmen. In: Mitteilungen der K. K. Zentral-Kommission zur Erforschung und Erhaltung der Kunst- und Historischen Denkmale. IV. Band, Nr. IV. Wien.
- Zvířecí, P. 2011: Zobrazení vegetace v římském a raně křesťanském umění a její symbolický význam. FFUK Praha, Ústav klasické archeologie. Diplomová práce. Praha. Dostupné online: https://dspace.cuni.cz/bitstream/handle/20.500.11956/48779/DPTX_2010_2__0_255061_0_111530.pdf?sequence=1&isAllowed=y [cit. 31. 7. 2022].

Das romanische Eingangsportal und die älteste Bauphase der untergegangenen Peter- und Paulskirche in Neudorf an der Biela (Nové Sedlo nad Bílinou)

Eins der wenigen erhaltenen Relikte, das von der dem Braunkohleabbau zum Opfer gefallenen Gemeinde Neudorf (Nové Sedlo) zurückgeblieben ist, stellt das romanische Gewändeportale der dortigen Peter- und Paulskirche aus der Zeit zwischen 1220 und 1240 dar. Heute wird es in den Kellerräumen des Komotauer Rathauses aufbewahrt. Die älteste schriftliche Erwähnung von Dorf und Pfarrgemeinde stammt aus dem Jahr 1352. Der älteste bekannte Besitzer war Ota von Bergov. Bauherren der Kirchen könnten die Herren von Rvenice gewesen sein, die an der Kolonisation des Erzgebirgsvorlands beteiligt waren. Der Barockumbau erfolgte in den Jahren 1674–1701. Bemerkenswert sind die Reliefs auf den Südportal-Kapitellen. Links der Mond, eine Rosette mit einem Bären, drei Pflanzenmotive (Palmette, Akanthus, Weinrebe?) und ein Adler. Rechts ein sechszackiger Stern, ein Stern mit einem Tier (Bär?), alles Weitere wie links. Die himmlischen Lichter in Konfrontation mit den Tieren drücken den Kampf zwischen Gut und Böse im Kontext der Erlösungsgeschichte und mit den Pflanzen als christlichen Tugenden aus, der Adler steht schließlich für den triumphierenden Christus und dessen Erlöserrolle.

1 Dřevěný kruhový reliéf s motivem sv. Anny Samotřetí, foto: Miloš Žihla, 2020

Europäische Union. Europäischer
Fonds für regionale Entwicklung.
Evropská unie. Evropský fond pro
regionální rozvoj.

Ahoj sousede. Hallo Nachbar.
Interreg VA / 2014 – 2020

Přeshraniční projekt Umění pozdního středověku v hornické oblasti Krušnohoří: informace o projektu

Jitka Šrejberová

Krušné hory představují klíčový region na česko-německé hranici. Tyto hraniční hory však nebyly hradbou oddělující dvě země a národy, ale naopak spojnicí mezi nimi. Drsné prostředí hor ovládané přírodnými poměry vedlo zcela přirozeně lidi ke vzájemné pomoci a spolupráci. Cílem přeshraničního projektu *Umění pozdního středověku v hornické oblasti Krušnohoří* tak bylo na platformě společné hornické minulosti krušnohorského regionu potvrdit historickou sounáležitost české a saské části jako jednoho kulturně-sociálního prostoru.¹ Projekt byl současně formulován na podporu nominace *Hornické-ho regionu Krušnohoří/Erzgebirge*, završené v roce 2019 zápisem na Seznam světového dědictví UNESCO.² Patřil tak mezi aktivity Ústeckého kraje, které měly posilovat „společné“ česko-německé úsilí o zápis Krušnohoří na tento seznam. Hornická oblast Krušnohoří představovala zejména na přelomu pozdního středověku a raného novověku mimořádný fenomén. Pod vlivem prudkého rozmachu hornictví se Krušnohoří stalo jedním z center hospodářského a kulturního rozvoje a díky bohatství rudných ložisek nejhustěji obydlenou horskou oblastí Evropy. Vedle horníků, báňských odborníků a profesí vázaných na zpracování rud dostaly v Krušných horách svoji příležitost i umělecké profese. Příležitosti jim přinášela jak tradiční krušnohorská centra v čele s Freibergem, tak podkrušnohorská města, mezi nimi český Most vytvářející hospodářské zázemí zemědělsky chudému horskému masivu. Z těchto důvodů byly do projektu na české straně začleněny jak sbírkové předměty vznikající pod vlivem těchto vazeb, tak téma historického města Mostu.

„Starý Most“ je dnes zastoupen už jen místní částí Mostu zahrnující pozůstatky „vyuhleného“ historického města mezi lety 1964 až 1987. Sídlní útvar se v původní poloze vyvíjel od raného středověku. První zmínka o něm pochází z 11. století. Počátky vlastního královského města jsou kladeny do doby kolem roku 1230.³ Od tohoto období se město dělilo do jednotlivých parcel pro městské domy a jeho následná souvislá výstavba se v terénu říční nivy Bíliny formovala do specifického sídelního útvaru se třemi náměstími. Královské město bohatlo především ze své hospodářské funkce a strategické

2 Trůnící Madona I. z mostecké sbírky, foto: Miloš Žihla, 2020

polohy na hranici se Saskem, při úpatí Krušných hor. Velký vliv na ekonomiku města proto měla těžba stříbra v Krušných horách, které poskytovalo mimo jiné nezbytný kapitál. Podobu středověkého města v roce 1515 proměnil ničivý požár, jenž stál nejen za novou městskou výstavbou, ale hlavně za budováním nového farního kostela, které organizačně i finančně podpořila krušnohorská města. S návrhem kostela je spojen Jakub Heilmann ze Schweinfurtu, působící též jako stavitel annaberského kostela sv. Anny ve službách Jiřího Voustého. Téma „starého Mostu“ a jeho zániku spojené s osobností historičky Heide Mannlové Rakové, která byla autorkou dvojice publikací o děkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie v Mostě,⁴ se tak stalo hlavním předmětem výzkumu projektového partnera Oblastního muzea a galerie v Mostě (též OMGM).

3 Votivní deska mostecká Mistra I. W., foto: Miloš Žihla, 2020

Aktivity lead partnera, Ústeckého kraje, se soustředily, jak vystihl sám název projektu, na pozdně středověké umění vznikající ve spojení s krušnohorskou hornickou oblastí. Projektový partner Oblastní muzeum a galerie v Mostě zajišťoval odborného garanta, uměleckou historičku Jitku Šrejberovou, a to pro účely restaurování sbírkových děl, jejich vědecký výzkum a na ně navázané odborné výstupy, ať v podobě publikací, či přednáškové činnosti.⁵ Odborná garantka v projektu rovněž koordinovala vědecko-výzkumnou spolupráci s německým partnerem, Vysokou školou výtvarných umění v Drážďanech.⁶ Německý projektový partner v rámci výzkumu umělecké produkce ve Freibergu a výzdoby freiberského dómu vytvořil a úspěšně odzkoušel interdisciplinární evidenci a tu převedl do databáze. Na české straně bylo v letech 2018 až 2020 dle původního plánu

4 Madona z Krupky II., foto: Miloš Žihla, 2020

prozkoumáno a zrestaurováno pět uměleckých děl ze sbírek Ústeckého kraje. Příznačným symbolem česko-německého partnerství se současně stal dřevěný kruhový reliéf s motivem sv. Anny Samotřetí. Reliéf pochází ze sbírky spravované Oblastním muzeem a galerií v Mostě, kam byl přenesen v roce 1941 z mosteckého děkanského kostela (obr. 1).⁷ Drobné dílo do roku 2019 restaurovala v rámci diplomové práce na drážďanské vysoké škole Asgard Kleinbauerová, a to pod vedením profesorů Andrease Schulzeho a Ivo Mohrmana.⁸ Pro všechny tři projektové partnery se dřevěný kruhový reliéf stal pomyslným kruhem, v němž se jejich aktivity spojily. Mimo tondo byly ze sbírky mosteckého muzea restaurovány socha Trůnící Madony I. (obr. 2) a tzv. Votivní deska mostecká připsaná Mistrovi I. W. (obr. 3). Dalšími restaurovanými díly byly socha Madony

5 Retábl se sv. Barborou z chomutovské sbírky, foto: Miloš Žihla, 2020

z Krupky II. z Regionálního muzea v Teplicích (obr. 4) a oltářní retábl se sochou sv. Barbory z Oblastního muzea v Chomutově (obr. 5).⁹

Činnosti obou českých partnerů byly rozvrženy tak, aby na sebe plynule navazovaly a mohly uzavírat jednotlivé etapy. První tak byl již v roce 2018 zahájen materiálový průzkum Laboratoří ALMA AVU v Praze, aby mohla být vyhodnocena vstupní data pro přípravu

6 Opětná instalace retáblu se sv. Barborou ve stálé expozici Oblastního muzea v Chomutově Všemu světu na útěchu 2. 9. 2020, foto: Miloš Žihla, 2020

restaurování. Součástí průzkumů byly také například CT-vyšetření části děl nebo průzkumy dřeva. Oblastní muzeum a galerie v Mostě poskytovalo v této etapě nezbytné zázemí pro většinu děl, u nichž musely být eliminovány veškeré přesuny a tím i změny klimatu s ohledem na zajištění jejich komplexní ochrany. Byl tak pro ně v muzeu vyčleněn trezorový depozitář s kontrolovaným klimatem. Převezeny sem byly Madona z Krupky II. z Regionálního muzea v Teplicích a dotčené sbírkové předměty OMGM z instalace v děkanském kostele Nanebevzetí Panny Marie v Mostě. Ústeckým krajem byla také zadána výroba specializovaných přepravních obalů na míru dílům, u nichž tyto nebyly k dispozici. Materiálový průzkum a ostatní se odehrávaly za odborného dohledu, a to výhradě po dohodě a se souhlasem odpovědného správce sbírkového předmětu. Za účelem objektivity byla v projektu jako konzultantka angažována již od počátku restaurátorka, později přibyl další restaurátor. Materiálový průzkum vedla Janka Hradilová a jako konzultanti pro oblast restaurování působili Renata Novotná Zemanová a Mario Král. Důležitou součástí projektu tak byly odborné poradenství a výměna zkušeností v rámci zpracování vhodných restaurátorských a konzervačních postupů.

V projektu byla prováděna fotodokumentace děl ve stavu před a po restaurování,¹⁰ realizován byl vědecký výzkum a vykonány byly nezbytné studijní cesty. V listopadu 2018 byla například organizována

jednodenní odborná exkurze českých muzejních pracovníků a studentů do restaurátorských ateliérů a laboratoří Saského zemského úřadu pro památkovou péči a Vysoké školy výtvarných umění v Drážďanech. Během procesu restaurování se již od počátku konaly pravidelné kontrolní dny, které byly pořádány v grémiu všech zainteresovaných stran a odborníků.¹¹ Votivní deska mostecká byla restaurována Jakubem Strettim v Praze, Trůnící Madona I. z mostecké sbírky Monikou Wolfovou v Kyjově, retábl se sv. Barborou Mariem Králem v Brně a Madona z Krupky II. Jindřichem Šlechtou v Horažďovicích. V dubnu 2019 během reciproce zapůjčilo OMGM do Oblastního muzea v Chomutově epitař Jindřicha Piscatora (+ 1568–1569), přenesený do muzejních sbírek z děkanského kostela v Mostě. Malovaný epitař byl do roku 2020 vystaven v dlouhodobé expozici chomutovského muzea Všemmu světu na útěchu namísto retáblu se sv. Barborou. Reciproční výpůjčka díky projektu umožnila znovu vystavit dílo, které bylo po dlouhou dobu skryto očím veřejnosti. Současně dalo vystavení příležitost upozornit na výročí 450 let od úmrtí významné mostecké osobnosti, která se těšila obecnému uznání za své aktivity ve městě.

V srpnu 2019 bylo na Vysoké škole výtvarných umění v Drážďanech ukončeno restaurování tonda se sv. Annou Samotřetí z výzdoby svorníku klenby severní předsíně děkanského kostela v Mostě. Ještě předtím se České republice a Spolkové republice Německo v červenci podařilo úspěšně prosadit zápis *Hornického regionu Krušnohoří/Erzgebirge* na Seznam světového dědictví UNESCO, a proto se v září v OMGM odehrál za finanční podpory MK ČR z tehdejšího Programu pro památky UNESCO retrospektivní workshop Ústeckého kraje věnovaný úspěšnému zápisu statku na tento seznam, workshop příznačně nazvaný *Cesta Hornického regionu Krušnohoří/Erzgebirge mezi světové dědictví (1998–2019)*.¹² Zde tak bylo možno veřejnosti poprvé představit restaurované tondo (obr. 1). Přestože do projektu již záhy v roce 2020 výrazně zasáhla celosvětová pandemie covidu-19, situace projektu se stala inspirací k hledání nových cest na podporu kultury a k naplňování vědecko-výzkumného potenciálu. V roce 2020 se podařilo završit hlavní cíle na ochranu a zachování kulturního dědictví Ústeckého kraje zrestaurováním všech pěti děl. V květnu 2020 bylo ukončeno restaurování trojice děl, a to jak ze sbírky Oblastního muzea a galerie v Mostě, tak ze sbírky Regionálního muzea v Teplicích, v srpnu také retáblu se sv. Barborou z Oblastního muzea v Chomutově, zpět instalovaného již 2. září (obr. 6). V návaznosti na ukončená restaurování se proto uskutečnilo odborné zpracování veškerých výsledků získaných během procesu restaurování a materiálového průzkumu.

Od podzimu 2020 do léta 2021 čeští projektoví partneři představili veškeré výsledky a výstupy. V říjnu 2020 byla v OMGM otevřena výstava *Příběh starého Mostu: Na památku Heide Mannl* a výstava doprovodil stejnojmenný sborník (obr. 7).¹³ Paralelně s nimi bylo připravováno mezinárodní kolokvium k datu otevření výstavy 22. října 2020, vzhledem k pandemickým opatřením přesunutě na rok 2021. Již při tvorbě výstavy se musel tvůrčí tým podobně jako

7 Pohled do výstavy Příběh starého Mostu, výtvarné řešení Pavel Koch

foto: Miloš Žihla, 2020

jiné v České republice vypořádat s eventualitou, že nebude možno výstavu zpřístupnit, proto organizátoři počítali se zajištěním virtuální prohlídky. Výstava je tak na stránkách českých projektových partnerů dostupná zájemcům o starý Most i po jejím skončení.¹⁴ Díky realizované výstavě se mimo to podařilo konzervovat a restaurovat řadu sbírkových předmětů OMGM, které tvořily podstatu celé výstavy. Autorka výstavy Jitka Šrejberová již od počátku jako nedílnou součást přípravy specifikovala stav jednotlivých sbírkových předmětů a vyhodnotila je pro jednotlivé druhy ošetření. Konceptce výstavy proto pro sbírku měla vysoce pozitivní dopady při její péči a ochraně a podtrhla tak ještě více vlastní význam přeshraničního projektu a jeho cíle.¹⁵

Projekt se završil v roce 2021 aktivitami lead partnera, které se odehrávaly podle možností pandemických opatření. Jednou z hlavních akcí byla realizace výstavy *Krušnohoří/Erzgebirge – Umění pozdního středověku* ve dnech 5. února až 18. dubna 2021 v Oblastním muzeu v Chomutově, následně prodloužená až do 29. května (obr. 8). Výstava byla pro projekt stěžejním výstupem, neboť se soustředila na prezentaci jak restaurovaných uměleckých děl ve vlastnictví Ústeckého kraje, tak pozdně středověkého umění v hornické oblasti Krušnohoří. Mimo restaurované předměty byla do výstavy zapojena řada významných uměleckých děl ve spojení s Krušnohořím a podkrušnohorskou oblastí. Na přípravě expozice se podíleli všichni projektoví partneři.¹⁶ Vysoká škola výtvarných umění v Drážďanech pro výstavu v rámci studentských prací pod vedením Ivo Mohrmanna připravila čtveřici vitrín

8 Pohled do výstavy Krušnohoří/Erzgebirge – Umění pozdního středověku, výtvarné řešení Pavel Koch, foto: Roman Dušek, 2021

k technologickým postupům ve výtvarném umění. Mimo virtuální prohlídku je udržitelnost garantována také mobilními výstavními panely, které umožňují modulově vytvořit výstavu na míru dle prostorových a jiných požadavků zájemců o ni.¹⁷ V dubnu 2021 bylo vydáno Ústeckým krajem pět odborných publikací, na nichž se podílel tým odborníků a restaurátorů zapojených do projektu. Publikace s podtitulem projektu byly vydány v tomto pořadí: *Svatá Anna Samotřetí* (svazek 1), *Votivní deska mostecká Mistra I. W.* (svazek 2), *Trůnící Madona I. z mostecké sbírky* (svazek 3), *Retábl se sv. Barborou z chomutovské sbírky* (svazek 4) a *Madona z Krupky II.* (svazek 5), viz obr. 9.¹⁸

Drážďanská vysoká škola uspořádala dne 8. května 2021 online kolokvium, do kterého se česká strana zapojila odborným příspěvkem.¹⁹ V návaznosti na tuto aktivitu uspořádal Ústecký kraj 24. června 2021 mezinárodní online workshop *Umění pozdního středověku v hornické oblasti Krušnohoří*. Ten prezentoval výsledky společné vědecko-výzkumné spolupráce dosažené v letech 2018 až 2021. Workshop tvořily dva přednáškové bloky, první z nich byl věnován pozdně středověkému umění v Krušnohoří. V bloku se svými příspěvky vystoupili odborná garantka projektu, která shrnula výsledky na české straně, a její němečtí kolegové, umělecká historička Lia Bertramová spolu s restaurátorem Tinem Simonem. Druhý blok se zaměřil na problematiku představenou veřejnosti ve stejnojmenném sborníku *Příběh starého Mostu*. V tomto bloku své příspěvky spolu s garantkou přednesli Stefan Bürger z univerzity

RETÁBL SE SV. BARBOROU

4

9 Jedna z publikací
vydaných Ústeckým
krajem – sv. 4,
foto: Marek Jodas, 2021

Ed. Jitka Šrejberová

ve Würzburgu a Pavel Kalina z pražského ČVUT. Oba badatelé na výzkumu Heide Mannlové Rakové děkanského kostela v Mostě ukázali, že stavba je nejen nevyčerpatelné téma dalšího bádání, ale je i místem, kde se protínají různé vědecké přístupy a dva národy se společnou minulostí.

Česko-německý přeshraniční projekt byl zaměřen na ochranu a péči o movité kulturní dědictví ve vlastnictví kraje, tematicky vybrané na podporu v roce 2019 úspěšného zápisu *Hornického regionu Krušnohoří/Erzgebirge* na Seznam světového dědictví UNESCO. Vedle toho aktualizoval téma „vyuhlení“ starého Mostu, proces, jímž byla nevratně zastavena kontinuita vývoje jedné z cenných historických urbánních krajin v České republice. Projekt tak mohl široce připomenout kulturní bohatství severozápadních Čech. Publikování výsledků projektu významným způsobem přispělo na obou stranách k hlubšímu poznání kulturních souvislostí krušnohorského regionu. Přehodnocení děl i vyloučení některých z nich z tamních dílenských okruhů podtrhuje nezbytný diskurs, který poznání

nekonzervuje, ale rozvíjí. Spolupráce na výzkumu a ochraně uměleckých děl ve vlastnictví Ústeckého kraje se tímto projektem neuzavírá, naopak projekt zůstává příkladnou ukázkou toho, že pokračovat v prohlubování podobných aktivit je správné. Protože je umělecký vývoj dotčeného regionu úzce spojen s činností konkrétních lidí přesahující česko-německou hranici, musí být spolupráce oboustranná a doslova „bez hranic“, ostatně jak ukazuje i samotný úspěšný zápis oblasti na Seznam světového dědictví UNESCO zacílený na ochranu a uchování společného kulturního dědictví.

Poděkování

Autorka příspěvku²⁰ by ráda poděkovala všem spolupracovníkům v projektu za jejich neutuchající zájem, inspirativní aktivitu i osobní nasazení pro kulturní dědictví.

Poznámky

¹ Projekt byl připraven v letech 2014 až 2016 a pod r. č. 100289027 schválen v září 2017 Monitorovacím výborem v saském Seiffenu, a to po několika úspěšně realizovaných tematických projektech Ústeckého kraje z programu přeshraniční spolupráce Cíl 3/Ziel 3. Byl spolufinancován z prostředků Evropského fondu pro regionální rozvoj (EFRE), poskytnutých Saskou rozvojovou bankou (SAB) v rámci Programu na podporu přeshraniční spolupráce mezi Českou republikou a Svobodným státem Sasko 2014–2020. Od července 2018 do června 2021 byl naplňován v opatření Udržitelná, partnerská spolupráce, prioritní osa Posilování institucionální kapacity veřejných orgánů a zúčastněných stran a přispívání k účinné veřejné správě. Více k projektu na webových stránkách českých projektových partnerů Ústeckého kraje (LP) a Oblastního muzea a galerie v Mostě (PP2).

² K zápisu Krušnohoří na Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO došlo 6. 7. 2019 v ázerbajdžánském Baku na 43. zasedání Výboru světového dědictví.

³ Edice pramenů Ludwig SCHLESINGER (ed.), *Stadbuch von Brüx bis zum Jahre 1526*. Beiträge zur Geschichte Böhmens. 4 Abt., Städte-Bücher, Bd. 1. Prag: [s.n.], 1876.

⁴ Heide MANNLOVÁ, *Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mostě v dějinách českosaské pozdní gotiky*. Most: Dialog, 1969.; Heide MANNLOVÁ RAKOVÁ, *Kulturní památka Most: Děkaný kostel a jeho stavitelé*. Praha: Propagační tvorba, 1989.

⁵ Vedoucí projektu: PhDr. Adam Šrejber, Ph.D.; projektový manažer: Ing. Eva Hladká; odborný garant: Mgr. Jitka Šrejberová, Ph.D.

⁶ Hochschule für Bildende Künste Dresden; její projektový tým tvořili – vedoucí projektu: Prof. Dr. Andreas Schulze; doktorandi: M.A. Lia Bertram, Dipl.-Rest. Tino Simon; koordinace: Dipl.-Rest. Annemarie Huhn.

⁷ Oblastní muzeum a galerie v Mostě, inv. č. UP 0393.

⁸ K restaurování Asgard KLEINBAUER, *Die Untersuchung, Konservierung und Restaurierung eines Tondos mit der Darstellung einer Anna Selbdritt-Gruppe aus der Kirche Maria Himmelfahrt in Most, Bd. 1–2, Anhang. Diplomarbeit*. Dresden: Hochschule für Bildende Künste Dresden, 2019.

⁹ Oblastní muzeum a galerie v Mostě: Trůnící Madona I., inv. č. UP 0455; Votivní deska mostecká, inv. č. UOM 0368; Regionální muzeum v Teplicích: Madona z Krupky II., inv. č. OP 196; Oblastní muzeum v Chomutově: oltářní retábl se sochou sv. Barbory ze Želiny, malby inv. č. O 996–1002, socha inv. č. Plk 121.

¹⁰ Fotografické práce realizovalo studio Miloše Žihly se sídlem v Mostě.

¹¹ K dispozici jsou podrobné zápisy z jednání.

¹² Workshop se odehrál v Mostě 12. 9. 2019.

¹³ Jitka ŠREJBEROVÁ (ed.), *Příběh starého Mostu / Die Geschichte der alten Stadt Most: Na památku Heide Mannlové Rakové / Zum Andenken an Heide Mannlová Raková. Sborník příspěvků u příležitosti výstavy Příběh starého Mostu, Oblastní muzeum a galerie v Mostě*, 23. října 2020 – 17. ledna 2021: *Sammelband der Beiträge anlässlich der Ausstellung Die Geschichte der alten Stadt Most, Regionalmuseum und Galerie in Most*, 23. Oktober 2020 – 17. Januar 2021. Most: Oblastní muzeum a galerie v Mostě, 2020.

¹⁴ Ústecký kraj v roce 2021 realizoval virtuální prohlídky výstav jím zřizovaných muzeí a galerií, zasažených celosvětovou pandemií, viz samostatný web: https://360.ponte-records.cz/muzea_a_galerie_uk/; na tomto webu je možné navštívit též výstavu *Krušnohoří/Erzgebirge – Umění pozdního středověku*, realizovanou v Oblastním muzeu v Chomutově v rámci přeshraničního projektu.

¹⁵ Restaurační ze sbírky byly například deska se *Stětím sv. Kateřiny* (1520), inv. č. UOM 0362; *Madona se svatozáří, tzv. Flájská madona* (1490–1500), inv. č. UP 0071; *Portrét děkana Izáka Fabricia* (1621–1639), inv. č. UOM 0448; *Portrét minority Matyáše Kollenbergera* (1750–1757), inv. č. UOM 0465; *Sv. Anna Samotřetí z Flájí* (1525–1530), inv. č. UP 0070.

¹⁶ Blíže k výstavě Jitka ŠREJBEROVÁ (ed.), *Svatá Anna Samotřetí: Umění pozdního středověku v hornické oblasti Krušnohoří 1*. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 2021, s. 98–105.

¹⁷ V této podobě byla výstava v období od 21. 1. do 27. 2. 2022 představena v Regionálním muzeu v Teplicích, kde doprovázela vystavenou sochu Madony z Krupky II., restaurovanou v rámci přeshraničního projektu. V rámci udržitelnosti byla její součástí také přednáška autorky výstavy dne 10. 2. 2022. Autorskou panelovou výstavu *Krušnohoří/Erzgebirge – Umění pozdního středověku* si lze po dohodě zapůjčit na Krajském úřadě Ústeckého kraje, Odbor kultury a památkové péče, kontaktní osoba Mgr. František Mlnářik.

¹⁸ Jitka ŠREJBEROVÁ (ed.), *Svatá Anna Samotřetí: Umění pozdního středověku v hornické oblasti Krušnohoří 1*. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 2021.; TÁŽ, *Votivní deska mostecká Mistra I. W.: Umění pozdního středověku v hornické oblasti Krušnohoří 2*. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 2021.; TÁŽ, *Trůnící Madona I. z mostecké sbírky: Umění pozdního středověku v hornické oblasti Krušnohoří 3*. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 2021.; TÁŽ, *Retábl se sv. Barborou z chomutovské sbírky: Umění pozdního středověku v hornické oblasti Krušnohoří 4*. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 2021.; TÁŽ, *Madona z Krupky II.: Umění pozdního středověku v hornické oblasti Krušnohoří 5*. Ústí nad Labem: Ústecký kraj, 2021.

¹⁹ Jitka ŠREJBEROVÁ, *Transferregion Erzgebirge – Die Bedeutung Freibergs in der Kunstproduktion des böhmischen Erzgebirges und der Vorerzgebirgsregion*. Z kolokvia je připraven sborník příspěvků, který je vydán jako jedno z čísel *Mitteilungen des Freiburger Altertumsvereins* (116/2022).

²⁰ Příspěvek vznikl za účelem prezentace česko-německého přeshraničního projektu *Umění pozdního středověku v hornické oblasti Krušnohoří*, r. č. 100289027, v rámci Programu spolupráce Česká republika – Svobodný stát Sasko 2014–2020.

Das grenzüberschreitende Projekt Spätmittelalterliche Kunst in der Montanregion Erzgebirge: Information über das Projekt

Der Beitrag informiert über Ziele und Verlauf des tschechisch-deutschen grenzüberschreitenden Projekts *Spätmittelalterliche Kunst in der Montanregion Erzgebirge* in Zusammenarbeit der Region Ústí (Aussig) und des Regionalmuseums und Galerie in Most (Brüx) mit der Hochschule für Bildende Künste in Dresden. Das Projekt wurde auf der tschechischen Seite auf Schutz und Pflege des nicht ortsfesten Kulturerbes in Besitz der Region Ústí angelegt und in der Themenauswahl auf die Unterstützung einer erfolgreichen Aufnahme der Montanregion Erzgebirge/Krušnohoří in die Welterbeliste UNESCO im Jahr 2019 ausgerichtet. Das Erzgebirge wurde unter dem Einfluss des jähen Aufschwungs des Bergbaus zu einem der Schwerpunkte der wirtschaftlichen und kulturellen Entfaltung. Die Aktivitäten der führenden Partners, in diesem Fall der Region Ústí, konzentrierten sich so auf spätmittelalterliche Kunst, wie sie in Verbindung mit der Montanregion Erzgebirge in jener Zeit aufkam. Im Rahmen des Projekts wurden insgesamt fünf Kunstwerke untersucht und restauriert. Zum Kernstück der Forschungsarbeit von Regionalmuseum und Galerie in Most wurde das Thema „Die alte Stadt Most“ und dessen Untergang in Anbindung an die Persönlichkeit der Historikerin Heide Mannlová Raková, die Verfasserin zweier Publikationen über die Dekanatskirche Mariä Himmelfahrt in Most. Die Ergebnisse des Projekts wurden ausführlich in Form einer Publikation und zweier durch eine virtuelle Besichtigung zugängigen Ausstellungen präsentiert.

Zvon z kostela Nejsvětější Trojice ve Stranné (1614)

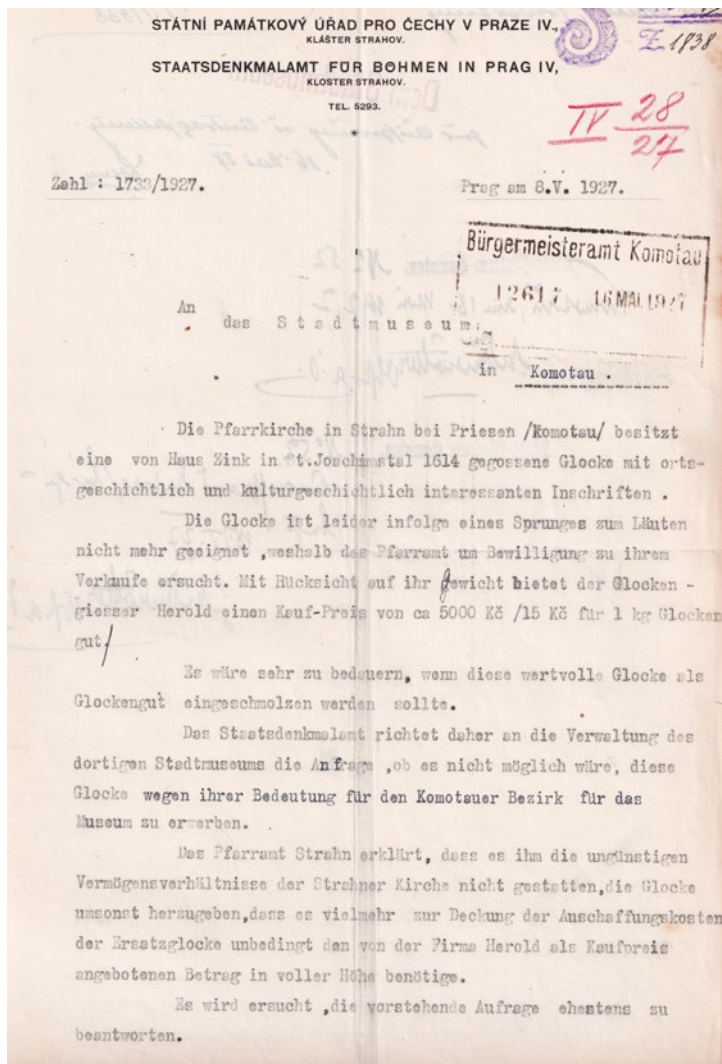
Zvon z kostela Nejsvětější Trojice ve Stranné (1614)

Jan Hirsch

Původ sbírkových předmětů Oblastního muzea v Chomutově pocházejících z období před rokem 1945 bývá zpravidla zahalen mlhou nejasností a nepřesností. Přírůstkové knihy z tohoto období buď neexistovaly, nebo se nedochovaly. Záznamy o sbírkových předmětech pořízené v prvních poválečných letech bývají velmi strohé a nedostačující. Výjimkou je zvon z kostela Nejsvětější Trojice ve Stranné z roku 1614. O jeho původu a akvizici do muzejní sbírky jsme velmi dobře informováni.

Městská rada v Chomutově zvon zakoupila pro městské muzeum v roce 1930. V chomutovském okresním archivu se dochoval dopis Státního památkového úřadu pro Čechy, datovaný 8. května 1927, z něhož vyplývá, že zmíněný úřad upozorňoval vedení chomutovského muzea na existenci zvonu již o tři roky dříve. Zdůrazňuje zejména úmysl farního úřadu ve Stranné nechat starý puklý zvon roztvít a prodat zvonařské firmě Herold. Tím by farnost získala finanční prostředky na zakoupení nového zvonu. Firma Herold tehdy nabízela faráři ve Stranné přibližně 5 000 tehdejších korun (tzn. 15 korun za 1 kg zvonoviny). Pro jasnější představu o výši navrhované ceny uvedme, že chleba (1 kg) stával koncem 20. let 20. století 3,40 koruny, 1 kg brambor bylo možné pořídit za 0,95 koruny a 1 kg vepřového masa prodávali řezníci v roce 1928 v průměru za 16,90 koruny. Částka 5 000 korun představovala přibližně deset tehdejších dělnických měsíčních platů (v roce 1929 si dělník za měsíc vydělal průměrně 510 až 590 korun). Firmou nabídnutá cena odpovídala nejspodnější cenové hranici čili ceně samotného materiálu zvonu. Ani v nejmenším se do ní nepromítla vlastivědná a kulturně historická hodnota této památky. Skutečná cena zvonu byla zajisté již v tehdejší době mnohem vyšší. Zvon naštěstí zničen nebyl, protože ho vedení města Chomutova odkoupilo pro městské muzeum. V muzejních prostorách historické radnice jej návštěvníci mohou obdivovat dodnes.

Zdrojem informací o památce nejsou jen archiválie uložené v SOkA Chomutov v Kadani. Velkou vypovídací hodnotu má sbírkový předmět sám o sobě, zejména nápisy a erby na něm. Z nich se dozvídáme, že zvon byl odlit roku 1614 Hansem Zinckem v Jáchymově. Kostelu ve Stranné byl věnován Janem Jindřichem ze Štampachu a jeho manželkou Eleonorou Barborou z Fictumu. Oba donátoři jsou uvedeni rodovými erby a nápisem.

Dopis Státního památkového úřadu pro Čechy adresovaný Městskému muzeu v Chomutově

Štampachové ze Štampachu (německy von Steinbach) byli český šlechtický rod s německými kořeny pocházející z Loketského kraje. Rod dosáhl největšího vzestupu na přelomu 16. a 17. století. V erbů měli stříbrnou krokev na červeném poli, později doplněnou třemi růžemi. Většina členů rodu se účastnila stavovského povstání, a proto přišli po bitvě na Bílé hoře o majetek nebo odešli do exilu. To platí i o Janu Jindřichovi: V roce 1618 se aktivně zapojil do stavovského povstání proti císaři, a proto roku 1622 propadl majetkem a ztratil

Překlad dopisu

Státní památkový úřad pro Čechy v Praze IV., Klášter Strahov, č.: 1733/1927,
Praha 8. 5. 1927

Městskému muzeu v Chomutově.

Farní úřad ve Stranné u Března (Chomutov) vlastní zvon ulitý Hansem Zinkem v Jáchymově r. 1614 s nápisy, které jsou velmi zajímavé z vlastivědného a kulturně historického hlediska.

Zvon bohužel již není v důsledku pukliny vhodný ke zvonění, proto farní úřad žádá o svolení k jeho prodeji. S ohledem na jeho váhu nabízí zvonář Herold kupní cenu přibližně 5 000 Kč / 15 Kč za 1 kg zvonoviny.

Bylo by velmi politováníhodné, kdyby měl být tento cenný zvon roztaven.

Státní památkový úřad se proto dotazuje správy tamějšího městského muzea, zda by nebylo možné získat tento zvon pro muzeum kvůli svému významu pro chomutovský okres.

Farní úřad Stranná vysvětluje, že mu nepříznivé majetkové poměry stranského kostela nedovolují vydat zvon zdarma, že spíše potřebuje obnos, jež jako kupní cenu nabízel firma Herold, a to v plné výši k pokrytí pořizovacích nákladů náhradního zvonu.

Žádáme, aby byl výš uvedený dotaz co nejdříve zodpovězen.

statek Maštov, Mšec a Vičice s Březnem. Kvůli své protestantské konfesi v roce 1623 emigroval spolu s manželkou a pěti dětmi do saského Annabergu. Zemřel v roce 1636 v durynském Altenburku. Pro úplnost popíšme i rodový znak manželky pana Jana Jindřicha, paní Eleonory Barbory z Fictumu, která je uváděna také jako donátorka zvonu. Fictumové měli v erbů ve zlatém štítě černý kmen, který nesl na sobě tři červená jablka. Tento šlechtický rod pocházel z Durynska a do Čech přišel v polovině 15. století.

Zastavme se blíže u německých nápisů na zvonu, které jsou velmi zajímavé z vlastivědného a kulturně-historického hlediska. Zabývali se jimi již v první polovině 20. století zaměstnanci Státního památkového úřadu v Praze, kteří v návaznosti na to v uvedeném dopise píší, že „... bylo by velmi politováníhodné, kdyby měl být tento cenný zvon roztaven“.

Na čepci zvonu čteme:

DER GESTRENGE EDLE VND EHRENVESTE HERR HANS HEINRICH
VON STEINPACH / GRUND UND LEHNHERR AVF STAD BRISEN,
GOTTERSDORF VND WITSCHIZ

(volně přeloženo: *Mocný, ctnostný pan Jan Jindřich ze Štampachu, vrchnost a lenní pán na Březně, Boleboři a Vičících*)

Poté následuje na přední straně korpusu erb Štampachů, který doprovázejí písmena H. H. V. S. (zkratka slov Hans Heinrich von Steinbach čili Jan Jindřich ze Štampachu), a pokračuje německý nápis:

Erb rodu Fictumů

Erb rodu Štampachů

DAS IST EINES REGENTEN / GROSTE EHR WEN ER GOT / KENT
 VND REINE LEHR / LIEBT ALLE ZEIT GERECHTIGKEIT / GIBT
 ARMEN LEITEN GUTEN BESCHEID / DES GELAUWENS AVGN VF
 CHRISVM / WENDT BIT GOT STES VMB EIN SELIGS / ENT DER
 WIRDT GWIS AM IVNGS / TEN TAG ERSTEHN ZUR EWIEN / FRE-
 VDT OHN KLAG / GLEVB ICH HANS HEINRICH / VON STEINPACH
 (volně přeloženo: *Je to pro vladaře největší čest, když uznává Boha,
 stále miluje pravou víru a spravedlnost, chudým lidem dobré činí, oči
 plné víry obrací v Krista, Boha neustále prosí o blažený konec, takový
 při posledním soudu vstane z mrtvých k věčné radosti bez bédování.
 To si myslím já, Jan Jindřich ze Štampachu*)

Na zadní straně zvonu je zobrazen erb Fictumů, který doprová-
 zejí písmena E. B. S. G. V. (Eleonore Barbara Steinpachin geborne
 Vitzthumin čili Eleonora Barbora z Fictumu), a následuje nápis:

ERHALT VNS HER BEI REINER LEHR / GLAVBN LIEB GEDVL IN UNS
 VERMEHR / ZV LETZT EIN SELIGS END BESHEN / BEWAR UNS
 AVCH HER IESV CHRIST / FURS TEVFELS VNDT BOSEN WELD
 LISD / BIT ICH VON GOD ZU ALLER FRSD / ELEONORA BAR-
 PRA STEINPACHIN / VON GSCHELECHT GEBORNE VITZTHVMIN /
 GLEVB GODT SELIG SEIN SEI / GROS GEWIN
 (volně přeloženo: *Zachovej nás, Pane, při pravé víře, rozmnož v nás
 víru, lásku a trpělivost, dopřej nám na závěr blažený konec, ochraňuj
 nás také, Pane Ježíši Kriste, před ďáblem a Istí zlého světa, to si
 nakonec vyprošuji od Boha já, Eleonora Barbara ze Štampachu, roze-
 ná z Fictumu, věř, že být bohabojný je velký zisk*)

Na věnci našeho zvonu je, jak už bylo uvedeno výše, jmenován zvonář:

HANS ZINCK IN S. IOACHIMSTAL GOS MICH 1614 HAT MIT CHRIST-
WILLIG, GISSEN LAN ZV GOTTES EHR SEINR KIRCHEN STRAN
(volně přeloženo: *Hans Zinck v Jáchymově mne ulil roku 1614 oddán
Bohu, ke cti Boha, jeho kostelu ve Stranné*)

Závěrem zdůrazněme, že pozdně renesančních zvonů, jako je zvon ze Stranné, se dochovalo jen málo. Zvony bývaly totiž často rekvírovány a jejich materiál využívan k odlévání kanónů nebo dělových koulí. Proto je velké štěstí, že zvon ze Stranné byl v roce 1930 zakoupen pro muzeum a dochoval se do současnosti. Z pohledu na něj se můžeme radovat nejen my, ale i budoucí generace.

Glocke aus der Dreifaltigkeitskirche in Strahn (Stranná)

Im Jahr 1614 hat der Joachimsthaler Glockengießer Hans Zinck auf Veranlassung der adeligen Stifter Jan Jindřich von Štampach und dessen Gemahlin Eleonora Barbora von Fictum diese Glocke für die Dreifaltigkeitskirche in Strahn gegossen. Dem Stadtrat von Komotau gebührt Dank, dass er diese Glocke in der ersten Hälfte des 20. Jahrhunderts für das dortige Stadtmuseum erstanden hat, wodurch dieses denkwürdige Stück für die Gegenwart erhalten geblieben ist. Jetzt kann es von der Öffentlichkeit bewundert werden, da es auf Dauer in einem der kleinen Museumssäle im Komotauer Rathaus seinen endgültigen Platz erhalten hat.

František Vondruška v uniformě, nedatováno

František Vondruška (1923–2012)

Jan Hirsch

Počátkem letošního roku uplynulo deset let od smrti Františka Vondrušky. Jeho jméno současníkům již nic neříká, což je chyba, kterou chceme tímto krátkým článkem napravit. Pan Vondruška byl totiž nestorem chomutovských železničářů, chodící encyklopedií světa vlaků a železnic. Znal podrobně železniční trati od Chebu po Ústí nad Labem, od Chomutova po Prahu, a když kolegové potřebovali určit fotografii zachycující neznámý úsek trati v Severočeském nebo Středočeském kraji, pozvali si do muzea pana Vondrušku. Kromě toho byl také včelařem a na sklonku svého života věnoval část svého včelařského náčiní našemu muzeu, čímž významně obohatil jeho sbírky.

Světlo světa spatřil František Vondruška 15. října 1923 ve Višňové na Příbramsku. Jeho matka si přála mít z chlapce kněze, a tak ho ve 12 letech poslala do kláštera redemptoristů na Svaté Hoře u Příbrami, odkud však po dvou letech odešel. V roce 1941 začal pracovat na dráze. Nejdříve v Praze Vršovicích, od roku 1946 do roku 1983 v Chomutově.

Za druhé světové války byl František Vondruška totálně nasazen na práci v Německu, v rozsáhlém továrním komplexu firmy Junkers ve městě Dessau ve spolkové zemi Sasko-Anhaltsko, kde firma vyráběla vojenská letadla. Život tam nebyl lehký. Těsně před koncem

Předávání ocenění za práci v železniční dopravě v depu v Chomutově, 1994

Běla Vondrušková, nedatováno

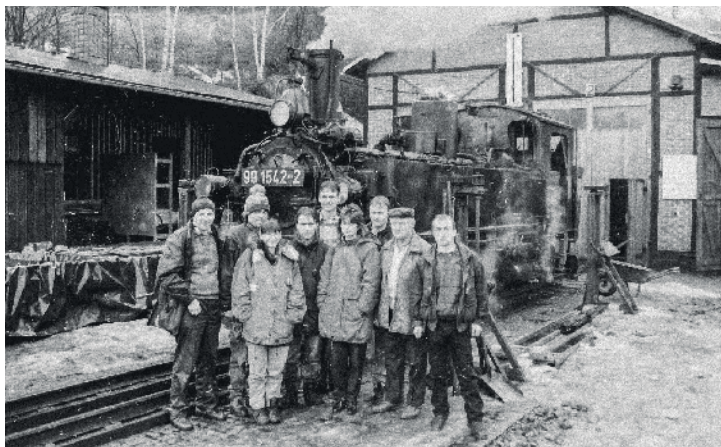
Průkazová fotografie F. Vondrušky, nedatováno

války proto využil zmatků panujících v hroutící se nacistické říši a tajně odjel domů do Čech.

Celoživotní láskou pana Františka Vondrušky byly lokomotivy. Proto složil 8. července 1946 v Praze strojvůdcovské zkoušky a ve druhé polovině téhož roku se přihlásil jako strojvedoucí do severočeského pohraničí. Za své nové působíště si dobrovolně vybral Chomutov, kde se uvolnila pracovní místa po strojvedoucích německé národnosti, kteří museli v rámci odsunu nuceně opustit ČSR.

Zpočátku v Chomutově bydlel v pouhém pronájmu u kolegy strojvedoucího Drse. U Drsů si z okna svého pokoje vyhlédl svoji budoucí manželku, paní Bělu Mertlovou ze sousedství. Pracovala na geodézii a později na různých pracovních pozicích v železničním uzlu Chomutov. Běla bydlela v Trocnovské ulici v domě č. p. 2907/3. Byla dcerou řezníka Antonína Mertla, jenž dům, kde bydleli, sám v roce 1932 postavil. Po téměř dvouleté známosti se Běla a František vzali a nastěhovali se k nevěstiným rodičům. Tam se 8. května 1956 narodilo jejich jediné dítě, dcera Běla, později provdána Blažková, a ta většinu svého života pracovala ve zdravotnictví. U Mertlů žili Vondruškoví ve vzájemné shodě a pan Vondruška na onu dobu vzpomínal vždy rád a s trochou nostalgie: „... měli jsme s Bělou byt nahoře v prvním patře a manželčini rodiče bydleli dole v přízemí. Ale jedli jsme společně. Dokud žila babička (tak pěkně nazýval pan Vondruška svoji tchyni, pozn. autora), měli jsme vlastně společnou domácnost, tady u tohoto stolu v kuchyni v přízemí, kde si teď povídáme, tady jsme společně snídávali, obědvali i večeřeli.“

Volný čas trávil František Vondruška na velké zahradě u domu. Byl zapáleným včelařem a včelařil, dokud mu to jeho zdravotní stav a fyzické síly umožnily, čili do roku 1968, kdy ještě uzdvihl medník (až 40 kg těžká část včelího úlu, do níž včely ukládaly med). Míval i 21 úlů najednou a na každý z nich mu jeho přítel včelař Pavel Marek nakreslil

F. Vondruška na skupinové fotografii druhý zprava, Jöhstadt, 2000

Úl s motivem lokomotivy, 1993, sbírka Oblastního muzea v Chomutově

obrázek lokomotivy (jeden takový úl obohatil před lety sbírky chomutovského muzea, viz fotografie). Včelaření „odkoukal“ pan Vondruška od svého tchána, jenž byl rovněž včelařem. František Vondruška na své zahradě také rouboval stromy (jabloně, hrušně, třešně, slivoně...) a keře (červený rybíz, ostružiny...), prostě vše, na co jen člověk dokáže pomyslet.

Strojvedoucí František Vondruška řídil snad všechny typy parních i elektrických lokomotiv, které mezi léty 1946 až 1983 jezdily na tratích Chomutov–Cheb, Chomutov – Ústí nad Labem a Chomutov–Praha. Svoji práci miloval do té míry, že ve volném čase doma

F. Vondruška se skupinou dětí v depu v Chomutově, 1994

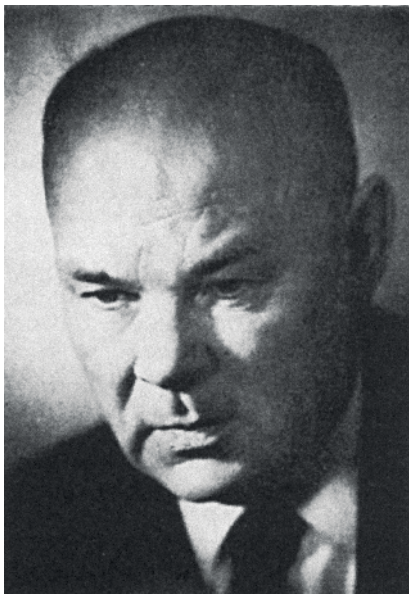
v kuchyni zhotovoval modely součástí lokomotiv (např. regulační záklopku kompresoru). Celkem vytvořil 28 modelů. Po celý život sbíral vše, co mělo nějaký vztah k železnici. Ve sbírkách chomutovského muzea se díky velkorysosti pana Vondrušky ocitly nejrůznější písemnosti převážně technického charakteru o mašinách, vagónech apod. A nejen to. V letech 2001 až 2011 nezištně daroval muzeu na 26 ks sbírkových předmětů. Za všechny jmenujme alespoň čtyři včelí úly, plátová kamna, kočárek sesličku, porcelánové pivní zátky, lopatu topiče parní lokomotivy a porcelánová umyvadla nebo proutěný kufr. Vše to byly velmi hodnotné dary. Škoda, že tento milý a velkorysý člověk již není mezi námi.

František Vondruška (1923–2012)

Zu Jahresbeginn 2022 sind zehn Jahre seit dem Tod von František Vondruška, des Nestors der Komotauer Eisenbahner, eines enthusiastischen Imkers und Wohltäter des Regionalmuseums in Komotau vergangen, der in den Jahren 2001 bis 2011 selbstlos dem Museum 26 Ausstellungsstücke, durchweg sehr wertvolle Exponate, vermacht hat.

Herr František Vondruška wurde am 15. Oktober 1923 in Višnová bei Příbram geboren. Sein gesamtes Berufsleben hat er als Lokomotivführer bei der Eisenbahn zugebracht, zuerst in Prag-Vršovice und in den Jahren 1946 bis 1983 in Komotau. Als Lokführer hat Herr Vondruška die verschiedensten Typen von Dampf- und E-Loks gefahren, die zu jener Zeit auf den Strecken Komotau–Eger, Komotau–Auszig an der Elbe und Komotau–Prag eingesetzt wurden. Seine Freizeit hat er im großen Garten bei seinem Haus zugebracht. Er war ein leidenschaftlicher Imker und ist dieser Tätigkeit so lange nachgegangen, wie es sein Gesundheitszustand und körperlichen Kräfte zugelassen haben. Neben der Imkerei hat er sich natürlich auch seinem Garten gewidmet. František Vondruška ist zu Jahresbeginn 2012 unverhofft verstorben.

Gustav Schubert, nedatováno

Doktor Gustav Schubert

Michal Bečvář

Univerzitní profesor, ředitel fyziologického ústavu Německé univerzity v Praze, pionýr v objevech fyziologických efektů v letectví, přizvaný expert v americkém Národním úřadu pro letectví a vesmír (NASA), to lze jen ve zkratce říci o rodáků z Křimova, krušnohorské vsi nad Chomutovem. Jenže až do roku 2021 byl doktor Schubert na Chomutovsku neznámý.

Vyhlazené stopy

Na počátku pátrání po osudech Gustava Schuberta stály dotazy profesora MUDr. Pavla Kramla, Ph.D., z Interní kliniky 3. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice Královské Vinohrady. 19. července 2021 se prostřednictvím e-mailové pošty zasláné Oblastnímu muzeu v Chomutově ptal, zda se někdo z muzejních pracovníků zabývá přímo slavnými rodáky Chomutovska a zda konkrétně Gustavu Schubertovi je v rodné vsi umístěna pamětní deska.

Nikdo z muzea o Schubertově osobnosti samozřejmě nevěděl, a není tomu divu, protože za dějinného zvratu v letech 1945–1946 ve skladbě obyvatelstva na českých územích obývaných Němci byly často smazány veškeré stopy po původních obyvatelích. S negativním výsledkem tudíž také skončilo pátrání v samotném Křimově. Tamějšího starostu Milana Váňu však informace o věhlasném fyziologovi, místním rodákovi, zaujaly, a nechal proto v archivech potvrdit a zkopírovat data, která mezitím pracovníci muzea ke Gustavu Schubertovi získali.

Roli při skládání střípků Schubertova života sehrály velmi skrovné informace na internetu.¹ Vědecké renomé je Dr. Schubertovi v medicínských, zejména fyziologických kruzích všeobecně přisuzováno, jsou uváděny jeho zásluhy v rozvoji letectví a kosmonautiky, ale rozsáhlejší zpracování jeho životopisu dostupné není. Zveřejněna na internetové síti není ani Schubertova podobenka. S pátráním po ní se muzeu na jeho prosbu snažil pomoci prof. PhDr. Petr Svobodný, Ph.D., ředitel Ústavu dějin Univerzity Karlovy a archivu UK, a ochotně se ke stejné prosbě stavěl Dr. med. Michael J. M. Fischer, univerzitní profesor molekulární fyziologie a ředitel Fyziologického institutu Lékařské univerzity ve Vídni. Jejich snaha však byla bezvýsledná. K získání Schubertova portrétu přispěla až náhoda při hledání ilustrace k oboru muzejní aktivity, která s rodákem z Křimova nesouvisela. Objevil ji v knize Komotauer im Strom der Zeit² až autor tohoto článku.

Dosavadní pátrání po osudech doktora Schuberta neodhalilo jeho soukromý život. Lze se proto jen domnívat, že jej podřídil soustředěnému zájmu o výzkumy a vědeckou práci.

1 In Memoriam Gustav Schubert. In: *Acta Astronautica* 4 (1977), Nr. 1/2, S. 3 f. [Stand: 04.10.2016]; stručný životopis.

2 Sepp SEIFERT, *Komotauer im Strom der Zeit. Lebensbilder durch sechs Jahrhunderte*, Verlag Komotauer Zeitung Ingolstadt/Do., 1977, s. 85, tam rovněž stručný životopis.

Od dětství k zúročení zkušenosti

Gustav Schubert se narodil v křimovském domě č. p. 36³. Stalo se tak 20. června 1897 v půl sedmé večer, pokřtěn ve 3 hodiny odpoledne byl až o týden později, 27. června. Gustavova matka se jmenovala Maria Teresia, rozená Neuberová, a narodila se v roce 1875. Po otci Gustavu Johannovi Schubertovi, narozeném roku 1873 učitelce lidové, obecné školy, zdědil syn křestní jméno.

Gustav Schubert v dětství pravděpodobně navštěvoval lidovou školu v Křimově, potvrzená jsou však až jeho studia na chomutovském gymnáziu. To tehdy ještě sídlilo v budově původního jezuitského gymnázia. Tam maturoval v roce 1917.⁴ Pro zajímavost uvádím, že Gustavovým vrstevníkem a spolužákem, většinou formou privátního studia, a rovněž maturantem gymnázia ve stejném roce byl princ Max Egon Hohenlohe-Langenburg (1897–1968) z Červeného hrádku, v srpnu roku 1938 jeden z organizátorů Runcimanovy mise v Československu, jež měla prověřit oprávněnost emancipačních požadavků sudetských Němců.

Gustav Schubert maturoval v řádném termínu, na rozdíl od Maxe Egona nebyl předčasně odveden k vojenské službě. I tak Schubert prožil druhou polovinu roku 1917 a takřka celý rok 1918 na frontách Velké války, sloužil u letectva. Nejprve si odbyl nutný výcvik, poté byl nasazen jako aktivní letec a později až do konce války působil jako letecký navigátor. Nejen pro Schuberta byla letadla coby válečná zbraň novinkou, ale patrně byl první, kdo se již tehdy začal zabývat projevy a účinky fyzikálních sil na pilota při letu a manévrování s letounem. Vlastní zkušenosti a zážitky mohl v následujících desetiletích uplatnit ve svém lékařském a vědeckém oboru.

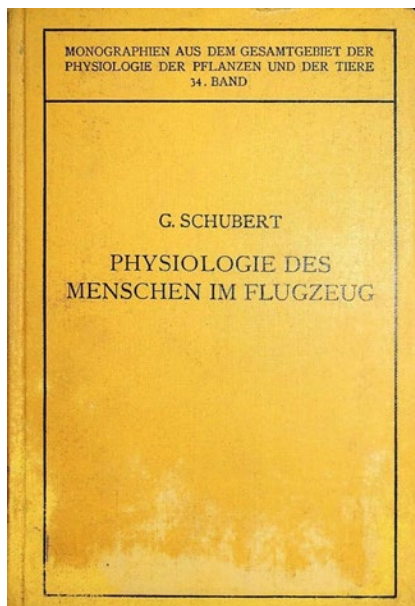
Až po návratu z bitevního pole zahájil studia medicíny a již při nich pracoval u rakouského fyziologa Armina von Tschermak-Seydenegga (1870–1952) ve Fyziologickém ústavu Německé lékařské fakulty v Praze, na adrese Albertov 5. Zároveň pokračoval v bádání věhlasného pražského a lipského fyziologa Ewalda Heringa (1834–1918) zabývajících se vnímáním prostoru a zvláště barvy, a tak Schubert již při studiích významně přispěl k poznání fyziologie zraku, zejména binokulárního vnímání. V roce 1924 Gustav Schubert promoval a jako doktor medicíny již v ústavu zůstal. Dokládá to mimo jiné Zdravotnická ročenka československá z roku 1938.⁵ V roce 1928 dosáhl Gustav Schubert hodnosti docenta, v té také na univerzitě nadále působil, a v roce 1936 byl jmenován univerzitním profesorem.

Mezi léty 1934 a 1938 dostal Gustav Schubert pracovní nabídky z univerzit v Kielu, Kolíně nad Rýnem, Vratislavi (tehdy německé) a Innsbrucku, avšak vyslyšet je nemohl, protože za zhoršující se mezinárodní politické situace je domácí univerzitní úřad neschválil. O hostování doktora Schuberta měly německé univerzity velký zájem, protože v tomto období zveřejnil svoji nejdůležitější práci. Přestože během své vědecké kariéry publikoval více než 200 významných tematických publikací, ten jeden vydaný spisek Schuberta proslavil: Navždy změnil vývoj letectví.

³ Dům stojí naproti multifunkčnímu hřišti a kostelu sv. Anny, na druhé straně páteřní křimovské komunikace.

⁴ 1932–1982, *50 Jahre Goethe-Gymnasium Komotau, eine Dokumentation, Komotauer Gymnasiastentreffen am 18./19. September 1982, das Kapitel 1. Zeitabschnitt von 1900–1918*, s. 9

⁵ Redigována byla MUDr. Jiřím ŘÍHOU, ministerským radou ministerstva veřejného zdravotnictví a tělesné výchovy, nakl. PIRAS a. s., Praha II, Jindřišská 16. Gustav Schubert je uveden v seznamu na s. 201 a 591.

Průkopnická Schubertova

monografie

zdroj: www.buchfreund.de

Převratná monografie

Knihu pod názvem *Physiologie des Menschen im Flugzeug* čili *Fyziologie člověka v letadle* vydalo nakladatelství Julia Springera v Berlíně v roce 1935 jako 34. svazek své edice. Velmi stručně řečeno se tato monografie zabývá vlivy létání na lidský organismus, změnami ve funkci lidských orgánů, zejména plic, srdce a cévní soustavy, ale i svalovými aktivitami při letu člověka ve velkých výškách, při prudkém stoupání nebo klesání letounu a při dalších pohybech letadel. Hodnotí reakce, jako jsou zvýšení tepové frekvence a krevního tlaku, a zároveň zkoumá nutriční nároky těla vystaveného fyzickým silám projevujícím se při létání, ale i při letcově odpočinku.

Jako fyziolog získal Gustav Schubert svou knihou mezinárodní význam pro letecký výzkum. Avšak zaslouženého uznání se dočkal až dlouho po druhé světové válce, do té doby tomu nepřály ani jeho národnost a původ, a proto ani politická situace. Protože ještě po více než čtvrtstoletí od vydání měla Schubertova práce platnost, byla znovu vydána v roce 1961 v USA. Zejména v monografii zveřejněný Schubertův popis účinku Coriolisovy síly⁶ otevřel nový pohled na mechanismus prostorové orientace a stal se zásadním při každé diskusi o vesmírném prostředí a pohybu v něm.

Z Prahy do Vídně

Gustav Schubert, ač již docent, se od konce 20. let neustále vzdělával a setrvalě rozšiřoval své poznatky v oboru. Činil tak v Institutu aerodynamiky v Göttingenu a v Ústavu leteckého lékařství v Hamburku.

⁶ Setrvačná síla působící na tělesa, která se pohybují v rotující neinerciální vztažené soustavě (neplatí v ní 1. a 3. Newtonův pohybový zákon) tak, že se mění vzdálenost těles od osy otáčení. Význam má síla zejména pro trajektorii letícího tělesa.

Věnoval se výzkumu a postgraduálnímu výcviku v Institutu pro aerodynamiku v Göttingenu, v Institutu Paula Berta v Paříži a ve výzkumné stanici ve vysokých nadmořských výškách v Monte Rosu v Itálii. Když mu nemoc na čas přivodila poruchu řeči, pokračoval v plánování a dohledu nad experimenty v leteckém zdravotnickém zařízení v Římě.

V Praze dosáhl Gustav Schubert vrcholu kariéry v létě 1942. Tehdy se funkce profesora fyziologie a přednosty Německého lékařského ústavu v Praze vzdal Armin von Tschermak-Seysenegg a Schubert ho na obou postech do konce války nahradil. Po květnu 1945 čekal Schuberta osud stejný jako mnohých jiných německých intelektuálů. Musel se všech funkcí vzdát a Prahu a Československo v roce 1946 opustit.

Jako ordinarius – univerzitní profesor – fyziologie byl povolán do Vídně. Mezi léty 1946 a 1950 vedl Fyziologický ústav Veterinární lékařské fakulty Vídeňské univerzity a v letech 1950 až 1968 Lékařský ústav Vídeňské univerzity. Schubertovo soustavné bádání v oblasti fyziologie ve velkých výškách mělo stále velký význam pro studia leteckého lékařství. Jako experta v tomto oboru proto doktora Gustava Schuberta uvítali i ve středisku NASA v USA, kde jeho poznatky využívali v rozvíjejícím se leteckém průmyslu a v astronautice.

Nejí důvod nevěřit popisu charakteru Gustava Schuberta ve výše uvedené knize Komotauer im Strom der Zeit (Chomutované v toku času). Gustav Schubert byl zastáncem výměny vědeckých informací, vážil si přátelství sahajících do mnoha zemí, ale i kázně a pokory a považoval za zvláštní privilegium být členem mezinárodních vědeckých institucí: Mezinárodní akademie kosmonautiky v Paříži a Mezinárodní akademie leteckého lékařství v Bruselu.

Profesor lékařské fyziologie Gustav Schubert zemřel 11. května 1976 ve Vídni, okrsku IX. 20. května byl pohřben na vídeňském hřbitově Hernals. Čestný hrob Gustava Schuberta leží pod číslem 133 v hřbitovní části M. Ve stejném roce byla velikánu fyziologie umístěna pamětní deska na zed Fyziologického ústavu Vídeňské univerzity.

Návrat do Křimova

V roce 2021 hodlal Křimov oslavit 740 let od první písemné zmínky o vsi. Záměr vedení obce však hatila nepředvídatelnost ve vyhlášení vládních protiepidemických nařízení, proto pořádání slavnosti přesunulo do následujícího roku. Díky pátrání chomutovského muzea a zaujetí křimovské samosprávy se ústředním bodem programu odložené veselice stalo odhalení pamětní desky Gustavu Schubertovi. Zábavní den s názvem Rozloučení s létem v Křimově 3. září starosta zahájil v 10 hodin a poté své občany a hosty z okolí seznámil s životopisem uznávaného fyziologa. O čtvrt hodiny později křimovský místostarosta na starostův pokyn pamětní desku odhalil.

Fyziologovo jméno spolu s notickou o významu jeho osobnosti je ztvárněno na oboustranně pojaté pamětní desce v důstojně provedeném přístřešku umístěném v parčíku u multifunkčního hřiště, nadohled Schubertova rodného domu⁷. 3. září 2022 se tak Gustav Schubert 125 let od svého narození vrátil s poctami domů.

⁷ Obec neumístila pamětní desku na Schubertův rodný dům z pragmatických důvodů. Dům, v němž je v současnosti několik bytů, je sice obecní, ale v budoucnu si pravidelně vyžádá řadu oprav zateplení včetně fasády. Zvolené řešení umístění pamětní desky zaručuje její trvanlivost.

Doktor Gustav Schubert

Die Nachforschungen über die Geschehnisse von Gustav Schubert (1897–1976), eines Landsmanns aus Krimau (Křimov) aus der Komotauer Umgebung, eines Universitätsprofessors, Leiter des physiologischen Instituts der Deutschen Universität in Prag und Berater der amerikanischen NASA wurden von einer Anfrage eines derzeitigen Prager Medizinprofessors ausgelöst. Anfänglich war Schubert weder dem Regionalmuseum in Komotau noch der Krimauer Selbstverwaltung bekannt, bis schließlich Archivmaterial und zeitgenössische Publikationen die Bedeutung seiner Persönlichkeit enthüllt haben. Schuberts Monografie Physiologie des Menschen im Flugzeug (1935) hat ihren Beitrag zur Entwicklung von Luftfahrt, Kosmonautik und Flugmedizin geleistet, doch weltweite Anerkennung hat dieser Wissenschaftler erst während seines Wirkens an der Universität Wien erlangt. Zu den Ehrungen aus aller Welt für diesen namhaften Physiologen hat sich auch eine Gedenktafel bei seinem Geburtshaus in Krimau gesellt, die am 3. September 2022 enthüllt wurde.

Pamětní deska, v pozadí Schubertův rodný dům, 2022

foto: Kimberly H. Sullens

Základní informace pro autory příspěvků

Populárně-naučný mezioborový časopis se zaměřuje na historii, památky, archeologii, kulturu a přírodu regionu Chomutovska s možnými přesahy do přilehlých oblastí.

1. Časopis zveřejňuje původní práce z oboru historických a přírodních věd a dalších příbuzných oborů.
2. Maximální doporučený rozsah jednoho příspěvku je 15 normostran textu (1 normostrana = 1 800 znaků včetně mezer) + obrazové přílohy.
3. Článek může obsahovat poznámkový aparát v poznámkách pod čarou, ale možností je také publikování textu bez poznámkového aparátu. V tomto případě prosím uveďte za článkem přehled použité literatury.
4. Písmo: font Times New Roman, velikost písma 12 včetně nadpisů.
5. Dělení slov na konci řádků nepoužívejte.
6. Číslo poznámky v textu značte horním indexem bez mezery.
7. Způsob citování v poznámkách a forma seznamu pramenů a literatury se řídí zvyklostmi v daném oboru. V případě nejasností prosím kontaktujte naši redakci.
8. Obrazové přílohy dodávejte v tiskové kvalitě (minimální rozlišení je 300 dpi). Prosím o jejich umístění do zvláštních elektronických souborů. V samostatném souboru uveďte seznam příloh a jejich popisky.
9. Při použití obrazového materiálu je autorovou povinností vypořádání veškerých autorských práv.
10. Prosíme autory, aby s textem dodali i krátké resumé v rozsahu maximálně poloviny normostrany. Redakce zajistí jeho překlad do němčiny.
11. Na konci příspěvku prosím uveďte pracovní kontakt na sebe (e-mailovou adresu, případně adresu odborné instituce).
12. Příspěvky do daného ročníku posílejte prosím vždy nejpozději do 31. května.

Hodnocení textů a autorské korektury

Všechny příspěvky jsou podrobeny schvalovacímu procesu, který zajišťují odborní pracovníci muzea nebo externí odborníci.

Autoři jsou povinni reflektovat případné připomínky redakční rady k textu. Redakční rada má právo odmítnout publikování textů, které nesplní odborná kritéria daného oboru. Má též právo na formální úpravu textů v zájmu grafického zpracování časopisu.

Po redakčních úpravách bude autor požádán o autorskou korekturu. Po grafické úpravě textu pro tisk ve formátu pdf bude autor vyzván ke korektuře konečné sazby.

Počínaje ročníkem 50/2018 je časopis přístupný v elektronické podobě na internetových stránkách muzea. K publikování textů na internetu vydají jejich autoři písemný souhlas.

Za původnost a věcnou správnost textu zodpovídá autor.

Příspěvky nejsou honorovány. Každý autor obdrží zdarma dva výtisky časopisu a elektronickou verzi svého příspěvku ve formátu pdf.

Prosíme o zaslání textů v elektronické formě na e-mailovou adresu bilkova@muzeumchomutov.cz.

Pro informace a dotazy prosím kontaktujte redakci:
Mgr. Milena Bílková, Th.D.
bilkova@muzeumchomutov.cz.

OBLASTNÍ MUZEUM
V CHOMUTOVĚ